

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS

ANA SINKEVIČ

SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĖSTINĖS STUDIJOS

VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS ŠEIMINIUOSE NAMUOSE

The development of social skills in children in family based homes

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Vida Gudžinskienė

Vilnius, 2026 m.

TURINYS

IVADAS	3
1. GLOBOJAMŲ VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Socialinių įgūdžių įtaka vaikų savarankiškumui ateičiai.....	8
1.2. Globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifiška	11
1.2.1. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas šeiminiuose namuose	16
1.2.2. Socialinių darbuotojų/pedagogų vaidmuo/kompetenciją ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius	22
1.3. Iššūkiai kylantis ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius	27
2. ŠEIMINIUOSE NAMUOSE VAIKŲ SOCIALINIUS ĮGŪDŽIŲ UGDYMO TYRIMAS	32
2.1. Tyrimo metodologija	32
2.2. Tyrimo duomenų analizė	37
2.2.1. Socialinių įgūdžių ugdymo samprata ir reikšmė.....	37
2.2.2. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas, metodai ir rezultatai.....	42
DISKUSIJA	60
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS	64
LITERATŪRA	66
SANTRAUKA	71
SANTRAUKA (ANGLŲ) KALBA	73
PRIEDAI.....	75
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA.....	89

IVADAS

Temos aktualumas. Socialinių įgūdžių ugdymas yra viena svarbiausių vaikų socialinės adaptacijos ir sėkmingo funkcionavimo visuomenėje prielaidų. „Socialiniai įgūdžiai apima gebėjimą bendrauti, valdyti emocijas, spręsti konfliktus bei prisitaikyti prie socialinės aplinkos reikalavimų“ (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 51). „Šie gebėjimai sudaro pagrindą netik kasdieniam bendravimui, bet ir ilgalaikiai socialinei integracijai, profesinei sėkmei bei savarankiškam gyvenimui“ (Gudžinskienė, 2023, p. 72).

Tarptautiniu mastu socialinių ir emocinių įgūdžių svarba nuosekliai akcentuojama. OECD (2021) pabrėžia, kad socialiniai ir emociniai gebėjimai yra esminiai veiksniai, lemiantys vaikų gerovę, mokymosi rezultatus ir sėkmingą integraciją į visuomenę. Tyrimai rodo, kad išvystyti socialiniai įgūdžiai siejami su geresne emocine savijauta, didesniu savarankiškumu bei gebėjimu konstruktyviai spręsti kasdienes problemas (Elliott & Grecham, 2008).

Ši problema ypač aktuali globojamiems vaikams. Tyrimai rodo, kad globos sistemoje augantys vaikai dažnai susiduria su emocijų reguliavimo, bendravimo ir elgesio sunkumais, kurie susiję su ankstesnėmis neigiamomis patirtis, emocinio saugumo stoka ir nestabilia socialine aplinka (Gudžinskienė, 2023). Dėl šių priežasčių socialinių įgūdžių ugdymas tampa esmine sąlyga jų sėkmingai socialinei adaptacijai ir pasirengimui savarankiškam gyvenimui. Užsienio autoriai taip pat pabrėžia, kad globojami vaikai dažnai patiria socialinės adaptacijos sunkumus dėl riboto socialinio palaikymo ir nestabilių santykių (Greeson et al., 2015). Be to, tyrimai pabrėžia, kad socialinės paramos, saugių santykių ir suaugusiųjų palaikymo trūkumas daro neigiamą įtaką vaikų socialinių įgūdžių formavimuisi (Sulimani-Aidan, 2016).

Šiuolaikinėje globos sistemoje vykstant deinstitucionalizacijos procesams, vis daugiau dėmesio skiriama šeiminių namų aplinkai, kuri laikoma artimesne šeimai ir palankesne vaikų socialinių įgūdžių ugdymui (Raudeliūnaitė, 2019). Tačiau praktikoje vis dar susiduriama su iššūkiais, susijusiais su ugdymo nuoseklumu, specialistų pasirengimo ir išteklių trūkumų (Henson et al., 2024). Šeiminiuose namuose sudaromos sąlygos kurti saugią, artimą aplinką, kurioje socialiniai įgūdžiai ugdomi per kasdienes situacijas ir santykius (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2017, p. 92).

Socialiniai įgūdžiai yra esminė vaikų socialinės adaptacijos, emocinės gerovės ir pasirengimo savarankiškam gyvenimui prielaida. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad socialiniai ir emociniai gebėjimai turi ilgalaikį poveikį asmens gyvenimo kokybei, socialinei integracijai ir profesinei sėkmei (OECD, 2021). Socialinių įgūdžių ugdymas ypač svarbus globos sistemoje augantiems vaikams, kurie dažnai patiria emocinį nesaugumą, santykių nestabilumą ir socialinės aplinkos kaitą.

Moksliniai tyrimai atskleidžia, kad globojami vaikai dažnai susiduria su emocijų reguliavimo, elgesio ir bendravimo sunkumais, kurie apsunkina jų socialinę integraciją (Greeson et al., 2015).

Šiuolaikinėje visuomenėje vaikų socialinių įgūdžių ugdymas tampa itin svarbiu aspektu siekiant užtikrinti jų integraciją į bendruomenę ir pasirengimą savarankiškam gyvenimui. Lietuvoje vykdoma institucinės globos pertvarka pabrėžia individualizuotų paslaugų teikimą ir globojamų vaikų gerovės užtikrinimą. Tačiau mokslinėse diskusijose vis dar trūksta empirinių tyrimų, atskleidžiančių socialinių įgūdžių ugdymo metodus ir jų taikymo specifiką šeiminiuose globos namuose bei socialinių darbuotojų taikomų metodų veiksmingumą. Todėl svarbu giliau analizuoti, kaip socialinių įgūdžių ugdymas vyksta šeiminiuose namuose, kokie metodai taikomi ir kokie veiksniai lemia šio proceso veiksmingumą.

Temos ištirtumas. Socialinių įgūdžių ugdymas yra plačiai nagrinėjamas tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje. Užsienio autoriai daug dėmesio skiria socialinio mokymosi procesams, pabrėždami, kad socialiniai įgūdžiai formuojasi stebint, modeliuojant elgesį ir dalyvaujant socialinėse situacijose (Bandura, 1977). Taip pat akcentuojama patirtinio mokymosi, mentorystės ir socialinės paramos svarba ugdant globojamų vaikų socialinius gebėjimus (Taussing & Culhane, 2010; Weiler et al., 2019).

Tyrimai rodo, kad globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra glaudžiai susijęs su emocinės gerovės stiprinimu, santykių kokybe ir nuosekliu suaugusiųjų palaikymu (Megalhães & Calheiros, 2021). Be to, pabrėžiama, kad individualizuotas požiūris ir ilgalaikės intervencijos yra būtinos siekiant užtikrinti teigiamus vaikų socialinės raidos pokyčius.

Lietuvos mokslininkai taip pat skiria didelį dėmesį šiai temai. Moksliniai tyrimai rodo, kad „globojamų vaikų socialiniai įgūdžiai neretai būna silpnesni dėl traumų, nestabilumo ir socialinių ryšių stokos“ (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 51). Institucinės globos pertvarka Lietuvoje skatina plėtoti bendruomenines paslaugas ir gilinti mokslinius tyrimus, susijusius su vaikų socialinių įgūdžių ugdymu bei jų pasirengimu savarankiškam gyvenimui. Gudžinskienė (2023, p. 69) analizuoja socialinių įgūdžių ugdymo teorinius ir praktinius aspektus, pabrėždama individualizuoto požiūrio svarbą. Raudeliūnaitė (2019) nagrinėja globojamų vaikų socialinių įgūdžių raidą deinstitutionalizacijos kontekste, o Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė (2018) akcentuoja socialinio darbuotojo vaidmenį bei patyriminio mokymosi svarbą.

Mokslinėje literatūroje socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip kompleksinė kompetencija, apimanti gebėjimą adekvačiai reaguoti į socialines situacijas, valdyti emocijas, kurti tarpasmeninius santykius ir spręsti konfliktus (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 51).

Tyrimai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra nuoseklus procesas, grindžiamas patirtiniu mokymuisi, refleksija ir socialine sąveika (Gudžinskienė, 2023, p. 69).

Tarptautiniuose tyrimuose akcentuojama socialinės aplinkos ir santykių reikšmė socialinių įgūdžių formavimuisi. Greenson et al. (2015) išskiria suaugusiųjų ir globėjų vaidmenį, o Taussig ir Culhane (2010) nustatė, kad socialinių įgūdžių ugdymo programos reikšmingai gerina vaikų emocinę ir socialinę raidą. Taip pat pabrėžiama, kad patirtinis mokymasis yra vienas veiksmingiausių socialinių įgūdžių ugdymo būdų.

Vis dėlto, nors teorinių lygmeniu socialinių įgūdžių ugdymas yra palčiai analizuojamas, trūksta empirinių tyrimų, kurie išsamiai atskleistų socialinių įgūdžių ugdymo procesą šeiminiuose namuose, remiantis socialinių darbuotojų praktine patirtimi. Nepakankamai atskleista, kaip socialinių įgūdžių ugdymas vyksta kasdienėje praktikoje, kokie metodai taikomi ir kaip vertinami rezultatai. Todėl šis tyrimas siekia papildyti esamus žinias, atskleidžiant realias socialinių įgūdžių ugdymo praktikas ir jų ypatumus.

Mokslinė problema. Globojami vaikai dažnai susiduria su nepalankiais socialiniais ir emociniais iššūkiais, ribotomis galimybėmis ugdyti socialinius įgūdžius, reikalingus sėkmingai integracijai į visuomenę. Nepakankamai išvystyti socialiniai įgūdžiai riboja vaikų galimybes savarankiškai planuoti ateitį, todėl kyla klausimas: kaip šeiminiai globos namai gali efektyviai prisidėti prie šių įgūdžių formavimo? Kokie metodai ir praktikos yra efektyviausi ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius?

Probleminis klausimas. Kaip bendruomeniniuose vaikų globos namuose socialiniai darbuotojai ugdo vaikų socialinius įgūdžius?

Tyrimo objektas – vaikų socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose.

Tyrimo tikslas. Teoriškai ir empiriškai pagrįsti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifiką šeiminiuose namuose, atskleidžiant socialinių darbuotojų taikomus metodus ir jų veiksmingumą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo svarbą globojamų vaikų savarankiškumui, jų ugdymo specifikos šeiminiuose namuose, išryškinant socialinių darbuotojų vaidmenį ir kompetencijas bei kylančius iššūkius teoriniu apsektu.
2. Atskleisti globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo šeiminiuose namuose realijas, remiantis socialinių darbuotojų patirtimis.

Tyrimo metodai. Tyrime taikyti teoriniai ir empiriniai metodai. Mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė naudota siekiant atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo teorinius aspektus. Empiriniam tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimas, siekiant išsamiai atskleisti socialinių darbuotojų patirtį ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius. Duomenys rinkti taikant pusiau

struktūruotą interviu metodą, o gauti duomenys analizuoti naudojant kokybinės turinio analizės metodu.

Teoriniai metodai:

- Mokslinės literatūros analizė – taikyta siekiant išanalizuoti ir sistemiškai įvertinti mokslinius šaltinius, susijusius su socialinių įgūdžių samprata, jų ugdymo reikšmę bei globojamų vaikų socialinės raidos ypatumais. Šis metodas leido identifikuoti pagrindines teorines nuostatas, sąvokas ir tyrimų kryptis nagrinėjama tema.

- Sisteminimas – naudotas siekiant susisteminti iš įvairių šaltinių surinktą informaciją, išskiriant svarbiausias socialinių įgūdžių ugdymo kryptis, veiksnius ir ypatumus. Sisteminimas padėjo struktūruoti teorinę medžiagą ir ją nuosekliai pateikti darbe.

- Lyginamoji analizė – taikyta lyginant skirtingų autorių požiūrius, teorijas ir tyrimų rezultatus apie socialinių įgūdžių ugdymą. Šis metodas leido atskleisti panašumus ir skirtumus tarp skirtingų mokslinių požiūrių bei išryškinti reikšmingas įžvalgas.

- Apibendrinimas – naudotas siekiant apibendrinti išanalizuotą teorinę informaciją ir suformuluoti pagrindines išvadas apie socialinių įgūdžių ugdymo reikšmę, procesą ir ypatumus globos kontekste. Šis metodas padėjo sujungti skirtingas teorines įžvalgas į nuoseklią visumą

Empiriniai metodai:

- Kokybinis tyrimas.

Šis tyrimo metodas pasirinktas siekiant geriau suprasti socialinių darbuotojų patirtį dirbant su globojamais vaikais ir jų požiūrį į socialinių įgūdžių ugdymą šeiminiuose namuose. Kokybinis tyrimas leido išsamiau atskleisti specialistų praktinę patirtį ir jų pastebėjimus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aspektus kasdienėje veikloje.

- Duomenų rinkimui - pusiau struktūruoto interviu metodas.

Interviu metodas buvo pasirinktas siekiant surinkti išsamesnę informaciją apie socialinių darbuotojų darbo patirtį ir jų taikomas socialinių įgūdžių ugdymo priemones. Pusiau struktūruota interviu forma suteikė galimybę laikytis pagrindinių klausimų temų, tačiau kartu leido tyrimo dalyviams laisviau pasidalinti savo patirtimi, pastebėjimais ir nuomone apie socialinių įgūdžių ugdymą.

- Duomenų analizei - kokybinės turinio analizės metodas.

Šis metodas taikytas siekiant išanalizuoti interviu metu surinktą informaciją. Analizuojant duomenis buvo ieškoma pasikartojančių minčių, svarbiausių temų ir įžvalgų, kurios padėjo išskirti pagrindines kategorijas ir geriau suprasti socialinių darbuotojų patirtį ugdant vaikų socialinius įgūdžius šeiminiuose namuose.

Dirbtinio intelekto naudojimo deklaracija:

Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą buvo naudoti dirbtinio intelekto (DI) įrankiai tik kaip pagalbinė priemonė kalbos taisymui, teksto struktūros tobulinimui ir akademinio stiliaus gerinimui. Dirbtinis intelektas (DI) buvo pasitelktas siekiant pagerinti teksto aiškumą, nuoseklumą ir akademinę raišką.

Pabrėžtina, kad dirbtinis intelektas (DI) nebuvo naudojamas tyrimo duomenims kurti, keisti ar rezultatams išgalvoti. Visi empiriniai duomenys buvo savarankiškai surinkti ir analizuoti darbo autorės, taikant pasirinktus tyrimo metodus. Galutiniai sprendimai dėl darbo turinio, interpretacijų ir išvadų buvo priimti savarankiškai, laikantis akademinio sąžiningumo principų.

1. GLOBOJAMŲ VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

Šiuolaikinėje visuomenėje vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių sėkmingą vaikų integraciją į visuomenę ir pasirengimą savarankiškam gyvenimui. „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikui efektyviai bendrauti, spręsti problemas ir prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos“ (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 58). Anot Smith ir Johnson (2020, p. 74) „stiprus socialiniai įgūdžiai yra ne tik vaiko sėkmingos socializacijos, bet ir jo emocinio stabilumo bei pasitikėjimo savimi pagrindas“. „Socialiniai įgūdžiai taip pat siejami su gebėjimų savarankiškai planuoti gyvenimą, priimti atsakingus sprendimus bei užmegzti darnus santykius su kitais žmonėmis“ (Gudžinskienė, 2023, p. 45).

Ypatingą reikšmę šie gebėjimai įgauna globos sistemoje augantiems vaikams. Moksliniai tyrimai rodo, kad „globojami vaikai dažnai pasižymi silpnesniais socialiniais įgūdžiais dėl patirtų emocinių traumų, nestabilumo ir socialinių ryšių stokos“ (Raudeliūnaitė, 2019, p. 96). Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto (2018, p. 109) bendruosiuose komentaruose pabrėžiama, kad „investavimas į vaiko socialinių įgūdžių ugdymą, yra būtina sąlyga užtikrinti jų gerovę ir sėkmingą integraciją į visuomenę.“ Šį požiūrį taip pat atspindi ir nacionaliniai strateginiai dokumentai – Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2023), Vaiko gerovės 2022 – 2026 m. veiksmų planas (2022) ir Socialinių paslaugų įstatymas (2026) – kuriose akcentuojamas vaikų įgalinimas, savarankiškumo ugdymas bei socialinių kompetencijų stiprinimas.

Tarptautiniu mastu OECD (2021) ataskaita pabrėžia, kad „socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymas suteikia vaikams galimybę sėkmingai prisitaikyti prie bendruomenės gyvenimo, stiprina jų savivertę bei gebėjimą įveikti gyvenimo iššūkius“ (OECD, 2021, p. 102). „Ankstyvasis socialinių įgūdžių lavinimas yra ypač svarbus vaikams, augantiems alternatyvioje globoje, nes būtent šis procesas leidžia kompensuoti trauminės patirties padarinius ir sudaro tvirtą pagrindą savarankiškam gyvenimui“ (Eidokaitienė, 2011, p. 78).

1.1. Socialinių įgūdžių įtaka vaikų savarankiškumui ateičiai

Institucinės globos pertvarkos vykdomos nuo 2014 m. iki 2020 m. Lietuva atsisakė institucinės globos ir vykdė bendruomeninių paslaugų plėtros strateginį planą. Vienas pagrindinių reformos tikslų, anot Pivorienės (2020, p.p. 122-123) – „suteikti vaikams kokybiškas, individualizuotas, atitinkančias jų poreikius bendruomenines paslaugas.“ Gudžinskienės ir Raudeliūnaitės (2018) teigimu „nuolat besikeičiančios aplinkos bei dinamiškos visuomenės

kontekste svarbiu uždaviniu tampa vaiko asmeninių socialinių įgūdžių lavinimas, savarankiškumo ugdymas“.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003, p. 32) užtikrinant Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje remiasi kompetentingumo, visavertiškumo kasdieniame gyvenime, socialinių tarpasmeninių santykių kūrimo ir plėtojimo galimybių principais. Vaikui „sudaromos sąlygos ir suteikiamos galimybės aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, realizuoti savo visuomeniškumą ir pilietiškumą“. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto bendruosiuose komentaruose (2018, p. 109) atkreipiamas ypatingas dėmesys į „alternatyvios globos formų investavimo ir rėmimo būtinybę, kas sąlygoja saugumą, gerų santykių užmezgimą bei paslaugų tęstinumą“. Vaiko gerovės 2022–2026 m. (2022, p. 45) veiksmų planas akcentuoja būtinybę „kurti sąlygas harmoningam vystymuisi, atitinkančias geriausius vaiko interesus, visapusiškai įgalinant savarankišką gyvenimą visuomenėje“. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006, p. 78) vadovaudamasis įgalinimo ir subsidiarumo principais, visavertiško asmens funkcionavimo visuomenėje atžvilgiu akcentuoja „iniciatyvumo bei savarankiškumo skatinimą“.

Socialiniai įgūdžiai yra svarbūs kiekvieno žmogaus gyvenime. Svarbu paminėti, kad socialiniai įgūdžiai vaidina didelį vaidmenį vaikų savarankiškumui ateityje. Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams sėkmingai integruotis į visuomenę ir pasiruošti profesinei veiklai. Šie įgūdžiai apima gebėjimą efektyviai bendrauti, spręsti problemas ir prisitaikyti prie naujų situacijų. Socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje yra labai svarbus, nes jis sukuria tvirtą pagrindą savarankiškumui. Vaikai išmoka veikti grupėje, dalytis atsakomybėmis ir efektyviai komunikuoti (Gudžinskienė, 2023, p. 69). Globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbus jų sėkmingos adaptacijos į visuomenę veiksnys. Literatūroje akcentuojama, kad šių vaikų socialiniai įgūdžiai dažnai būna silpnesni dėl jų patirtų traumų, nestabilumo ir socialinių ryšių stokos.

Raudeliūnaitė (2019, p. 96) pabrėžia, kad „socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose suteikia vaikams saugia aplinką, kurioje jie gali įgyti reikalingas tarpasmenines kompetencijas“. Autorė nurodo, kad pedagogų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas yra esminis veiksnys kuriant efektyvią ugdymo sistemą (Raudeliūnaitė, 2019). Remiantis Smith ir Johnson (2020, p. 74), „socialinių įgūdžių ugdymas globojamiems vaikams reikalauja individualizuoto požiūrio, kuris atsižvelgia į vaikų patirtus sunkumus ir emocinę būklę“.

Autorių tyrimai parodė, kad „ilgalaikės programos, orientuotos į emocinio intelekto ugdymą, reikšmingai pagerina vaikų adaptacijos galimybes“ (Smith & Johnson, 2020, p. 84).

Socialiniai įgūdžiai yra vienas svarbiausių veiksnių, padedančių vaikams tapti savarankiškais ir pasirengusiais sėkmingai įsilieti į visuomenę bei profesinę veiklą. Pasak

Gudžinskienės ir Raudeliūnaitės (2018, p. 58), „socialiniai įgūdžiai tiesiogiai veikia vaikų gebėjimą efektyviai bendrauti, spręsti problemas ir prisitaikyti prie naujų situacijų“. Šie įgūdžiai tampa esminiais komponentais, padedančiais vaikams savarankiškai planuoti ateitį ir priimti sprendimus. Be to, Gudžinskienė (2023, p. 45) pabrėžia, kad „socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje sukuria tvirtą pagrindą savarankiškumui, nes vaikai išmoka veikti grupėje, dalytis atsakomybėmis ir efektyviai komunikuoti“. Socialiniai įgūdžiai, tokie kaip sprendimų priėmimas, kritinis mąstymas ir streso valdymas, tiesiogiai prisideda prie gebėjimo veikti savarankiškai. Taip pat Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto (2018, p. 109) bendruosiuose komentaruose pažymima, kad „socialinių įgūdžių ugdymas yra būtinas siekiant užtikrinti vaikų gerovę ir savarankišką gyvenimą. Investavimas į šias kompetencijas skatina vaiko saugumą ir sėkmingą adaptaciją ateities iššūkiams“.

Socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje yra būtinas siekiant užtikrinti vaikų savarankiškumą ir sėkmingą integraciją į visuomenę ateityje. Pasak Gudžinskienės (2023, p. 45), „socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje sukuria tvirtą pagrindą savarankiškumui, nes vaikai išmoka veikti grupėje, dalytis atsakomybėmis ir efektyviai komunikuoti“.

Socialiniai įgūdžiai, tokie kaip sprendimų priėmimas, kritinis mąstymas ir streso valdymas, tiesiogiai prisideda prie gebėjimo veikti savarankiškai. Smith ir Johnson (2020, p. 74) pabrėžia, kad „socialiniai įgūdžiai, tokie kaip konfliktų sprendimas, darbas grupėje ir gebėjimas prisitaikyti, yra būtini sėkmingam savarankiško gyvenimo pradėjimui“. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas (2018, p. 109) taip pat akcentuoja, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra būtinas siekiant užtikrinti vaikų gerovę ir jų pasirengimą savarankiškam gyvenimui.

Tyrimai rodo, kad vaikų globos sistemose lavinami socialiniai įgūdžiai padeda jiems geriau pasirengti gyvenimui už institucijos ribų. Remiantis Raudeliūnaitės (2019, p. 96) tyrimų, socialiniai įgūdžiai, lavinami šeiminiuose namuose, skatina jų savarankiškumą ir gebėjimą kurti darnius tarpusavio santykius. Pasak Eidokaitienės (2011, p. 78), socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje yra būtinas siekiant užtikrinti sėkmingą vaikų adaptaciją socialinėje aplinkoje ir jų pasirengimą savarankiškam gyvenimui. Autorė pabrėžia, kad vaikams, augantiems socialinės rizikos šeimose, socialinių įgūdžių ugdymas padeda įveikti nepalankias aplinkos sąlygas ir skatina jų asmeninę bei socialinę brandą. Lešinskytė ir Slušnienė (2021, p.p. 256-263) pažymi, kad „ugdymo aplinka turi didelę reikšmę ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymui, nes ji formuoja vaiko gebėjimus bendrauti, bendradarbiauti ir spręsti konfliktus.“ Tinkamai sukurta ugdomoji aplinka skatina vaikų socialinių įgūdžių plėtrą, kas yra būtina jų savarankiškumui ateityje.

Socialinių įgūdžių ugdymui svarbūs ir praktiniai metodai. Pasak Malinauskienės (2014, p.p. 33-38), žaidimas yra pagrindinis vaiko ankstyvosios socializacijos veiksnys, ugdantis socialinius gebėjimus ir ankstyvąją socialinę patirtį, nuo kurios priklauso vaiko sėkmė mokykloje ir bendravimas su kitais žmonėmis. Praktiniai pavyzdžiai, tokie kaip žaidimų terapija, emocinio intelekto ugdymo programos ir mentorystės projektai, yra veiksmingos priemonės, skatinančios vaikų socialinių įgūdžių plėtrą ir savarankiškumą ateityje. Taip pat naudinga taikyti bendruomeninių veiklų iniciatyvas, tokias kaip savanorystė ir grupinės diskusijos, kurios skatina bendravimo gebėjimus ir pasitikėjimą savimi. Socialinių įgūdžių ugdymas vaikystėje yra esminis veiksnys, lemiantis vaikų gebėjimą tapti savarankiškais ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Ankstyvas jų lavinimas gerina vaiko emocinę gerovę, mokymosi rezultatus ir mažina elgesio problemų riziką. Tinkamai organizuotos socialinių įgūdžių ugdymo priemonės, tokios kaip žaidimų terapija ir mentorystės programos, gali padėti vaikams įgyti būtinas kompetencijas, reikalingas jų savarankiškam ir sėkmingam gyvenimui ateityje.

1.2. Globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifika

Globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra sudėtingas ir daugialypis procesas, kuriam įtakos turi vaiko ankstyvoji patirtis, socialinė aplinka bei taikomi ugdymo metodai. Šie įgūdžiai apima gebėjimą bendrauti, valdyti emocijas, spręsti konfliktus ir prisitaikyti prie socialinių situacijų. Pasak Gudžinskienės ir Augutavičiaus (2014, p. 115) „socialiniai įgūdžiai apima gebėjimą bendrauti, valdyti emocijas, spręsti konfliktus ir prisitaikyti prie įvairių socialinių situacijų“ (Gudžinskienė ir Augutavičius, 2014), (žr. 1 pav.).

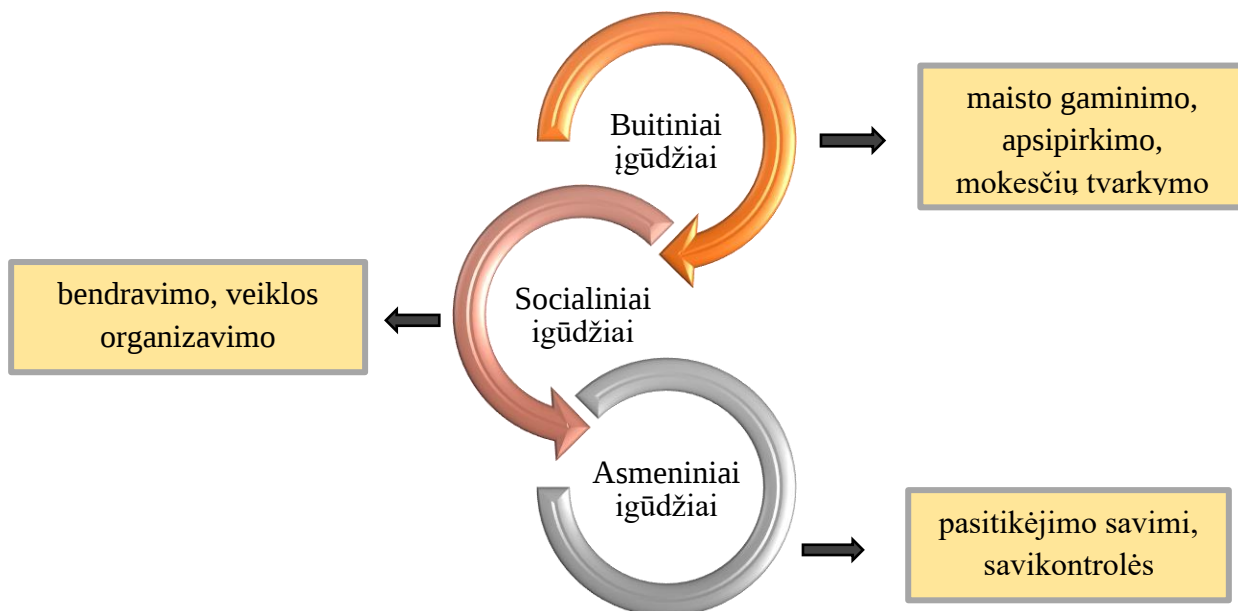
1 pav. Socialinių įgūdžių sudedamosios dalys: bendravimas, emocijų valdymas, konfliktų sprendimas, prisitaikymas

Visuotinė lietuvių enciklopedija (2003), socialinius įgūdžius apibrėžia kaip „asmens savybių visuma, padedanti lengvai ir socialinių normų rėmuose bendrauti su kitais žmonėmis.“ Šie įgūdžiai apima tiek verbalinius, tiek neverbalinius bendravimo gebėjimus ir yra glaudžiai susiję su asmens socialine patirtimi. Teigiama, kad socialinių įgūdžių formavimąsi lemia aplinkos ypatumai, taip pat socializacijos metu įgyti poreikiai bei lūkesčiai (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2003, p. 135). Socialiniai įgūdžiai yra neatsiejama socialinės kompetencijos dalis, kuri padeda palaikyti kokybiškus tarpasmeninius santykius. Plačiąja prasme socialinė kompetencija suprantama kaip gebėjimas prisitaikyti prie visuomeninio gyvenimo reikalavimų (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2003, p. 136). Jovaiša (2007) nurodo, kad „įgūdis yra automatizuotas veiksmas, susiformavęs mąstymo ir praktinės veiklos pagrindu.“ Norint įgūdį išsiugdyti, būtina nuosekliai praktikuotis, o jo lavinimui reikalingas laikas (Jovaiša, 2007, p.p. 78–79).

Globos institucijose vaikų socialinių įgūdžių ugdymas turi būti sistemingas ir orientuotas į praktinę veiklą. Kaip pabrėžia Samašonok (2013), būtina kurti tinkamą edukacinę ir psichosocialinę aplinką, užtikrinti globotinių užimtumą ir skatinti jų savarankiškumą, nes kitaip jie susidurs su sunkumais palikę globos namus (Samašonok, 2013, p.p. 104–107). Šeiminių namų aplinka yra palankesnė šiam procesui, nes čia vaikai įtraukiami į kasdienės veiklas, kuriose mokosi priimti sprendimus, bendradarbiauti ir prisiimti atsakomybę (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2017, p. 92). Tokia aplinka skatina patyriminį mokymąsi ir sudaro sąlygas natūraliai lavinti tiek buitinius, tiek socialinius gebėjimus Gudžinskienės, Raudeliūnaitės ir Uscilos (2017, p.p. 158–159). Globos namuose ugdomi socialiniai ir savarankiško gyvenimo įgūdžiai apima ne tik praktinius gebėjimus, bet ir asmenybės socializacijos procesą. Pasak Gudžinskienės, Raudeliūnaitės ir Uscilos (2017), vaikams auginantiems globos sistemoje, būdingi trys pagrindiniai socialinių įgūdžių ugdymo lygmenys: būtiniai įgūdžiai su kuriais socialiniai darbuotojai, dirbantys bendruomeniniuose vaikų globos namuose, susiduria (pvz., maisto gaminimo, apsipirkimo, mokesčių tvarkymo), socialinių (bendravimo, veiklos organizavimo) ir asmeninių (pasitikėjimo savimi, savikontrolės) įgūdžių ugdymo iššūkiais (žr. 2 pav.) Siekiant šių įgūdžių ugdymo, taikomi žodiniai metodai – individualūs ir grupiniai pokalbiai, vaidmenų žaidimai, praktinės užduotys bei bendradarbiavimas su kitais specialistais (Gudžinskienė, Raudeliūnaitė ir Uscila, 2017, p.p. 158–159).

Vaikų dienos centruose specialistai socialinius įgūdžius ugdo per kūrybinę veiklą, tikslingą elgesio modeliavimą ir užduočių vykdymą laisvalaikio. Veikla grindžiama elgesio mokymu ir keitimu, o pagrindiniai metodai – įgūdžių demonstravimas, vaidmenų žaidimai, dramos terapija, grupinis darbas. Šios priemonės leidžia vaikams formuoti bendravimo, bendradarbiavimo,

lyderystės bei problemų sprendimo įgūdžius (Gudžinskienė, 2017, p.p. 98–99; Barkauskaitė ir kt., 2017, p. 136).

2 pav. Ugdomi globos namuose įgūdžiai: buitiniai, socialiniai, asmeniniai įgūdžiai

Railienė ir Gudžinskienė (2012) pažymi, kad vaikų dienos centrai atlieka kompensacinę funkciją ugdant socialinius įgūdžius, ypač tarp vaikų, kurie patyrė smurtą ar nuolatinį stresą šeimoje. Tyrimo duomenimis, dažniausiai ugdomi įgūdžiai yra bendravimas, bendradarbiavimas, gebėjimas derinti savo poreikius su kitų teisėmis bei pareigomis, streso valdymas ir savęs pažinimas (Railienė ir Gudžinskienė 2012, p.p. 90–92).

Be to, Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa (2007) pabrėžia sistemingo mokymo svarbą, apimančią planavimą, tikslų kėlimą, sprendimų priėmimą, socialinių santykių palaikymą ir savęs pažinimą. Programoje siūloma orientuotis į aktyvų, patirtinį mokymą, kuris padeda vaikams efektyviau pasiręngti gyvenimui už institucijų ribų (Breidokienė, Ignatovičienė, Keturakytė ir Macuk, 2007, p.p. 20-109). Socialinių įgūdžių ugdymo programose taip pat akcentuojama emocinio intelekto lavinimo svarba. Pasak Eidokaitenės (2011) emocinis intelektas yra pagrindas sėkmingam socialinių įgūdžių ugdymui, nes vaikams suteikia gebėjimą atpažinti ir valdyti savo emocijas, suprasti kitų jausmus ir veiksmingai spręsti konfliktus (Eidokaitenė, 2011, p. 35). Šeiminių namų modelis, skirtingai nei

tradicinė globa, sudaro sąlygas artimesniam ryšiui tarp vaikų ir darbuotojų, o tai stiprina vaikų pasitikėjimą ir skatina jų socialinį augimą (Kubilienė, 2014, p.78)

Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2017) analizavo globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo bei pasirengimo savarankiškam gyvenimui tendencijas bendruomeniniuose vaikų globos namuose, remdamosi socialinių darbuotojų patirtimi institucinės globos pertvarkos pradžioje. Tyrimo autorės pažymi, kad socialiniai įgūdžiai apima ne tik gebėjimą bendrauti, bet ir emocinio intelekto ugdymą bei aktyvų savarankiškumo mokymąsi (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2017, p. 92). Pasak Gudžinskienės, Raudeliūnaitės ir Uscilos (2017, p.p. 158–159), ugdant globos namų auklėtinių savarankiškumo įgūdžius, socialiniai darbuotojai susiduria su buitinių (pvz., maisto gaminimo, apsipirkimo, mokesčių mokėjimo), socialinių (bendravimo, bendradarbiavimo, veiklos organizavimo) ir asmeninių įgūdžių (pasitikėjimo savimi, savikontrolės) ugdymo iššūkiais. Siekiant spręsti šiuos sunkumus, taikomi individualūs ir grupiniai pokalbiai, praktinės užduotys bei pasitelkiami kiti specialistai. Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2022, p.p. 233–234) papildomai pažymi, kad bendruomeniniuose vaikų globos namuose ugdytiniai turi galimybę lavinti ne tik buitinius ar finansinio raštingumo įgūdžius, bet ir sveikatai palankaus gyvenimo, bendravimo, profesinio pasirengimo bei mokymosi gebėjimus, kurie vystomi pasitelkiant patyriminio mokymosi principus.

Samašonok (2013) išskiria, kad institucinė aplinka dažnai nesuteikia sąlygų vaikams savarankiškai spręsti kasdienes problemas, todėl būtina kurti edukacines programas, kurios ugdo gebėjimą planuoti savo gyvenimą, spręsti problemas ir prisitaikyti prie naujų situacijų (Samašonok 2013, p.p. 103–105).

Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017) taip pat akcentuoja, kad vaikų dienos centruose sėkmingai taikomos tokios ugdymo metodikos kaip kūrybinė veikla, modeliuojamos realaus gyvenimo situacijos, veikla laisvalaikio, elgesio stebėjimas bei tikslingas išitraukimas į socialinį veiksmą. Specialistai pažymi, kad socialiniai įgūdžiai geriausiai ugdomi per patyriminį mokymąsi – aktyvią, situacinę veiklą, kur vaikas gali reflektuoti savo patirtį (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė 2017, p.p. 129–130).

Tuo tarpu Sulimani-Aidan, Melkman ir Greeson (2020, p.p. 345–347) pabrėžia, kad natūrali mentorystė yra viena iš efektyviausių priemonių ugdyti gyvenimo ir socialinius įgūdžius jaunuoliams, paliekantiems globos sistemą. Tyrimo rezultatai rodo, kad mentorystės kokybė, trukmė ir mentoriaus atliekamas vaidmuo (pvz. „tėviška figūra“, savarankiškumo skatinimas) reikšmingai prisideda prie sėkmingesnio įgūdžių ugdymo, ypač švietimo, įsidarbinimo ir rizikingo elgesio vengimo srityse.

Dragu (2019) teigia, kad daugelis jaunuolių, išėjusių iš institucinės globos, neturi būtinų gyvenimo įgūdžių, ypač socialinių – bendravimo, atsakomybės prisiėmimo, finansų valdymo. Tai iš dalies lemia tai, jog globos institucijose vaikai dažnai neturi galimybės aktyviai dalyvauti kasdienėse veiklose, kurios lavintų šiuos įgūdžius. Dažnu atveju vaikai net nėra mokomi naudotis telefonais, bendrauti su priešingos lyties asmenimis ar ruošti darbo pokalbui (p. 274). Autorius pažymi, kad socialinių įgūdžių lavinimo spragos dažnai susijusios su instituciniu gyvenimu, kur per didelė globa slopina savarankiškumą. Pavyzdžiui, kai maistas ir drabužiai yra aprūpinami centralizuotai, vaikams nesuteikiama proga apsipirkti ar planuoti savo išlaidas, todėl jie neišmoksta priimti atsakingų sprendimų (p. 278). Siekiant ugdyti šiuos gebėjimus, pabrėžiamas socialinio darbuotojo vaidmuo padedant paaugliui kurti realistiškus gyvenimo planus ir skatinti savęs pažinimą. Tokie ugdymo metodai apima formalias ir neformalias švietimo programas, kurios nuosekliai taikomos pagal individualius poreikius ir gebėjimus (p. 276).

Eidokaitienė (2011, p. 35), pažymi, kad „emocinio intelekto lavinimas yra pagrindas sėkmingam socialinių įgūdžių ugdymui“. Vaikai, kurie geba atpažinti, valdyti ir reikšti savo emocijas, lengviau užmezga santykius su kitais, prisitaiko prie socialinių normų ir efektyviai sprendžia konfliktus.

Pasak Raudeliūnaitės ir Paigozinos (2009, p. 174), „globojami vaikai dažnai susiduria su socialinių įgūdžių trūkumu dėl ankstyvosios vaikystės patirčių ir emocinių traumų“. Dažniausi iššūkiai:

- Nepasitikėjimas suaugusiais;
- Žemas savęs vertinimas;
- Emocijų raiškos sunkumai.

Gudžinskienė (2010) pabrėžia, kad bendravimo ir savarankiškumo įgūdžiai yra esminiai sėkmingai integracijai į visuomenę. Bendravimo įgūdžiai apima:

- Aiškų minčių reiškimą;
- Kūno kalbos naudojimą;
- Aktyvų klausymąsi.

Savarankiškumo įgūdžiai reiškia gebėjimą:

- Priimti sprendimus;
- Prisiimti atsakomybę;
- Spręsti problemas savarankiškai (Gudžinskienė, 2010, p. 45).

Smith ir Johnson (2020, p. 84) nurodo, kad „vertinimas padeda nustatyti, kurie metodai yra veiksmingiausi, ir pritaikyti ugdymo planus pagal individualius vaiko poreikius“.

Socialinių įgūdžių ugdymas yra glaudžiai susijęs su individo gebėjimu bendrauti, prisitaikyti ir konstruktyviai spręsti iškilusias socialines situacijas. Jų ugdymas ypač aktualus vaikystėje, nes būtent tuo laikotarpiu formuojasi pagrindinės elgesio normos ir socialiniai gebėjimai. Pasak Gudžinskienės (n.d.), socialiniai įgūdžiai apima gebėjimą kurti ir palaikyti tarpasmeninius ryšius, spręsti konfliktus, priimti atsakingus sprendimus, rūpintis kitais ir prisitaikyti prie socialinės aplinkos (Gudžinskienė, n.d., p.p. 68–72). Socialinių įgūdžių ugdymas itin svarbus vaikams, augantiems socialinės rizikos šeimose ar globos institucijose. Tokie vaikai dažnai susiduria su emocinio ryšio stoka, smurtu ar nuolatine įtampa šeimoje, o tai lemia ribotus socialinius gebėjimus. Todėl socialinių įgūdžių lavinimas tampa kompensaciniu ugdymo tikslu (Gudžinskienė, n.d., p. 69).

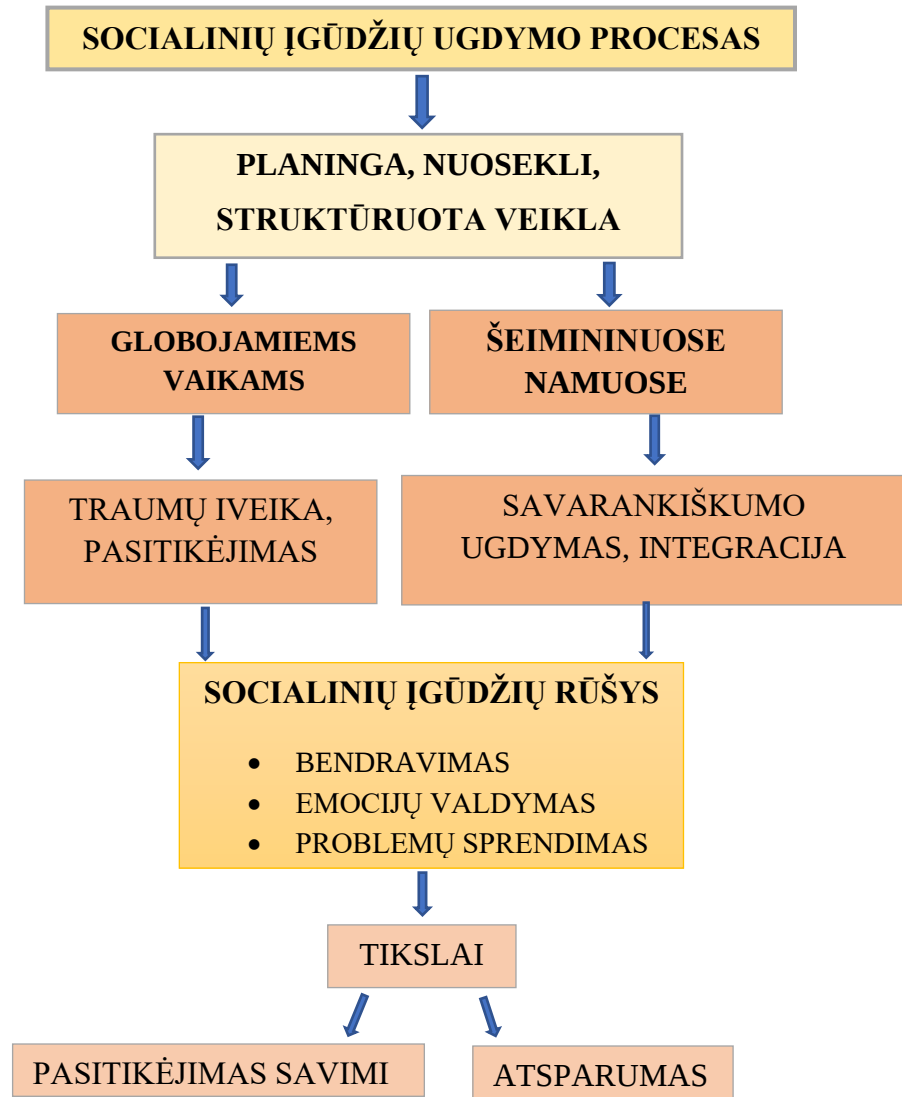
1.2.1. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas šeiminiuose namuose

Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra vienas iš kertinių veiksnių, lemiančių jų pasirengimą savarankiškam gyvenimui ir integracijai į visuomenę. Socialiniai įgūdžiai apima gebėjimą bendrauti, bendradarbiauti, spręsti konfliktus, valdyti emocijas ir atsakingai priimti sprendimus (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 58). Pasak Gudžinskienės (2023, p. 45), „socialiniai įgūdžiai formuoja vaiko gebėjimą prisitaikyti prie aplinkos pokyčių ir sėkmingai funkcionuoti visuomenėje, nes jie leidžia vaikui įgyti pasitikėjimo savimi, mokytis iš patirties bei efektyviai planuoti savo veiklą.“

Socialinių įgūdžių ugdymo procesas apima planingą, nuoseklią ir struktūruotą veiklą, kuri padeda vaikams ir jaunuoliams įgyti būtinus gebėjimus efektyviai bendrauti, spręsti problemas, valdyti emocijas ir prisitaikyti prie skirtingų socialinių situacijų. Šis procesas yra ypač svarbus globojamiems vaikams, nes jie dažnai susiduria su traumomis, nestabilumu ir pasitikėjimo savimi stoka (Klaipėdos Ernesto Galvanausko profesinio mokymo centras, 2020, p.p. 1–15). Socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose yra esminis veiksnys, padedantis vaikams sėkmingai integruotis į visuomenę ir pasiruošti savarankiškam gyvenimui. Šeiminiai namai, imituodami šeimos aplinką, sudaro palankias sąlygas vaikų socialinių įgūdžių formavimuisi. (Gudžinskienė, n.d., p.p. 68-79), (žr. 3 pav.).

Pasak Raudeliūnaitės ir Paigozinos (2009, p. 174), „globos namuose gyvenančių vaikų socialiniai įgūdžiai yra mažiau išlavėję nei vaikų, augančių pilnose šeimose“. Tai rodo, kad šeiminių namų modelis, artimesnis šeimos struktūrai, gali būti efektyvesnis ugdant socialinius įgūdžius. Smith ir Johnson (2020, p. 84) pabrėžia, kad „socialinių įgūdžių ugdymo rezultatų

vertinimas yra svarbi proceso dalis, leidžianti įvertinti vaikų pažangą ir pritaikyti ugdymo metodus pagal poreikius“.

3 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas globojamiems vaikams šeiminiuose namuose

Pasak Gudžinskienės ir Agutavičiaus (2014, p. 115), „socialinių įgūdžių ugdymas globojamiems vaikams yra būtinas norint sumažinti jų socialinę atskirtį ir sudaryti sąlygas sėkmingai integruotis į visuomenę“. Autoriai pabrėžia, kad globos namuose gyvenantys vaikai dažnai susiduria su komunikacijos ir savarankiškumo sunkumais, todėl socialinių įgūdžių lavinimas turėtų būti nuoseklus ir pritaikytas individualiems poreikiams. Jie taip pat teigia, kad „globos namų auklėtiniais trūksta savarankiško gyvenimo įgūdžių, todėl būtina skirti daugiau

dėmesio jų ugdymui, siekiant sėkmingos integracijos į visuomenę“. Šeiminiai namai, suteikdami vaikams galimybę dalyvauti kasdienėje veikloje, padeda ugdyti šiuos įgūdžius (Gudžinskienė ir Agutavičiaus, 2014, p.p. 115-120).

Eidokaitienė (2011) pažymi, kad socialinių įgūdžių ugdymas ankstyvoje vaikystėje yra būtina sąlyga adaptacijai socialinėje aplinkoje, ypač tarp vaikų, patiriančių socialines rizikos veiksnis. Socialiniai įgūdžiai ne tik palengvina vaikų santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, bet ir padeda įveikti elgesio bei emocinius sunkumus, kurie gali trukdyti akademinėi ir socialinei pažangai (Eidokaitienė, 2011, p. 78).

Socialinių įgūdžių ugdymas yra sąmoningas ir sistemingas procesas, kuriuo siekiama padėti vaikams ir paaugliams įgyti tinkamų bendravimo, bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo ir emocijų valdymo įgūdžių. Pasak Gresham (2002), socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip „gebėjimai, leidžiantys asmenims inicijuoti ir palaikyti pozityvius socialinius santykius, kartu vengiant socialiai netinkamo elgesio“ (Gresham, 2002, p. 102).

Veiksmingo socialinių įgūdžių ugdymo pagrindas – aiškus modeliavimas, praktinis mokymas ir nuoseklus grįžtamasis ryšys. Gresham (2002) pabrėžia, kad socialinių įgūdžių ugdymas turėtų būti integruotas į kasdienį ugdymą, įtraukiant praktinius užsiėmimus ir aiškiai apibrėžtus mokymo tikslus (Gresham, 2002, p.p. 103–104). Pasak Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto (2018), socialinių ir emocinių įgūdžių lavinimas vaikystėje turi būti laikomas viena iš pagrindinių vaiko gerovės sąlygų (p. 109). Ši nuostata atspindi požiūrį, kad vaikų gebėjimas bendrauti, valdyti emocijas ir priimti sprendimus yra neatsiejama savarankiško gyvenimo dalis.

Elliott ir Gresham (2008) siūlo naudoti „Social Skills Improvement System“ (SSIS), kuri remiasi individualizuotu įgūdžių vertinimu ir programų parinkimu pagal vaiko specifinius poreikius. SSIS sistema rekomenduoja, kad „intervencijos turėtų būti grindžiamos įrodymais pagrįstais metodais, apimančiais tiek socialinio elgesio modeliavimą, tiek tiesioginį mokymą“ (Elliott ir Gresham, 2008, p. 5). (žr. 1 lentelė.) SSIS sistemoje pabrėžiami svarbiausi socialiniai įgūdžiai:

- Bendradarbiavimas
- Atsakomybė
- Empatija
- Savikontrolė
- Asertyvumas (savo teisių išreiškimas neskaudinant kitų), (Elliott & Gresham, 2008, p.p. 12–16).

1 lentelė. SSIS –mokymo ir socialinių įgūdžių vertinimo bei intervencijos sistema

Žingsnis	Paaškinimas
Vertinimas	Pirmiausia vertinami vaiko socialiniai įgūdžiai ir elgesio problemos naudojant klausimynus ir stebėjimą.
Tikslų nustatymas	Parenkami individualūs mokymosi tikslai pagal identifikuotas spragas.
Intervencija	Mokoma socialinių įgūdžių naudojant struktūruotas pamokas, pavyzdžius, vaidmenų žaidimus ir diskusijas.
Stebėjimas ir vertinimas	Vertinama vaiko pažanga ir koreguojama programa pagal rezultatus.

Goldstein (1998) savo metodikoje „Skillstreaming“ pateikia keturių žingsnių mokymo procesą: (1) įgūdžio aprašymą, (2) modeliavimą, (3) vaidmenų žaidimą ir (4) grįžtamąjį ryšį ir vertinimą (Goldstein, 1998, p.p. 12–14). Ši sistema padeda vaikams suprasti, kaip tinkamai elgtis įvairiose socialinėse situacijose.

Arnoldas P. Goldstein (1998) sukūrė struktūruotą socialinių įgūdžių mokymo programą, vadinamą „Skillstreaming“, kuri remiasi keturių pagrindinių žingsnių seka. Ši metodika buvo sukurta padėti vaikams ir paaugliams, ypač turintiems socialinių, emocinių ar elgesio sunkumų, išmokyti tinkamo, konstruktyvaus elgesio įvairiose socialinėse situacijose (Goldstein, 1998, p.p. 12–14), (žr. 2 lentelė.).

2 lentelė. Skillstreaming“ keturių žingsnių modelis, padedantis sistemingai mokyti socialinių įgūdžių

Žingsnis	Paaškinimas
Įgūdžio aprašymas	Aiškiai paaiškinamas mokomas įgūdis (pvz., kaip kreiptis pagalbos).
Modeliavimas	Demonstracija – suaugęs arba grupės lyderis pavyzdžiu parodo tinkamą elgesį.
Vaidmenų žaidimas	Vaikai praktikuoja elgesį saugioje aplinkoje per imituotas situacijas.
Grįžtamas ryšys ir vertinimas	Dalyviams suteikiama teigiama ir korekcinė informacija apie jų pasirodymą.

Goldstein (1998) akcentuoja, kad šie keturi žingsniai turi būti kartojami nuosekliai ir reguliariai. Toks metodas leidžia vaikams ne tik įsisavinti socialinius įgūdžius, bet ir sėkmingai juos taikyti realiose gyvenimo situacijose, ugdant:

- **socialinę kompetenciją,**
- **emocinį raštingumą,**
- **problemų sprendimo gebėjimus.**

Pasak Goldstein, būtent praktika, modeliavimas ir teigiamas pastiprinimas yra kertiniai ilgalaikės sėkmės socialinių santykių srityje elementai (Goldstein, 1998, p. 14).

Remiantis Eidokaitiene (2011), socialinių įgūdžių ugdymo procesą sudaro šie pagrindiniai komponentai:

- **Emocijų valdymas:** gebėjimas suprasti ir kontroliuoti savo emocijas.
- **Bendravimo įgūdžiai:** mokėjimas išreikšti savo mintis žodžiu ir kūno kalba.
- **Konfliktų sprendimas:** mokėjimas analizuoti situacijas ir ieškoti kompromisų.
- **Savarankiškumas:** gebėjimas priimti sprendimus ir prisiimti atsakomybę.

„Socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra veiksmingas tik tuomet, kai jis vyksta nuosekliai, atsižvelgiant į individualius vaiko poreikius ir emocinę būseną“ (Eidokaitienė, 2011, p. 35).

Pasak Raudeliūnaitės ir Gudžinskienės (2017, p. 90), „efektyviausi socialinių įgūdžių ugdymo metodai apima praktines veiklas, grupinius užsiėmimus ir mentorystę“. Autoriai nurodo šiuos metodus:

- **Modeliavimas:** vaikai mokosi stebėdami teigiamus elgesio pavyzdžius.
- **Diskusijos ir vaidmenų žaidimai:** padeda vaikams mokytis spręsti konfliktus ir ugdyti empatiją.
- **Individualūs užsiėmimai:** skirti vaikams, turintiems specifinių socialinių įgūdžių trūkumų.

Teoriniu požiūriu, Bandura (1977) pabrėžia socialinio mokymosi svarbą: „Žmonės mokosi stebėdami kitus ir modeliudami jų elgesį, todėl pozityvūs pavyzdžiai turi esminę reikšmę socialinių įgūdžių ugdymo procese“ (Bandura, 1977, p. 22).

Walker, Ramsey ir Gresham (1995) akcentuoja, kad nesuformavus socialinių įgūdžių vaikystėje, didėja rizika išsivystyti antisocialiniam elgesiui. Autoriai teigia, kad „socialinių įgūdžių ugdymas turėtų būti laikomas esminiu prevencijos strategijos elementu mokyklose“ (Walker, Ramsey, & Gresham, 1995, p. 78).

Merrell (2001) išplečia šią idėją, siūlydamas naudoti socialinių įgūdžių vertinimo priemones, kurios leidžia nuolat stebėti pažangą ir individualizuoti ugdymą pagal vaikų poreikius (Merrell, 2001, p.p. 45–47).

Remiantis Kubiliene (2014, p. 78), „šeiminiuose namuose vykdomas socialinių įgūdžių ugdymas yra veiksmingas dėl individualizuoto požiūrio, artimos šeimos aplinkos ir stabilumo“. Autorė pabrėžia, kad šeiminių namų darbuotojai atlieka ne tik ugdytojų, bet ir mentorių vaidmenį.

Taussig & Culhane (2010) Šeiminių namų darbuotojai veikia, kaip paramos šaltinis, kuris ne tik moko įgūdžių, bet ir tarnauja kaip pavyzdys (role model) ir advokatas vaikui. Mentorius vaikui suteikia saugų suaugusįjį, kuris padeda orientuotis socialinėje aplinkoje, stiprina savivertę ir socialinius gebėjimus (Taussig & Culhane, 2010, p. 740).

Weiler, Taussig & Garrido (2019) darbuotojai šeiminiuose namuose, atlikdami mentoriaus vaidmenį, stiprina vaikų psichologinę gerovę ir teigiamą vystymosi kryptį. Jie padeda vaikams kurti socialinius tinklus, ugdo jų pasitikėjimą savimi ir socialinius gebėjimus (Weiler, Taussig & Carrido, 2019, p. 410).

Magalhães & Calheiros (2021) santykiai tarp darbuotojų ir vaikų yra emociniu pagrindu gristi, o darbuotojai veikia kaip palaikantys ir šilti suaugusieji. Aukštos kokybės santykiai lemia didesnę vaikų saugumo jausmą ir geresnę socialinę adaptaciją. Taigi, darbuotojai nėra tik ugdytojai – jie taip pat yra artimi, palaikantys mentoriai (Magalhães & Calheiros, 2021, p. 850).

Be to, Williams (2011, p. 65) pabrėžia, kad „mentorstės programos kartu su socialinių įgūdžių mokymu gali pagerinti globojamų jaunuolių socialinius ir emocinius gebėjimus“. Šeiminiuose namuose, kur su vaikais dirba specialiai apmokyti darbuotojai, galima integruoti mentorstės elementus, siekiant geresnių rezultatų.

Teaching-Family Association (2015) modelis pabrėžia individualizuotą požiūrį, struktūruotą kasdienybę ir šeimyninę aplinką, kurioje vaikai gali mokytis socialinių įgūdžių per kasdienės situacijas. Tyrimai rodo, kad TFM padeda sumažinti recidyvą ir pagerina vaikų elgesį bei socialinius įgūdžius. TFM yra įrodymais pagrįstas modelis, taikomas šeiminiuose namuose, kuris pabrėžia individualizuotą, trauma informuotą priežiūrą ir šeimyninę aplinką. Modelis remiasi kognityvine elgesio terapija ir siekia ugdyti socialinius bei gyvenimo įgūdžius per kasdienės situacijas. Tyrimai rodo, kad TFM padeda sumažinti recidyvą ir pagerina vaikų elgesį bei socialinius įgūdžius.

Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė (2018) išskiria, kad socialinių įgūdžių lavinimas stiprina vaikų gebėjimą veikti savarankiškai, o jų stoka gali lemti izoliacijos, nepasitikėjimo savimi ir priklausomybės nuo kitų asmenų problemas (p. 60). Autorių teigimų, globojami vaikai, turintys ribotas galimybes ugdytis socialinius įgūdžius, dažniau susiduria su sunkumais pereinant į savarankišką gyvenimą. Šie vaikai linkę patirti emocinį nesaugumą, turi silpnesnius sprendimų priėmimo gebėjimus, o tai apsunkina jų integraciją į darbo rinką ar bendruomeninį gyvenimą (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p.p. 60-96). Malinauskienė (2014) pabrėžia, kad žaidimas

yra vienas efektyviausių ankstyvosios socializacijos veiksnių, padedančių vaikams lavinti bendravimo ir konfliktų sprendimo įgūdžius (Malinauskienė, 2014, p.112). Žaidimų ir kūrybinių veiklų metu vaikai natūraliai mokosi taisyklių, dalijimosi, atsakomybės ir empatijos – visų tų gebėjimų, kurie yra būtini savarankiškam gyvenimui. Toks požiūris dera su Gidžinskienės (2023) nuostata, kad patyriminis mokymasis – t.y. mokymasis per veiklą ir refleksiją yra veiksmingiausias būdas ugdyti socialinius gebėjimus (Gudžinskienė, 2023, p. 69). Pasak Smith ir Johnson (2020), vaikų socialiniai įgūdžiai yra tiesiogiai susiję su jų pasirengimu ateities iššūkiams: jie padeda susidoroti su nesėkmėmis, stiprina emocinį atsparumą ir didina gebėjimą savarankiškai spręsti problemas (Smith ir Johnson, 2020, p. 84). Autoriai pažymi, kad socialiniai įgūdžiai turi ilgalaikį poveikį – jie lemia sėkmingą integraciją į visuomenę, profesinį stabilumą bei asmeninę gerovę.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniai įgūdžiai yra vienas iš svarbiausių savarankiškumo pagrindų. Jų ugdymas padeda vaikams išsiugdyti pasitikėjimą savimi, atsakomybės jausmą ir gebėjimą spręsti kasdienes problemas. Šie gebėjimai ypač svarbūs globojamiems vaikams, kurių patirtys dažnai apsunkina natūralų socializacijos procesą. Todėl socialinių įgūdžių lavinimas turėtų būti nuosekliai integruojamas į vaikų globos ir ugdymo praktiką, siekiant jų visapusiško pasirengimo savarankiškam gyvenimui.

1.2.2. Socialinių darbuotojų/pedagogų vaidmuo/kompetenciją ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius

Socialinių darbuotojų ir pedagogų kompetencija globos sistemoje yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo kokybę. Pasak Gudžinskienės ir Raudeliūnaitės (2018), socialiniai darbuotojai šeiminiuose namuose atlieka ne tik globėjo, bet ir ugdytojo, mentoriaus bei socialinio elgesio modelio funkcijas, nes jų profesinis sąveikos laukas tiesiogiai formuoja vaikų socializaciją (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 62). Socialiniai darbuotojai turi gebėti palaikyti pozityvius santykius, padėti vaikams įsisavinti konstruktyvų sprendimą ir stiprinti emocinio reguliavimo gebėjimus (Eidukaitė ir Peleckaitė, 2017, p. 94). Socialiniai darbuotojai yra pagrindiniai specialistai, kurie ugdo vaikų socialinius įgūdžius per praktines veiklas, emocinę paramą ir individualizuotą pagalbą. (Walker ir kt., 1995, p.p. 162-168). Jie analizuoja vaikų socialinius poreikius ir kuria asmeninius planus, kurie orientuoti į problemų sprendimą, pasitikėjimo savimi ugdymą, veiksmingą bendravimą.

Socialinis darbuotojas yra vienas svarbiausių veikėjų ugdant vaikų socialinius įgūdžius, ypač kai vaikai auga be šeimos ir praranda galimybę mokytis iš tėvų pavyzdžio. Tokiais atvejais darbuotojai padeda kompensuoti socialinio mokymosi metodus (modeliavimą, diskusijas,

grįžtamąjį ryšį), skatindami vaikų įsitraukimą į grupinę veiklą, bendradarbiavimą ir savęs pažinimą (Gudžinskienė, 2020, p.p. 85–151), (žr. 5 pav.).

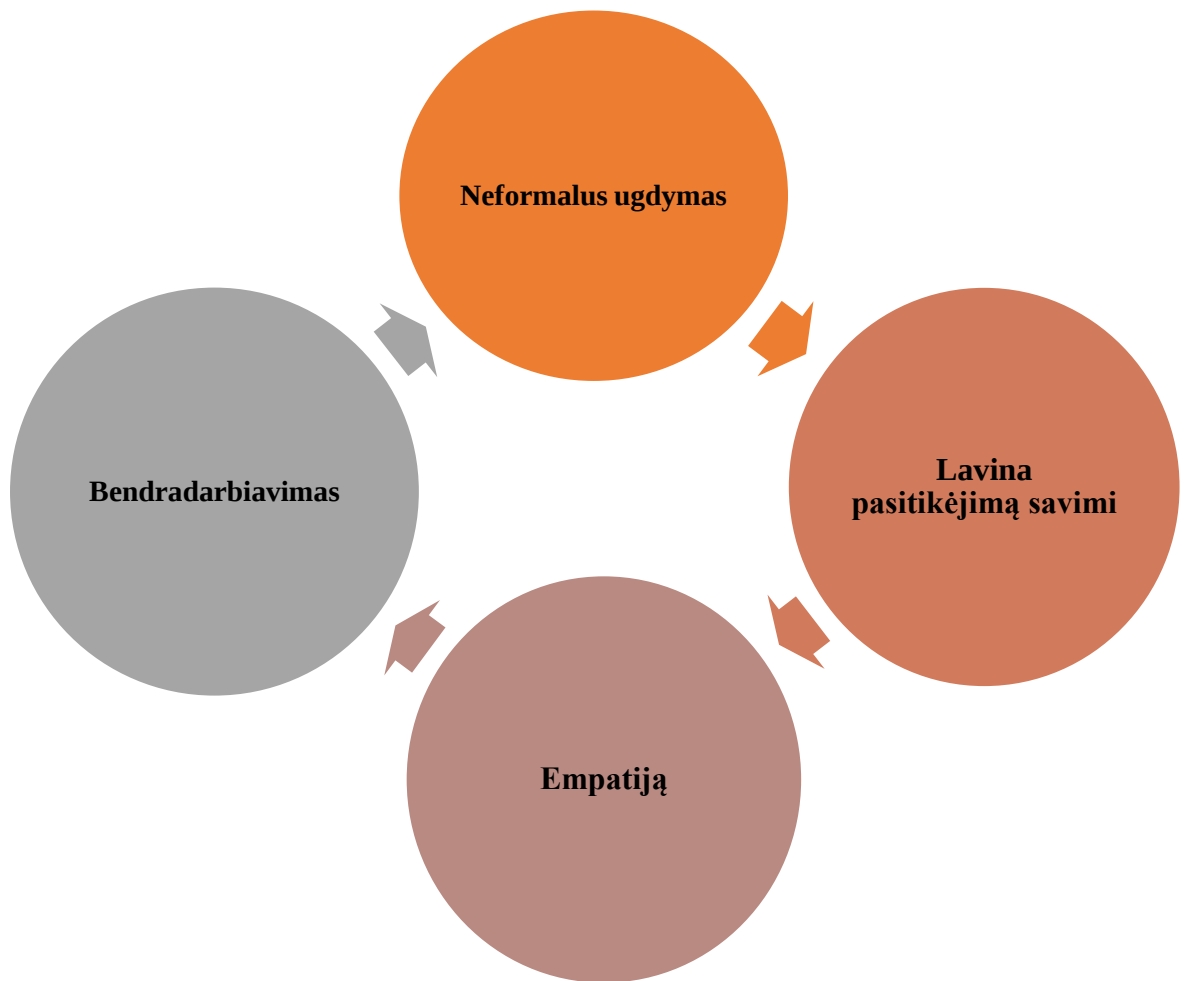
5 pav. Socialinio darbuotojo mokymosi metodai

Socialiniai įgūdžiai yra esminis veiksnys, leidžiantis vaikui sėkmingai veikti visuomenėje, palaikyti prasmingus santykius, prisitaikyti prie aplinkos ir atsakingai elgtis įvairiuose gyvenimo situacijose (Gudžinskienė, 2020, p.p. 91-92). Institucinėje globos aplinkoje socialiniai įgūdžiai dažnai yra nepakankamai išvystyti dėl riboto vaikų įsitraukimo į realų gyvenimą, emocinio šaltumo, silpnų ryšių su globos personalu. Todėl socialinis darbuotojas ar pedagogas tampa pagrindiniu asmeniu, kurio veikla ir bendravimas lemia vaikų socialinę brandą (Kubilienė, 2014, p.p. 22-23). Todėl socialinis darbuotojas ar pedagogas tampa pagrindiniu asmeniu, kurio veikla ir bendravimas lemia vaikų socialinę brandą.

Sėkmingas vaikų socialinių įgūdžių ugdymas priklauso nuo darbuotojų profesinių kompetencijų: gebėjimo reflektuoti savo veiklą, kurti ryšį, dirbti komandinių principu, išmanyti ugdymo teorijas. Socialinių darbuotojų kompetencijos būtina pusiausvyrą tarp profesinio racionalumo ir žmogiškojo artumo, ypač dirbant su vaikais, kurie patyrė traumines patirtis (Gvaldaitė ir Švedaitė, 2005, p.p. 24-26).

Efektyvus socialinių darbuotojų ir pedagogų bendradarbiavimas yra būtinas, kad vaikai galėtų įgyti būtinus socialinius įgūdžius. Jų užduotys apima: Bendrų tikslų kūrimą ir paramos tinklo plėtojimą. Informacijos dalijimąsi apie vaikų poreikius ir pažangą (Walker ir kt., 1995, p.p. 200–215).

Pedagogų ir socialinių darbuotojų veikla neapsiribuoja vien informacijos perteikimu – jie turi būti įgaliojami, padedantis vaikui patirti atsakomybę, spręsti problemas, susidoroti su emociniais iššūkiais. Socializacijos centruose bei dienos centruose taikomas neformalus ugdymas, kuris grindžiamas veikla, savarankiškai ir dialogu padeda vaikams lavinti pasitikėjimą savimi, empatiją, bendradarbiavimą (Indriašienė ir Merfeldaitė, 2012, p.p. 104-106), (žr. 6 pav.).

6 pav. *Neformalus ugdymas, kuris grindžiamas veikla, savarankiškai ir dialogu padeda vaikams ugdyti socialinius įgūdžius*

Nepaisant to, institucinio ugdymo praktikoje vis dar egzistuoja iššūkiai – formalus požiūris, ribotas vaikų įtraukimas į veiklas, emocinio palaikymo stoka (Samašonok, 2013, p.p. 104-108), o tai rodo, kad reikalingas nuoseklus specialistų rengimas ir metodinės bazės plėtrą.

Vaikų dienos centro specialistai - socialiniai darbuotojai ir socialiniai pedagogai – atlieka svarbų vaidmenį ugdant vaikų socialinius įgūdžius per kasdieninę praktinę veiklą. Kaip parodė Gudžinskienės, Burvytės ir Barkauskaitės (2017) atliktas tyrimas, vaiku socialiniai įgūdžiai Vaiku Dienos Centro aplinkoje dažniausiai formuojami per organizuotą laisvalaikį, kūrybines veiklas, užduočių skyrimą bei elgesio modeliavimą. Autoriai pabrėžia, kad veiklų planavimas yra sąmoningas ir kryptingas procesas orientuotas į konkrečių įgūdžių ugdymą: bendradarbiavimą, empatiją, atsakomybę, pasitikėjimą savimi. Laisvalaikio užimtumo veiklos, tokios kaip bendra vakarienė, komandinis žaidimas ar bendros patalpos tvarkymas, padeda ugdyti vaikų gebėjimą veikti grupėje, laikytis taisyklių ir spręsti konfliktus konstruktyviai. Pasak tyrimo autorių elgesio

modeliavimas taip pat išlieka vienu iš pagrindinių metodų – specialistai sąmoningai rodo pozityvaus elgesio pavyzdžius, kartu su vaikais analizuoja jų elgesį bei padarinius. Be to, emocinės paramos suteikimas – ypač svarbus aspektas, leidžiantis kurti saugią erdvę, kurioje vaikai gali eksperimentuoti su nauju elgesiu, nebijodami klaidų (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, 2017, p.p. 130-134).

Walker ir kt. (1995) parėžia, kad pedagogai ir socialiniai darbuotojai turi išmanyti konfliktų sprendimo metodus, empatijos ir emocinio atsparumo ugdymo strategijas. Jie taip pat turi gebėti taikyti individualizuotus mokymo metodus bei analizuoti vaikų elgesį, kad galėtų prisidėti prie ilgalaikio jų socialinės adaptacijos proceso (Walker ir kt., 1995, p.p. 78–110).

Samašonok (2013) pabrėžia, kad globos namuose trūksta galimybių praktiniam ugdymuisi. Dažnai ugdymas yra formalus, nepakankamai susietas su realiu gyvenimu. Didžiausias iššūkis – sukurti edukacinę ir psichosocialinę aplinką, kurioje vaikai galėtų patys veikti, spręsti ir mokytis gyvendami „tikrą gyvenimą“ (Samašonok, 2013, p.p. 104–106).

Socializacijos centruose taikomas neformalus ugdymas - viena iš pagrindinių priemonių socialiniams įgūdžiams ugdyti. Pabrėžiamas asmenybės ugdymas per saviraišką, bendravimą ir laisvalaikio veiklas. Specialistų kompetenciją apima gebėjimą organizuoti veiklą, pagal vaiku poreikius, įtraukti juos į aktyvų mokymąsi bei padėti įveikti socialinius iššūkius (Indrašienė ir Merfeldaitė, 2012, p.p. 104-106).

Bendruomeniniuose globos namuose vaikai ugdosi asmeninius, socialinius, sveikatai palankius ir praktinius gyvenimo įgūdžius. Sėkmingas ugdymas vyksta tada, kai vaikams sudaromos sąlygos veikti realiose situacijose, priimti sprendimus ir įgyti patirties. Socialinio darbuotojo vaidmuo – kurti aplinką, kuri skatintų savarankiškumą (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2022, p.p. 234–236). Vaikų ugdymas bendruomeniniuose globos namuose apima tiek buitinius, tiek socialinius ir sveikatai palankius įgūdžius. Pabrėžiamas realių situacijų ir patyriminio mokymosi svarbumas. Socialinio darbuotojo vaidmuo čia – kurti saugią aplinką, skatinti sprendimų priėmimą, praktinius gebėjimus ir pasitikėjimą (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2022, p.p. 234–236).

Socialinių įgūdžių ugdymas grindžiamas aktyviais, dalyvavimo principais grįstais metodais, tokiais kaip diskusijos, vaidmenų žaidimai, grupinis darbas. Socialiniai darbuotojai ir pedagogai turi ne tik mokyti, bet ir būti vaikams pavyzdžiu, padedančiu ugdyti bendravimo gebėjimus, pasitikėjimą, atsakomybę (Gudžinskienė, 2020, p.p. 68–71). Socialinių įgūdžių ugdymas grindžiamas elgesio mokymo principais bei aktyviais metodais – jautriąja treniruote, modeliavimo treniruote grupiniu darbu, „ledlaužių“ užduotimis ir refleksija. Pedagogai ir socialiniai darbuotojai turi ne tik taikyti metodus, bet ir patys būti elgesio modeliais. Ugdymo sėkmė priklauso nuo

dalyvio galimybės pritaikyti įgūdžius realiose situacijose (Gudžinskienė, 2020, p.p. 93–102). Autorė išsamiai analizuoja socialinių įgūdžių ugdymo teorines prielaidas ir metodinį pagrindą, remiantis biheavioristine, socialinio mokymosi bei kognityvine teorijomis. Pabrėžiama, kad socialiniai darbuotojai ir pedagogai - pagrindiniai vaiko elgesio modeliai, padedantys formuoti pageidaujamus elgesio įgūdžius per aktyvų dalyvavimą, demonstravimą, projektinę veiklą. Vaikų įgūdžių formavimui ypač svarbi pozityvi grįžtamojo ryšio sistema, palaikanti naujus elgesio modelius tol, kol šie tampa įpročiais (Gudžinskienė, 2020, p.p. 91-102).

Gudžinskienė (2020) pabrėžia, kad socialiniai įgūdžiai yra esminė socialinės kompetencijos dalis ir būtini jaunuoliams, norintiems prisitaikyti prie visuomenės gyvenimo. (Gudžinskienė, 2013, p. 6). Trūkstant socialinių įgūdžių vaikai gal jaustis atskirti, jiems sunkiau prisitaikyti, jie dažniau patiria elgesio sunkumų. Socialinių įgūdžių ugdymas apima gebėjimą spręsti konfliktus, bendradarbiauti, emocijų valdymą ir kritinį mąstymą (Gudžinskienė, 2013, p. 25).

Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, (2017) tyrime parodė, kad vaikų dienos centrų darbuotojai socialinius įgūdžius ugdo pasitelkdami kūrybines veiklas, paskirtas pareigas ir elgesio modeliavimą. Šios veiklos padeda vaikams iš socialinės rizikos šeimų stiprinti socialinę savivoką, bendravimą, atsakomybę (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, 2017, p.p. 130–134). Tyrimas atskleidė, kad vaikų dienos centrų specialistai taiko edukacines veiklas: kūrybą, atsakomybių suteikimą, elgesio modeliavimą. Veiklos pagrįstos sumaniosios socialinės edukacijos principais, kuriais siekiama skatinti vaikų socialinę brandą, saviraišką, bendravimą ir savivoką (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, 2017, p.p. 128–134).

Sulimani-Aidan ir kt. (2020) savo tyrime atskleidė, kad mentorystė (ypač natūrali – kai suaugęs asmuo tampa palaikančiu globotiniu) turi teigiamos įtakos vaikų iš globos įstaigų gyvenimo įgūdžių ugdymui. Mentorystė padeda jaunuoliams ugdyti emocinį atsparumą, pasitikėjimą, karjeros orientaciją, savarankiškumą bei socialinius ryšius. Efektyviausias ugdymas vyksta tuomet, kai santykis yra pagrįstas ilgalaikiu bendravimu ir pasitikėjimu (Sulimani-Aidan et al., 2020, p.p. 345–348). Lietuvos tyrėjų darbuose atskleidžiama, kad socialinių darbuotojų profesinė kompetencija globos įstaigose turi būti orientuota į patyriminį mokymąsi, individualus vaiko poreikių atpažinimą ir adaptuotos edukacinės aplinkos kūrimą (Gudžinskienė, Raudeliūnautė ir Uscila, 2017, p. 161). Railienė ir Gudžinskienė (2012) teigia, kad socialiniai darbuotojai turi ne tik perteikti žinias, bet ir padėti vaikams suvokti praktinių įgūdžių panaudojimą realiuose situacijose, nes per patirti viskas įgyja supratimą apie socialinių laikymąsi (Railienė ir Gudžinskienė, 2012, p. 92).

Pedagogų ir socialinių darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas taip pat yra esminis socialinių įgūdžių ugdymo veiksnys. Barkauskaitė, Rupšienė ir Targamadžė (2010) išskiria, kad

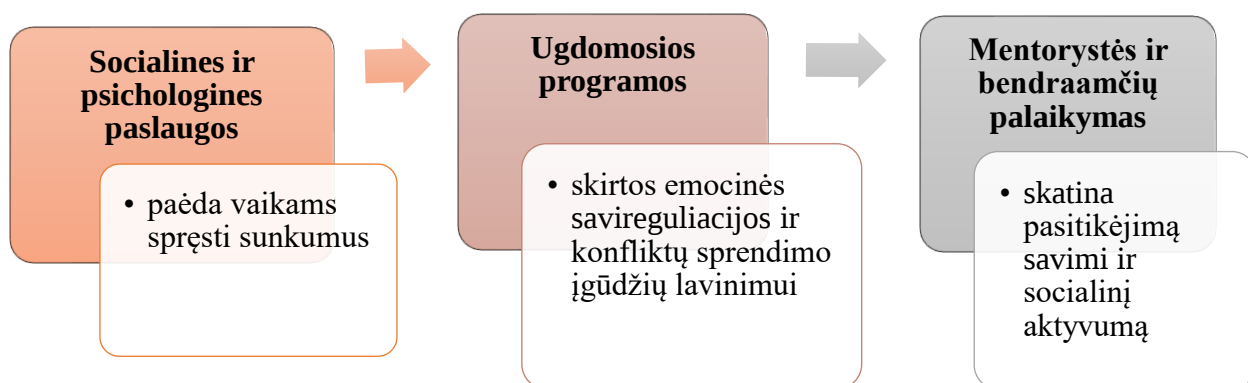
vaikų ugdymo procesas globos sistemoje turi būti grįstas komandinės sąveikos principu, kuriame specialistai dalinasi atsakomybe, priima bendrus sprendimus ir koordinuoja veiklas (Barkauskaitė, Rupšienė ir Targamadzė, 2010, p. 87). Tokia profesinių rolių integracija sustiprina vaikų mokymosi aplinką, suteikia nuoseklumo, o kartu mažina ugdymo fragmentiškumą.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniai darbuotojai ir pedagogai yra kertiniai globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo proceso dalyviai. Jų profesinės kompetencijos, emocinis prieinamumas, bendradarbiavimas bei gebėjimas taikyti patyriminę praktiką grįstus metodus tiesiogiai veikia vaiko socialinį ugdymą, pasitikėjimą savimi ir pasirengimą savarankiškam gyvenimui.

1.3. Iššūkiai kylantis ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius

Globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procesas susiduria su įvairiais iššūkiais, kurie lemia ugdymo kokybės netolygumą ir pasiekimų skirtumus tarp globos sistemoje augančių vaikų. Vienas aktualiausių veiksnių yra vaikų patirtos emocinės traumos ir nestabilūs ankstyvieji ryšiai. Pasak Šamašonok (2013), Trauma dažnai sukelia elgesio, emocijų reguliavimo bei santykių kūrimo sunkumus, kurie komplikuoja socialinių įgūdžių ugdymo procesą (Šamašonok, 2013, p. 104). Vaikai, patyrę nepriežiūrą, smurtą ar netektis, patiria sunkumų kuriant pasitikėjimu grįstus santykius, o taip tiesiogiai mažina ugdymo veiksmingumą (Greeson et al., 2015, p. 37). Vieni iš pagrindinių iššūkių, aptaria Henson, Schelbe ir Lee (2024) straipsnyje, yra trūkstami jaunimui skirti ištekliai ir didelė darbuotojų kaita globos sistemoje.

Viena didžiausių problemų yra riboti ištekliai, skirti globojamų vaikų socialinių įgūdžių lavinimui (žr. 7 pav.).

7 pav. Ištekliai, skirti globojamų vaikų socialinių įgūdžių lavinimui

Dažnai globjami vaikai, ypač tie, kurie patyrę traumines patirtis (smurtą, nepriežiūrą, netektis), turintis emocijų reguliavimo ir elgesio sunkumų bei augę socialiai nepalankioje aplinkoje, neturi pakankamos prieigos prie:

- Socialinių ir psichologinių paslaugų, kurios padėtų jiems spręsti bendravimo sunkumus.
- Ugdomųjų programų, skirtų emocinės savireguliacijos ir konfliktų sprendimo įgūdžių lavinimui.
- Mentorystės ir bendraamžių palaikymo, kurie skatintų jų pasitikėjimą savimi ir socialinį aktyvumą.

Šių išteklių stoka apsunkina vaikų gebėjimą efektyviai bendrauti, prisitaikyti prie naujos aplinkos ir kurti pozityvius santykius su kitais (Henson, Schelbe ir Lee, 2024, p. 675).

Kitas svarbus iššūkis – aukšta darbuotojų kaita vaikų globos sistemoje, kuri neigiamai veikia vaikų emocinį stabilumą ir socialinį augimą (Henson, Schelbe ir Lee, 2024, p. 680). Pagrindinės šios problemos priežastys:

- **Darbuotojų perdegimas** dėl didelio emocinio ir psichologinio krūvio.
- **Nepakankamas finansavimas**, kuris riboja mokymų ir specialistų skaičių.
- **Globėjų ir socialinių darbuotojų trūkumas**, lemiantis nepakankamą individualų dėmesį vaikams.

Dėl dažnos darbuotojų kaitos globjami vaikai patiria nestabilumą, kuris trukdo formuoti ilgalaikius santykius ir pasitikėjimą su suaugusiais, o tai gali turėti ilgalaikį poveikį jų socialiniam vystymuisi.

Kitas reikšmingas iššūkis yra darbuotojų kaita ir profesinės kompetencijos skirtumai. Ilgalaikis santykis ir pastovumas yra ypač svarbus, tačiau globos įstaigose darbuotojų rotacija yra dažnas reiškinys, kuris mažina emocinį saugumą vaikams (Sulimani-Aidan, 2016, p. 147). Darbuotojų perdegimas, didelis emocinis krūvis ir riboti resursai taip pat lemia mažesnę individualų įsitraukimą į socialinių įgūdžių ugdymą (Miltienė ir Bagdonaitė, 2014, p. 84). Iššūkiai kelia ir institucinė aplinka. Centralizuotas gyvenimo būdas ir standartizuota organizacija dažnai riboja vaikų galimybes natūraliai praktikuoti kasdienius gebėjimus (Dragu, 2019, p. 276). ODEC (2021) pabrėžia, kad institucinėje globoje dažniau trūksta lankstumo, individualizuoto ugdymo planavimo ir patyriminio mokymosi situacijų, kurios yra būtinos socialinių įgūdžių formavimuisi. Tuo tarpu šeiminiai namai pasižymi palankesniu mikroklimatu, tačiau ir juose ugdymo kokybė gali skirtis priklausomai nuo personalo pasirengimo ir metodinės bazės (ODEC, 2021, p. 103).

Socialinių įgūdžių ugdymas yra vienas svarbiausių globjamų vaikų paruošimo savarankiškam gyvenimui aspektų. Pasak Raudeliūnaitės ir Gudžinskienės (2018), socialinių

įgūdžių ugdymas vaikų globos procese yra vienas pagrindinių uždavinių, siekiant užtikrinti vaikų pasirengimą integracijai į visuomenę (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2018, p. 55). Tuo tarpu Pivorienė (2020) pabrėžia, kad vaikų pasirengimo savarankiškam gyvenimui kokybė labai priklauso nuo socialinių įgūdžių lavinimo efektyvumo ir sistemingumo (Pivorienė, 2020, p. 122).

Globos įstaigų struktūra dažnai ribuoja vaikų galimybes natūraliai įgyti socialinių įgūdžių. Pasak Raudeliūnaitės ir Paigozinos (2009), vaikai globos namuose gyvena izoliuotoje aplinkoje, kurioje trūksta įvairių socialinių situacijų bei kontaktų su platesne visuomene, todėl socialinių įgūdžių lavinimas tampa fragmentiškas ir formaliai įgyvendinamas (p. 35). Be to, kasdienio gyvenimo sąlygos institucijose dažnai standartizuotos, o vaikai patiria ribotą autonomiją priimant sprendimus, kas apsunkina iniciatyvos ir atsakomybės ugdymą (Raudeliūnaitė ir Paigozina, 2009, p. 36).

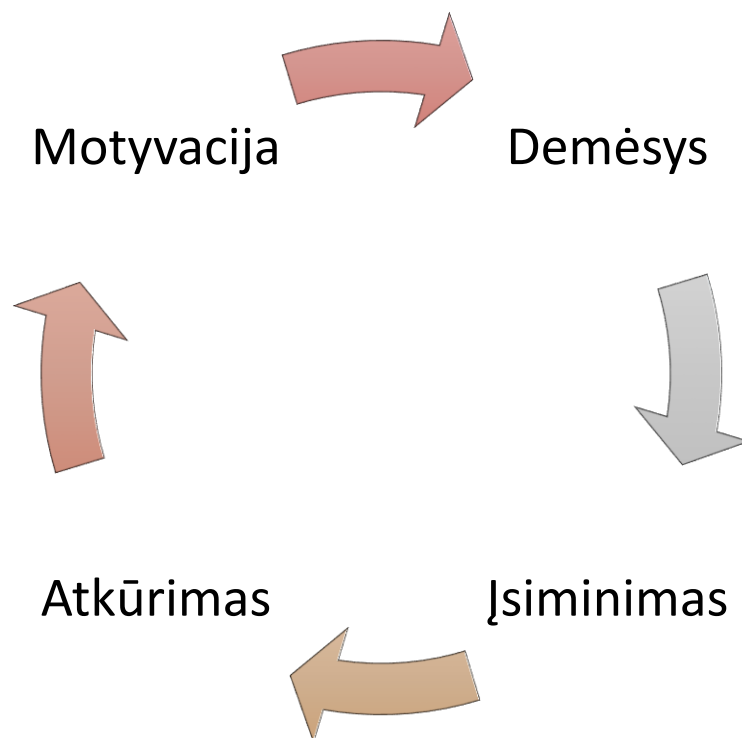
Dauguma globojamų vaikų yra patyrę emocinių, fizinių ar psichologinių traumų, kurios apsunkina jų gebėjimą užmegzti pasitikėjimu grįstus santykius. Samašonok (2013) pažymi, kad dėl patirtų netekčių ir nestabilumo vaikai dažnai jaučiasi nesaugūs, linkę užsisklęsti, o tai mažina jų motyvaciją dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo veiklose ir riboja pažangą (p. 107). Vaikai gali reaguoti agresyviai, būti atsiriboję ar hiperaktyvūs, todėl jiems reikalingas ne tik socialinių, bet ir emocinių įgūdžių ugdymas, integruojantis psichologinę pagalbą. Tyrime dalyvavę auklėtojai nurodė, kad kai kurie vaikai vengia kontaktų su suaugusiais, nes anksčiau patyrė jų išdavystę ar smurtą (Samašonok, 2013, p. 109).

Ugdymo sėkmė priklauso nuo personalo pasirengimo, tačiau, kaip teigia Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2017), globos darbuotojai dažnai neturi pakankamai metodinių žinių ir įgūdžių. Socialinių įgūdžių ugdymas dažnai apsiriboja teorinėmis žiniomis be praktinio pritaikymo, trūksta individualizuoto darbo su vaikais (p. 91). Taip pat dažnai pasigendama nuoseklios programos ar metodologinių gairių, padedančių sistemingai vertinti vaikų pažangą. Kitas iššūkis – darbuotojų kaita, kuri trukdo formuoti stabiliems emociniams ryšiams su vaikais. Ilgalaikio santykio nebuvimas mažina vaikų pasitikėjimą, o tai tiesiogiai veikia ugdymo efektyvumą (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2017, p. 92).

Deinstitucionalizacijos procesas, nors ir nukreiptas į vaikų gerovės didinimą, atskleidžia ir naujus iššūkius. Dragu (2019) pažymi, kad šeiminiuose namuose dažnai trūksta sisteminio požiūrio, aiškos struktūros ir nuoseklaus darbo modelio. Dėl to vaikų ugdymas tampa nuoseklus, o specialistams stinga pasirengimo dirbti su vaikais, turinčiais kompleksinių poreikių (p. 276). Be to, pastebima, kad ugdymo aplinka ne visada atitinka vaikų kasdienes poreikius trūksta praktinių situacijų, kokybiškų pereinamojo laikotarpio paslaugų, kuriuose jie galėtų taikyti savo įgūdžius ir

kurios padėtų vaikams išmokyti savarankiškai tvarkytis su kasdienėmis situacijomis (Dragu, 2019, p. 278).

Bandura (1977) teigia, kad stebėjimo mokymasis yra vienas iš pagrindinių būdų, kaip žmonės įgyja naujų elgesio modelių. Pasak jo, individai mokosi ne tik iš tiesioginės patirties, bet ir stebėdami kitus, analizuodami jų veiksmus bei pasekmes. Šis procesas yra ypač svarbus ugdant vaikų socialinius įgūdžius, nes jie dažnai imituoja autoritetų ar bendraamžių elgesį. (Žr. 8 pav.).

8 pav. Socialinio mokymosi teorijos keturi pagrindiniai komponentai

Šie komponentai yra svarbūs ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius, nes jie padeda suprasti, kaip vaikai mokosi iš aplinkos ir kaip galima skatinti jų pozityvų elgesį. Šią teoriją galima efektyviai taikyti ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius, suteikiant jiems tinkamus pavyzdžius ir palaikymą.

Socialinio mokymosi teorijoje pabrėžiami keli pagrindiniai komponentai:

Dėmesys (Attention) – mokymasis prasideda nuo stebėjimo ir dėmesio sutelkimo į modelį. Žmonės mokosi efektyviausiai, kai jie atkreipia dėmesį į elgesį, kurį nori perimti (p.p. 12-18). Dėmesio lygį gali paveikti:

- Modelio patrauklumas ir autoritetas.

- Stebėtojo motyvacija mokytis.
- Aplinkos veiksniai, kurie gali trukdyti arba skatinti dėmesio sutelkimą.

Įsiminimas (*Retention*) – asmuo turi išlaikyti informaciją apie stebimą elgesį, kad vėliau galėtų jį atkartoti (p.p. 20-28). Tai apima:

- Informacijos kodavimą ir saugojimą atmintyje.
- Gebėjimą atkurti stebėtą elgesį tinkamu metu.
- Praktiką ir pakartojimą, kurie padeda sustiprinti įgytus įgūdžius.

Atkūrimas (*Reproduction*) – įgytą elgesį galima pritaikyti realiose situacijose (p.p. 30-38). Tai priklauso nuo:

- Fizinės ir psichologinės galimybės atkartoti stebėtą elgesį.
- Praktikos ir patirties, kurios padeda tobulinti įgūdžius.
- Grįžtamojo ryšio, kuris skatina mokymosi procesą.

Motyvacija (*Motivation*) – elgesio atkūrimas priklauso nuo paskatinimų ir pasekmių (p.p. 40-45). Žmonės labiau linkę imituoti elgesį, jei:

- Jie mato, kad modelis už savo elgesį gauna teigiamą atlygį.
- Jie tiki, kad elgesys jiems bus naudingas.
- Jie jaučia vidinę motyvaciją mokytis ir tobulėti.

Pivorienė (2020) pabrėžia, kad socialinių įgūdžių ugdymas nėra pakankamai integruotas į globos politikos įgyvendinimą. Trūksta koordinacijos tarp institucijų, metodologinės paramos bei strateginių sprendimų, užtikrinančių šios ugdymo srities tęstinumą ir efektyvumą (p. 126). Šios problemos ypač išryškėja deinstitutionalizacijos kontekste, kai atsakomybė už vaikų socialinę integraciją tenka daugeliui skirtingų institucijų, bet trūksta vieningo veikimo modelio. Tai lemia praktinį neveiklumą sprendžiant socialinių įgūdžių ugdymo klausimus (Pivorienė, 2020, p. 127). Pasak Šamašonok (2013) papildomą sudėtingumą kelia socialinių paslaugų sektoriaus resursų nelygybė regionuose. Didmiesčių globos įstaigos dažniau turi prieigą prie psichologų, specialistų ir programinių priemonių, tuo tarpu regioninės įstaigos patiria metodinį ir kvalifikacinį vakuumą. Taip pat nėra visoje Lietuvoje vienodai taikomos socialinių įgūdžių ugdymo metodologijos, o tai lemia programų fragmentiškumą ir nevienodą ugdymo kokybę (Šamašonok, 2013, p. 105).

Apibendrinant, globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra procesas, veikiamas daugialypių ir tarpusavyje susijusių iššūkių – nuo trauminių patirčių ir emocinio saugumo iki institucinių apribojimų ir profesinių resursų trūkumo. Siekiant veiksmingų rezultatų būtina sisteminė parama, kompetencijų stiprinimas, ilgalaikis profesionalų įsitraukimas ir nuosekliai pritaikytos ugdymo metodikos.

2. ŠEIMINIUOSE NAMUOSE VAIKŲ SOCIALINIUS ĮGŪDŽIŲ UGDYMO TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti, kaip šeiminiuose namuose ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai, pasirinktas kokybinio tyrimo metodas. Kokybinė prieiga pasirinkta siekiant atskleisti socialinių darbuotojų patirtis jų taikomas praktikas ir interpretacijas, susijusias su vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procesu šeiminiuose namuose. Kokybinis tyrimas leidžia išsamiau analizuoti socialinių darbuotojų patirtis, taikomus metodus ir praktikas bei atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo proceso ypatumus realioje aplinkoje. Tyrimas grindžiamas interpretacine paradigma, kuri orientuota į dalyvių patirčių ir profesinių reikšmių supratimą. Ši paradigma leidžia analizuoti socialinių darbuotojų profesinę patirtį bei atskleisti jų taikomas praktikas ir metodus ugdant vaikų socialinius įgūdžius.

Duomenų rinkimo instrumentas. Empiriniams duomenims rinkti taikytas pusiau struktūruoto interviu metodas. Šis metodas pasirinktas todėl, kad leidžia tyrėjui palaikyti tyrimo kryptį, išlaikant pagrindinius klausimų blokus, tačiau kartu suteikia galimybę tyrimo dalyviams laisvai išskleisti patirtis ir įvardyti reikšmingus aspektus, kuriu tyrėjas iš anksto negalėtų pamatyti. Pusiau struktūruotas interviu sudaro galimybę gauti išsamią ir giluminę informaciją apie socialinių darbuotojų patirtį ugdant vaikų socialinius įgūdžius šeiminiuose namuose. Tikslus interviu tipas leidžia tyrėjui išlaikyti tyrimo kryptį ir kartu gauti gilesnę informaciją apie tiriamą reiškinį (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 27) Interviu klausimų gidas pateikiamas priede (žr. 2 priedą). Pusiau struktūruoto interviu sudaro sąlygas gauti išsamią ir giluminę informaciją apie socialinių darbuotojų veiklą ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Interviu klausimai suskirstyti į teminius blokus, siekiant nuosekliai atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo procesą šeiminiuose namuose.

3 lentelė. *Interviu klausimyno struktūra ir pagrindimas*

Blokas	Klausimai	Tikslas	Pagrindimas
Socialinių įgūdžių samprata ir reikšmė	• Papasakokite apie socialinių įgūdžių ugdymo procesą globojamiems vaikams. • Kuo socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbus globojamiems vaikams? • Kokius socialinius įgūdžius laikote svarbiausiais?	Atskleisti socialinių darbuotojų požiūrį į socialinių įgūdžių sampratą ir jų reikšmę	Socialiniai įgūdžiai mokslinėje literatūroje apibrėžiami kaip gebėjimas adekvačiai reaguoti į socialines situacijas, bendrauti, valdyti emocijas ir spręsti konfliktus. Jie laikomi esmine vaikų socialinės adaptacijos ir savarankiško gyvenimo prielaida, todėl svarbu atskleisti, kaip šiuos įgūdžius suvokia ir vertina socialiniai darbuotojai (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 51).

Socialinių įgūdžių ugdymo procesas	• Papasakokite apie socialinių įgūdžių ugdymo procesą nuo pradžios iki pabaigos. • Kaip nustatote globojamų vaikų turimus įgūdžius? • Kaip pasirenkate, koki įgūdį vaikui padėsite ugdyti? • Kaip sudarote įgūdžių ugdymo(si) programą? • Kaip organizuojate veiklą socialinių įgūdžių ugdymo procese?	Atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo proceso eigą ir organizavimą	Socialinių įgūdžių ugdymas literatūroje apibūdinamas kaip nuoseklus, sistemingas ir ilgalaikis procesas, apimantis įgūdžių vertinimą, planavimą, įgyvendinimą ir refleksiją. Todėl svarbu analizuoti, kaip šis procesas organizuojamas praktikoje dirbant su globojamais vaikais (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 53).
Vaikų turimi ir stokojami įgūdžiai	• Kokius įgūdžius turi vaikai, tik apgyvendinti šeiminiuose namuose? • Kokių įgūdžių globojami vaikai dažniausiai stokoja?	Nustatyti globojamų vaikų turimus ir stokojamus socialinius įgūdžius	Moksliniuose tyrimuose pabrėžiama, kad globojami vaikai dažnai susiduria su emocijų reguliavimo, bendravimo ir elgesio sunkumais, kurie lemia socialinių įgūdžių stoką. Todėl svarbu nustatyti, kokius įgūdžius vaikai jau turi ir kokių jiems labiausiai trūksta (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 52).
Taikomi metodai	• Kokius būdus pasirenkate socialinių įgūdžių ugdymui? • Kaip pritaikote ugdymo metodus pagal vaikų poreikius?	Atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo metodus ir jų taikymą	Literatūroje pabrėžiama, kad socialinių įgūdžių ugdymui veiksmingi yra patirtinio mokymosi metodai, tokie kaip vaidmenų žaidimai, situacijų analizė ir modeliavimas. Šie metodai leidžia vaikams praktiškai išbandyti socialinį elgesį ir įtvirtinti įgūdžius realiose situacijose (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p.p. 55–56).
Priemonės ir jų taikymas	• Kokias priemones parenkate socialinių įgūdžių ugdymui? • Kaip pastebite, kad skirtingiems vaikams tinka skirtingos priemonės?	Atskleisti ugdymo priemonių parinkimą ir taikymą	Ugdymo procese taikomos įvairios priemonės (žaidybinės, edukacinės, vizualinės), kurios padeda vaikams lengviau suprasti socialines situacijas ir įsisavinti socialinio elgesio modelius. Tinkamai parinktos priemonės didina vaikų

	• Kaip keičiasi priemonių pasirinkimas vaikui augant? • Kaip atsirenkate priemones? Kur jas įsigyjate?		įsitraukimą ir ugdymo veiksmingumą (Eidokaitienė, 2011, p. 64).
Vaikų įsitraukimas	• Kaip vaikai reaguoja į skirtingas priemones? • Kaip vaikai įsitraukia į veiklų pasirinkimą? • Kaip vaikai išreiškia jausmus per veiklas? • Kokias priemones vaikai patys siūlo?	Atskleisti vaikų dalyvavimą socialinių įgūdžių ugdymo procese	Vaikų aktyvus dalyvavimas ugdymo procese yra svarbi socialinių įgūdžių formavimosi sąlyga. Įsitraukimas skatina motyvaciją, savarankiškumą ir atsakomybės jausmą, todėl svarbu analizuoti, kaip vaikai dalyvauja veiklose ir reiškia savo patirtis (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 57).
Ugdymo aplinka	• Kokiose vietose ugdote socialinius įgūdžius? • Kaip sudarote sąlygas socialinių įgūdžių ugdymui?	Atskleisti ugdymo aplinkos reikšmę socialinių įgūdžių ugdymui	Socialinių įgūdžių ugdymas efektyviausias realiose gyvenimo situacijose, kur vaikai gali praktiškai taikyti įgytus gebėjimus. Todėl ugdymo aplinka (šeiminiai namai, bendruomenė) turi esminę reikšmę socialinių įgūdžių formavimuisi (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 56).
Refleksija	• Apie ką reflektuojate su vaikais po veiklų? • Kokias refleksijos formas taikote? • Kaip aktyviai vaikai reflektuoja patirtį?	Atskleisti refleksijos reikšmę ugdymo procese	Refleksija laikoma svarbia socialinių įgūdžių ugdymo dalimi, nes ji padeda vaikams suvokti savo elgesį, emocijas ir patirtis. Reflektuodami vaikai mokosi analizuoti situacijas ir priimti tinkamesnius sprendimus ateityje (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 56).
Pažangos vertinimas	• Kaip vyksta socialinių įgūdžių vertinimas? • Kokius metodus taikote pažangai įvertinti?	Atskleisti socialinių įgūdžių vertinimo būdus	Socialinių įgūdžių vertinimas leidžia stebėti vaikų pažangą, identifikuoti stipriąsias ir silpnąsias puses bei planuoti tolimesnę ugdymą. Sistemingas vertinimas yra būtina veiksmingo ugdymo proceso dalis (Gudžinskienė, 2023, p.p. 81–82).
Pokyčiai ir rezultatai	• Kaip keičiasi socialiniai įgūdžiai augant šeiminiuose namuose? • Kuo socialinių	Atskleisti socialinių įgūdžių	Moksliniuose tyrimuose pabrėžiama, kad socialinių įgūdžių ugdymas prisideda prie vaikų socialinės integracijos, emocinės gerovės ir

	įgūdžių ugdymas svarbus vaikams?	ugdymo rezultatus	savarankiškumo stiprinimo. Todėl svarbu įvertinti, kokie pokyčiai vyksta vaikų elgesyje ir socialinėje raidoje (Gudžinskienė, 2023, p. 82).
--	----------------------------------	-------------------	---

Interviu klausimyno struktūra leido nuosekliai atskleisti socialinių įgūdžių sampratą, ugdymo procesą, taikomus metodus, socialinių darbuotojų vaidmenį, ugdymo rezultatus bei kylančius iššūkius. Pagrindiniai klausimai užtikrino tyrimo kryptingumą, o papildomi klausimai suteikė galimybę giliau analizuoti dalyvių patirtis.

Tyrimo imtis. Tyrimo imtį sudaro socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose. Tyrimo atrinkti tikslinės atrankos principu – pasirinkti specialistai, turintys tiesioginės patirties ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyviai atrinkti taikant tikslinę atranką, nes pasirinkti specialistai tiesiogiai dirba su globojamais vaikais ir turi praktinės patirties ugdant jų socialinius įgūdžius. Tikslinė atranka taikoma tuomet, kai tyrimui pasirenkami asmenys, turintys specifinę patirtį ir galintys suteikti reikšmingos informacijos apie tiriamą reiškinį (Kardelis, 2016, p. 196). Tyrime dalyvavo 8 socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose. Tyrimo dalyvių darbo patirtis socialinio darbo srityje svyravo nuo 3 iki 12 metų, todėl jų įžvalgos leido atskleisti skirtingus socialinių įgūdžių ugdymo aspektus praktinėje veikloje.

Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą ir konfidencialumą, respondentai tyrime žymimi kodais (pvz.: SD1, SD2, SD3 ir t.t.). Tyrimo dalyviai buvo atrinkti taikant tikslinės atrankos metodą. Šis metodas pasirinktas todėl, kad tyrimui reikalingi specialistai, turintys praktinės patirties dirbant su globojamais vaikais šeiminiuose namuose.

4 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika

Respondento kodas	Pareigas	Darbo patirtis socialinio darbo srityje	Darbo vieta
SD1	Socialinis darbuotojas	3 metai	Šeiminiai namai
SD2	Socialinis darbuotojas	5 metai	Šeiminiai namai
SD3	Socialinis darbuotojas	7 metai	Šeiminiai namai
SD4	Socialinis darbuotojas	10 metų	Šeiminiai namai
SD5	Socialinis darbuotojas	4 metai	Šeiminiai namai
SD6	Socialinis darbuotojas	8 metai	Šeiminiai namai

SD7	Socialinis darbuotojas	6 metai	Šeiminiai namai
SD8	Socialinis darbuotojas	12 metų	Šeiminiai namai

Kaip matyti iš 4 lentelės, tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų darbo patirtis socialinio darbo srityje svyravo nuo 3 iki 12 metų. Skirtinga tyrimų dalyvių profesinė patirtis leido gauti įvairiapusiškas išvalgas apie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo praktiką šeiminiuose namuose.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas vykdytas 2025 m. spalio – gruodžio mėn. ir 2026 m. sausio - vasario mėn. Tyrimas buvo organizuojamas keliais etapais. Pirmiausia buvo susisiepta su šeiminio namų direktorė ir pristatytas planuojamo tyrimo tikslas, eiga ir pateiktas interviu klausimynas. Gavus įstaigos vadovo sutikimą atlikti tyrimą, klausimynas buvo perduotas socialiniams darbuotojams, dirbantiems šioje įstaigoje, kad jie galėtų susipažinti su planuojamais interviu klausimais, taip pat buvo suderinta galimybė susisiekti su socialiniais darbuotojais, dirbančiais šioje įstaigoje.

Socialiniams darbuotojams buvo pateikta informacija apie tyrimo tikslą, jo svarbą ir dalyvavimo tyrime ir dalyvavimo tyrime savanoriškumą. Tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad jų pateiktą informaciją bus naudojama tik mokslinio tyrimo tikslais ir kad bus užtikrintas jų anonimiškumas bei konfidencialumas. Sutikus dalyvauti tyrime, su kiekvienu dalyviu buvo individualiai suderintas interviu laikas ir vieta. Interviu buvo atliekami individualiai, siekiant sudaryti sąlygas tyrimo dalyviams išsakyti savo patirtį ir nuomonę apie vaikų socialinių įgūdžių ugdymą šeiminiuose namuose.

Interviu buvo atliekami nuotolinių būdu naudojant Teams/Zoom programas, suderinus laiką ir vietą su tyrimo dalyviais. Visi interviu buvo įrašomi garso formatu, o vėliau transkribuojami duomenų analizei. Duomenys rinkti ir sisteminti vadovaujantis rašto darbų metodinėmis rekomendacijomis.

Duomenų analizė. Tyrimo metu surinkti duomenys buvo analizuojami taikant kokybinės turinio analizės metodą. Kokybinė turinio analizė leidžia sistemingai analizuoti tekstinius duomenis, išskiriant pagrindines temas, kategorijas ir potemes (Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, 2017, p. 111).

Duomenų analizė vyko keliais etapais. Pirmiausia buvo atlikta interviu įrašų transkripcija. Vėliau interviu tekstai buvo kelis kartus perskaityti siekiant išrinkti ir išskirti svarbias tyrimo dalyvių mintis ir pasisakymus, susijusius su vaikų socialinių įgūdžių ugdymu. Analizės procesas apėmė teksto segmentavimą, prasminių vienetų identifikavimą, kategorijų ir subkategorijų išskyrimą, atliepiančią tyrimo tikslą ir probleminius klausimus. Tyrimo duomenys buvo analizuojami taikant kokybinę tyrimo analizę. Analizės tikslas – konceptualiai atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo procesų turinį ir jų įgyvendinimo ypatumus šeiminiuose namuose.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliekamas laikantis pagrindinių tyrimo etikos principų: savanoriško dalyvavimo, anonimiškumo ir konfidencialumo. Pasak Kardelio (2016, p. 210) šie principai yra svarbus socialinių tyrimo metu, nes jie užtikrina tyrimo dalyvių apsaugą ir etišką tyrimo vykdymą. Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas (2017) pabrėžė, kad laikantis tyrimo etikos principų svarbų užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą ir konfidencialumą (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017, p. 160).

Savanoriško dalyvavimo principas buvo užtikrintas tuo, kad prieš atliekant interviu tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tikslą, tyrimo eigą ir jų dalyvavimo savanoriškumą. Tyrimo dalyviams buvo paaiškinta, kad jie gali bet kurio tyrimo etapu atsisakyti dalyvauti tyrime nepateikdami paaiškinimo.

Anonimiškumo principas buvo užtikrintas tuo, kad tyrime nebuvo naudojami tyrimo dalyvių vardai ar kiti juos identifikuojantys duomenys. Tyrimo dalyviai buvo žymimi kodais (pvz., SD1, SD2, SD3 ir t.t.), todėl pateikiamos citatos neleidžia identifikuoti konkrečių asmenų.

Konfidencialumo principas buvo užtikrintas tuo, kad surinkti tyrimo duomenys buvo naudojami tik mokslinio tyrimo tikslais. Interviu įrašai ir jų transkripcijos buvo naudojami tik duomenų analizei ir nebuvo perduodami tretiesiems asmenims.

Atliekant tyrimą taip pat buvo laikomasi Mykolo Romerio universiteto metodinėse rekomendacijose nurodytų akademinės etikos principų, reglamentuojančių akademinio sąžiningumo, atsakomybės ir etiško mokslinių tyrimų vykdymo reikalavimus.

Tyrimo ribotumai. Tyrimo ribotumus lemia mažas imties dydis ir tyrimas atliktas konkrečiame socialiniame kontekste (selektyvi institucijų grupė). Tyrimo rezultatai negali būti apibendrinti visoms šeiminių tipo globos įstaigoms, tačiau leidžia giliau suprasti nagrinėjamos problemos prasmę ir procesus konkrečių dalyvių patirties lygmenyje.

2.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

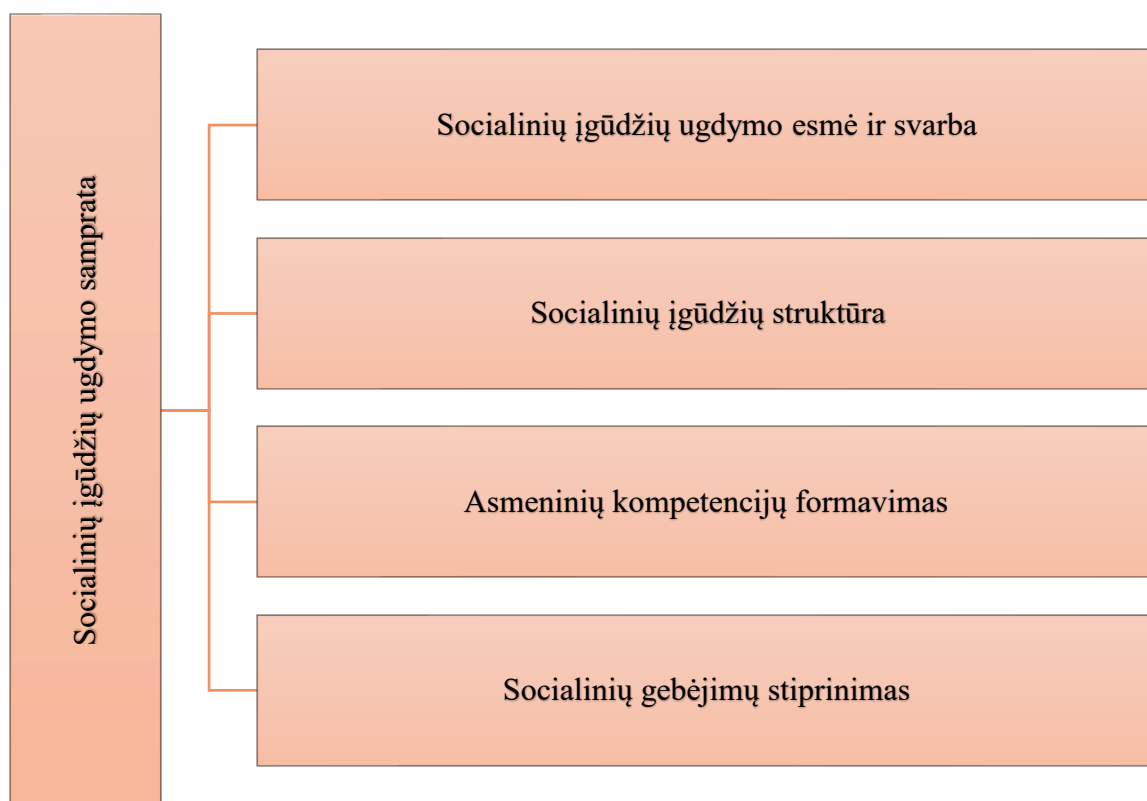
2.2.1. Socialinių įgūdžių ugdymo samprata ir reikšmė: socialinių darbuotojų perspektyva

Socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose negali būti suprantamas kaip izoliuota veikla ar atskirų metodų taikymas. Tai kompleksinis, sistemingas procesas, kuris pirmiausia grindžiamas psichologinėmis ir socialinėmis prielaidomis. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad prieš pradedant kryptingą socialinių įgūdžių formavimą, būtina užtikrinti emocinį saugumą, pasitikėjimą ir stabilumą.

Analizuojant tyrimo duomenys siekiama nuosekliai atskleisti, kaip socialiniai darbuotojai suvokia socialinių įgūdžių ugdymą šeiminiuose namuose bet kokia reikšmę šiam procesui teikia kasdienėje profesinėje praktikoje. Tyrimo duomenų analizė leidžia ne tik identifikuoti pagrindines socialinių įgūdžių ugdymo sampratos kategorijas, bet ir atskleisti jų tarpusavio ryšius bei praktinį pritaikomumą.

Svarbu pažymėti, kad socialinių įgūdžių ugdymas tyrimo dalyvių nėra suvokiamas kaip atskirų metodų taikymas ar fragmentiška veikla. Priešingai, jis interpretuojamas kaip nuoseklus, daugialypis ir sistemingas procesas, glaudžiai susijęs su vaiko kasdienėmis patirtimis, emocine būsena bei socialine aplinka.

Siekiant struktūruotai pateikti tyrimo rezultatus, analizės metu buvo išskirtos pagrindinės socialinių įgūdžių ugdymo sampratą atspindinčios kategorijos, kurios pateikiamos paveiksle (žr. 9 pav.). Šis paveikslas leidžia vizualiai suprasti, kokie aspektai socialinių darbuotojų laikomi svarbiausiais socialinių įgūdžių ugdymo procese ir kaip jie tarpusavyje susiję.

9 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo sampratos struktūra

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas socialinių darbuotojų suvokiamas kaip nuoseklus procesas. Tai reiškia, kad socialinių įgūdžių formavimas vyksta palaipsniui, nuolat kartojant ir stiprinant vaikų gebėjimus įvairiuose gyvenimo situacijose.

Tyrimo dalyvių teigimų, socialinių įgūdžių ugdymas yra kryptingas procesas, kurio metu vaikai mokosi bendrauti, bendradarbiauti, laikytis taisyklių ir spręsti konfliktinės situacijos. Šį išvalga atsiskleidžia per tyrimo dalyvių pasisakymus: „<...> nuoseklus procesas, kurio metu mokosi bendrauti, bendradarbiauti, spręsti konfliktus, laikytis taisyklių <...>“ (SD1). Šis teiginys leidžia daryti išvada, kad socialinių įgūdžių ugdymas suvokiamas ne kaip momentinis mokymas, bet kaip ilgalaikis socialinio elgesio formavimo procesas.

Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas vyksta per nuolatinę socialinę sąveiką. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad socialinių įgūdžių formavimas yra neatsiejamas nuo vaikų bendravimo su aplinkiniais, kas leidžia jiems mokytis per patirtį.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas glaudžiai susijęs su savęs ir kitų pažinimu. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad socialinių įgūdžių ugdymo procese vaikai mokosi suprasti ne kitus, bet ir save: „<...> vaikas mokosi suprasti save <...> kitus ir supančia jo aplinką <...>.“ (SD1). Šis teiginys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas apima ne tik elgesio reguliavimą, bet ir socialinio sąmoningumo ugdymą.

Tyrimo metu taip pat išryškėji emocinės kompetencijos svarba. Socialiniai darbuotojai pabrėžė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas prasideda nuo gebėjimo atpažinti ir valdyti emocijas: „<...> emocijų atpažinimo, savireguliacijos <...>“ (SD2). Tai leidžia teigti, kad emocinė kompetencija yra esminė prielaida socialinių įgūdžių formavimuisi, nes be gebėjimo suprasti savo emocijas vaikas negali efektyviai bendrauti su kitais.

Analizuojant duomenis taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas apima bendravimo ir konfliktų sprendimo gebėjimų stiprinimą. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymas „<...> padeda adekvačiai reikšti emocijas <...>“ (SD1), „<...> mokome įvardyti jausmus <...>. <...> spręsti konfliktus klausytis <...>.“ (SD3) o taip pat „<...> būtina išmokyti struktūruotai bendrauti, valdyti emocijas <...>.“ (SD8). Šie teiginiai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas orientuotas į konstruktyvaus bendravimo gebėjimų formavimą. Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas glaudžiai susijęs su savarankiškumo ir atsakomybės ugdymu. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad ugdymo procese „<...> ugdomas atsakomybės, savarankiškumas bei pasitikėjimas savimi <...>“ (SD1), o socialinių įgūdžių ugdymas „<...> padeda vaikui tapti savarankiškesniam, pasitikinčiam savimi <...>.“ (SD3). Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad socialinių įgūdžių ugdymas prisideda prie vaiko savivertės stiprinimo ir asmeninės brandos formavimo ir laikomas svarbia asmeninės brandos ir savivertės stiprinimo

priemone. Be to, tyrimo metu nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra glaudžiai susijęs su saugios aplinkos kūrimu, socialinio darbuotojo palaikymu ir individualių vaiko poreikių atpažinimu.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas socialinių darbuotojų praktikoje suvokiamas, kaip kompleksinis ir daugialapis procesas, kuris apima ne tik elgesio korekciją, bet ir emocinės brandos, socialinio sąmoningumo bei asmeninių kompetencijų ugdymą. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose yra neatsiejamas nuo saugios aplinkos kūrimo ir pasitikėjimu grįsto santykio formavimo. Taip pat galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas šiame kontekste veikia kaip integruotas socializacijos mechanizmas, padedantis vaikui palaipsniui įgyti gebėjimus, reikalingus savarankiškam gyvenimui ir socialinei integracijai.

Socialinių įgūdžių ugdymo reikšmę globojamiems vaikams atskleidžia per įvairius tarpusavyje susijusius aspektus, kurie leidžia geriau suprasti šio proceso svarbą vaikų raidai. Siekiant aiškiau atskleisti, kokią reikšmę socialinių įgūdžių ugdymui suteikia socialiniai darbuotojai, tyrimo duomenų analizės metu buvo išskirtos pagrindinės šią reikšmę apibūdinančios kategorijos. Jos pateikiamos paveiksle (žr. 10 pav.). paveiksle išskirtos kategorijos leidžia matyti, kokie socialinių įgūdžių ugdymo aspektai laikomi reikšmingiausiais dirbant su globojamais vaikais ir kaip jie siejasi su vaikų emocine, socialine bei asmenine raida;

10 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo reikšmę atskleidžiančios kategorijos

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas turi reikšmingą poveikį globojamų vaikų emocinei gerovei ir socialinei integracijai. Tyrime nustatyta, kad socialiniai darbuotojai socialinių įgūdžių ugdymą sieja su vaikų gebėjimu kurti santykius, geriau suprasti savo emocijas ir jaustis saugiau socialinėje aplinkoje.

Pasak tyrimo dalyviu, socialinių įgūdžių ugdymas padeda vaikams formuoti ir palaikyti socialinius ryšius, o tai yra viena svarbiausių socialinės adaptacijos sąlygų. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymas „<...> padeda kurti ir palaikyti santykius <...>.“ (SD1), leidžia vaikams <...> jaustis priimtiems ir saugiams <...>“ (SD4) bei „<...> padeda suprasti savo elgesį ir pasekmes, <...> konstruktyviai bendrauti <...>.“ (SD7). Tyrimo metu identifikuota, kad socialinių įgūdžių ugdymas stiprina vaikų emocinę gerovę. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad ugdymo procese vaikai mokosi atpažinti ir tinkamai išreikšti savo emocijas, o tai padeda mažinti vidinę įtampą ir gerina jų savijautą. Pasak tyrimo dalyvių, socialinių įgūdžių ugdymas „<...> padeda adekvačiai reikšti emocijas <...>“ (SD1), socialiniai įgūdžiai yra „<...>, emocinio gijimo priemonė.“ (SD3). Šie rezultatai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas tyrimo dalyviu praktikoje suvokiamas ne tik kaip elgesio formavimo procesas, bet ir kaip svarbi emocinės stabilizacijos priemonė, ypač aktuali vaikams, turintiems sudėtingų gyvenimo patirčių.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad, socialinių įgūdžių ugdymas glaudžiai susijęs su vaikų savarankiškumo ir pasirengimo savarankiškam gyvenimui stiprinimu. Tyrime nustatyta, kad socialiniai darbuotojai socialinių įgūdžių ugdymą sieja su gebėjimu prisitaikyti socialinėje aplinkoje ir veikti savarankiškai. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad šis procesas „<...> tiesiogiai prisideda prie jų sėkmingos integracijos į bendruomenę ir būsimą savarankišką gyvenimą.“ (SD1), yra „<...> pagrindas jų savarankiškumui ir gebėjimui prisitaikyti bendruomenėje.“ (SD7), taip pat „<...> lemia vaikų gebėjimą prisitaikyti <...> įvairiose situacijose.“ (SD8). Analizuojant tyrimo duomenys taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas siejamas su atsakomybės formavimu. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymas „<...> didina savarankiškumą ir atsakomybę.“ (SD1), bei „<...> padeda vaikui tapti labiau savarankiškam <...>“ (SD3). Šie duomenys leidžia teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbi prielaida vaikų gebėjimui priimti sprendimus, planuoti veiklą ir prisiimti atsakomybę už savo elgesį.

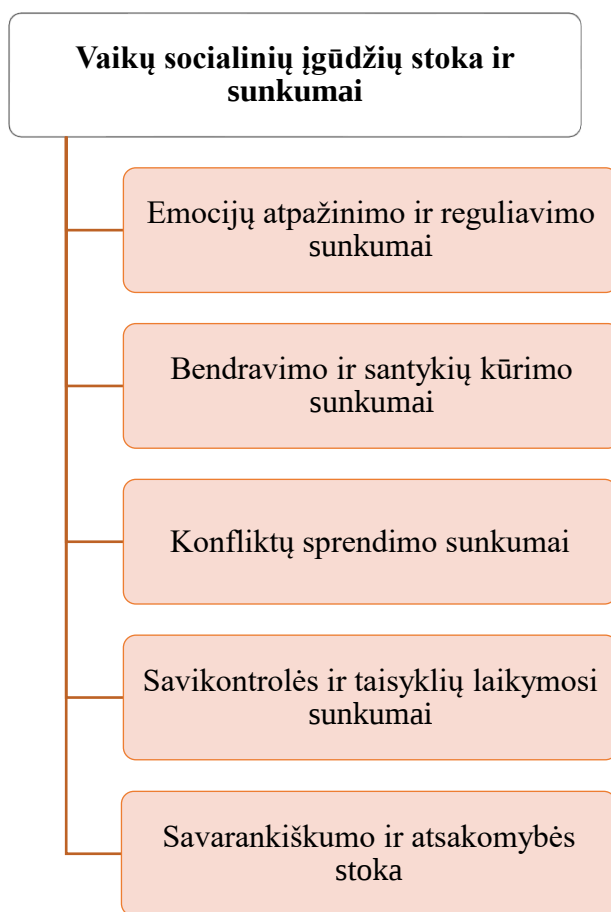
Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas socialinių darbuotojų praktikoje suvokiamas kaip daugialypis procesas, turintis reikšmingą poveikį vaikų emocinei gerovei, socialinei integracijai ir savarankiškumo formavimuisi. Tyrimo duomenys parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas neapsiriboja tik socialinio elgesio mokymu, bet apima ir emocinės brandos stiprinimą, saugumo jausmo kūrimą bei socialinio pasitikėjimo formavimą. Taip pat

galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas veikia kaip esminė priemonė, padedanti vaikams pasiręgti savarankiškam gyvenimui ir sėkmingai integruotis į visuomenę

2.2.2. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas, metodai ir rezultatai

Analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu pirmiausia atskleisti, su kokiais sunkumais susiduria globojami vaikai, nes būtent jie lemia ugdymo kryptį, metodų pasirinkimą ir viso proceso organizavimą. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymo poreikis kyla iš konkrečių vaikų patiriamų socialinių, emocinių ir elgesio sunkumų.

Siekiant struktūruotai atskleisti šios sunkumus, tyrimo metu buvo išskirtos pagrindinės kategorijos, kurios pateikiamos paveiksle (žr. 11 pav.). Paveiksle atsispindi dažniausiai socialinių darbuotojų įvardijami sunkumai, su kuriais susiduria globojami vaikai, ir kurie tiesiogiai veikia jų socialinių įgūdžių formavimąsi.

11 pav. *Vaikų socialinių įgūdžių stokos ir sunkumus atskleidžiančios kategorijos*

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad vieni ryškiausių sunkumų yra susiję su emocijų atpažinimu ir valdymu. Tyrime nustatyta, kad vaikams dažnai trūksta gebėjimo suprasti savo emocijas ir tinkamai jas išreikšti. Pasak tyrimo dalyviu, globojamiems vaikams būdingas ribotas emocijų atpažinimas ir emocijų reguliavimo įgūdžių stoka. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo poreikį lemia vaikų patiriami **socialiniai, emociniai ir elgesio sunkumai**. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad vaikams būdingas „<...> *ribotas emocijų atpažinimas* <...>.“ (SD1). ir „<...> *trūksta emocijų reguliavimo įgūdžių* <...>.“ (SD1), kai kurie vaikai „<...> *vaikai labai greitai emociškai užsidega* <...>.“ (SD3), o jiems „<...> *sudėtinga atpažinti savo emocijas ir jas išreikšti žodžiais*.“ (SD6). Šie rezultatai leidžia teigti, kad emocinio raštingumo stoka yra vienas esminių veiksnių, apsunkinančių socialinių įgūdžių ugdymą.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad vaikai susiduria su **bendravimo ir santykių kūrimo sunkumais**. Tyrimo metu identifikuota, kad vaikams trūksta tinkamų bendravimo modelių, o tai apsunkina jų gebėjimą kurti ryšius su aplinkiniais. Pasak tyrimo dalyviu, vaikams kyla „<...> *sunkumai bendraujant su suaugusiais ar bendraamžiais* <...>.“ (SD1), jiems „<...> *trūko tinkamų bendravimo pavyzdžių*.“ (SD4), jie „<...> *nemoka tinkamai bendrauti, išreikšti jausmų*, <...>.“ (SD5), o taip pat „<...> *trūksta gebėjimo išklausti* <...>.“ (SD7). Šie duomenys rodo, kad bendravimo įgūdžių stoka tiesiogiai veikia vaikų socialinę adaptaciją ir santykių kūrimą.

Tyrimo metu taip pat identifikuoti **konfliktų sprendimo sunkumai**. Tyrime nustatyta, kad vaikai dažnai nesugeba konstruktyviai spręsti nesutarimų ir linkę reaguoti impulsyviai. Pasak tyrimo dalyviu, vaikams „<...> *sunku spręsti iškilusius konfliktus* <...>.“ (SD1), dėl nesutarimų „<...> *kyla konfliktai* <...>.“ (SD6), o sprendžiant konfliktines situacijas „<...> *dažnai pasireiškia impulsyvių reakcijų*.“ (SD8). Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad konfliktų sprendimo gebėjimų stoka yra reikšmingas socialinės adaptacijos sunkumas.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė **savikontrolės ir taisyklių laikymosi sunkumai** – vaikams. Tyrimo metu nustatyta, kad vaikams sudėtinga laikytis nustatytų ribų ir susitarimų, jiems būdingas impulsyvumas ir emocijų proveržiai. Pasak tyrimo dalyviu, vaikams „<...> *sunku laikytis ribų ir taisyklių* <...>.“ (SD1), jiems yra „<...> *būdingas impulsyvumas, emocijų proveržiai* <...>.“ (SD4), taip pat vaikams „<...> *sunku susitarti ir laikytis susitarimų* <...>.“ (SD6). Analizuojant duomenis taip pat nustatyta, kad vaikams būdingi **savarankiškumo bei atsakomybės stoka**. Tyrimo metu identifikuota, kad vaikams sudėtinga planuoti veiklą, laikytis rytinos ir numatyti savo elgesio pasekmes. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad vaikams „<...> *sunku planuoti laiką ir veiklas* <...>.“ (SD1), pastebima „<...> *atsakomybės stoka, menkesnis savarankiškumas* <...>.“ (SD1), jiems „<...> *sunku laikytis rutinos* <...> *negebėjimas planuoti*.“

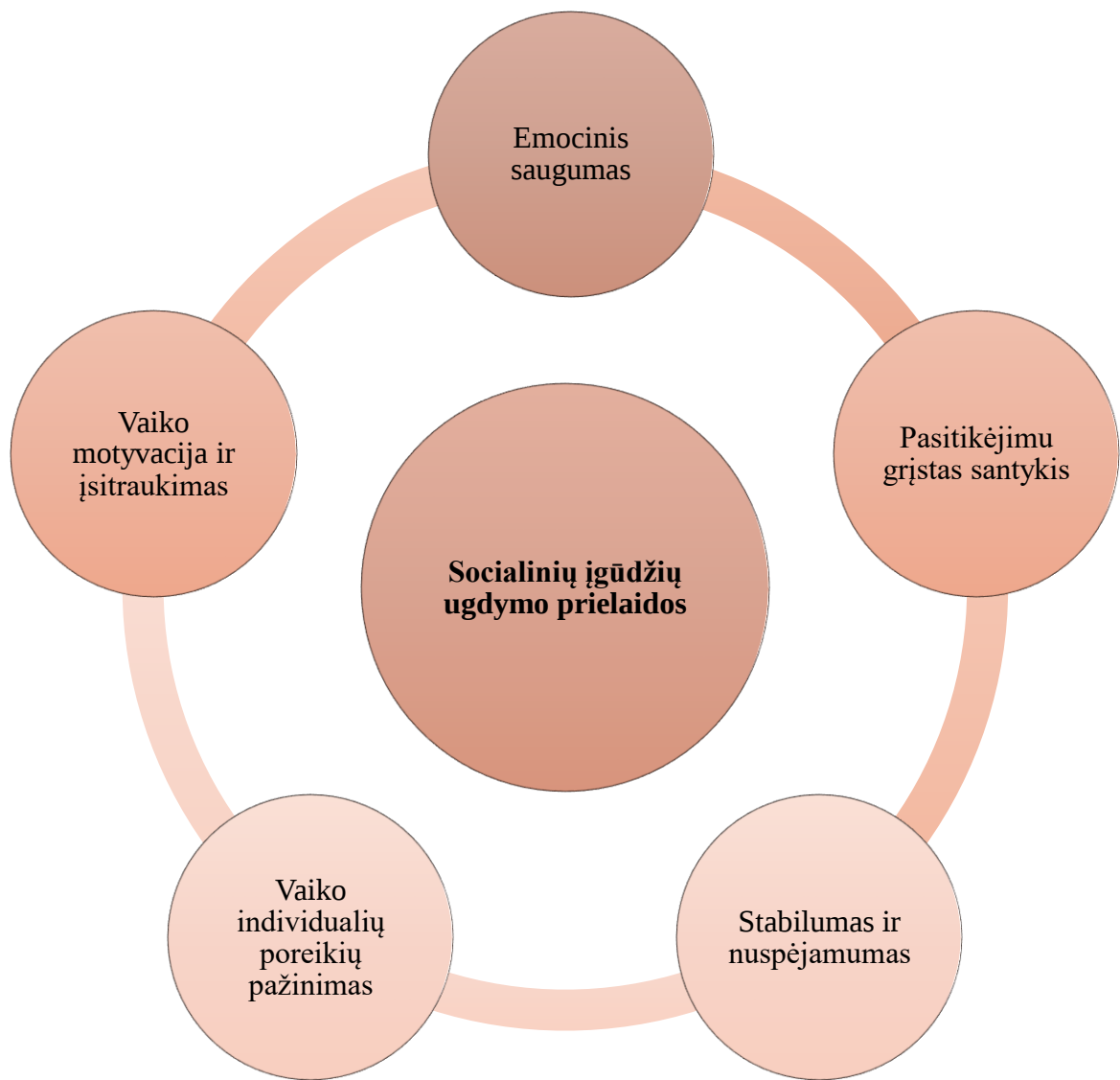
(SD2), bei „<...> sunku numatyti savo veiksmų pasekmes.“(SD7). Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių stokos problemos globojamiems vaikams pasireiškia keliuose tarpusavyje susijusiose lygmenyse – emociniame, socialiniame ir elgesio. Tyrimo metu nustatyta, kad emocijų atpažinimo ir savireguliacijos sunkumai tiesiogiai veikia vaikų gebėjimą bendrauti, kurti santykius ir spręsti konfliktus. Taip pat analizė parodė, kad bendravimo įgūdžių trukumas ir nepakankami socialinio elgesio modeliai apsunkina vaikų socialinę adaptaciją bei integraciją į aplinką. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad šie sunkumai dažnai pasireiškia per impulsyvų elgesį, taisyklių nesilaikymą ir ribotą gebėjimą numatyti savo veiksmų pasekmes.

Be to nustatyta, kad savarankiškumo ir atsakomybės stoka yra susijusi su nepakankamai išvystytais planavimo ir savikontrolės gebėjimais, kurie yra būtini kasdieniam funkcionavimui. Analizuojant duomenys galima daryti prielaidą, kad socialinių įgūdžių trūkumai nėra izoliuoti, bet sudaro tarpusavyje susijusią problemų sistemą, kuri reikalauja kompleksinio ugdymo požiūrio.

Apibendrint galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo poreikis kyla iš kompleksinių vaikų patiriamų sunkumų, apimančių emocinę, socialinę ir elgesio sritis. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad šie sunkumai yra tarpusavyje susiję ir vienas kitą stiprina, todėl socialinių įgūdžių ugdymas turi būti nuoseklus, sistemingas ir orientuotas į visuminį vaiko gebėjimų stiprinimą. Praktiniu požiūriu tai rodo, kad socialiniai darbuotojai susiduria su daugialypiais iššūkiais, reikalaujančiais ne tik metodinių žinių, bet ir gebėjimo lanksčiai prisitaikyti prie individualių vaiko poreikių.

Toliau analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu atskleisti, kokios sąlygos lemia šio proceso veiksmingumą. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas negali vykti be tam tikru psichosocialinių prielaidų, kurios sudaro pagrindą vaiko socialiniam mokymuisi.

Siekiant nuosekliai atskleisti šias prielaidas, tyrimo metu buvo išskirtos pagrindinės sąlygos, kurios pateikiamos paveiksle (žr. 12 pav.). paveiksle atsispindi esminiai veiksniai, kurios socialiniai darbuotojai įvardija kaip būtinas socialinių įgūdžių ugdymo prielaidas, leidžiančias vaikui įsitraukti į ugdymo procesą ir jame sėkmingai dalyvauti.

12 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo prielaidų modelis pagal tyrimo duomenys

Tyrimo duomenys atskleidė, kad viena svarbiausių socialinių įgūdžių ugdymo prielaidų yra emocinio saugumo užtikrinimas. Tyrime nustatyta, kad socialiniai darbuotojai socialinių įgūdžių ugdymą pradeda nuo vaiko **emocinį saugumą, pasitikėjimą ir individualių poreikių pažinimą**. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad „<...> pirmasis etapas visada yra emocinio stabilumo atkūrimas <...>“. *SD2*, siekiant sudaryti tinkamas ugdymo sąlygas „Pirmiausia stengiamės sukurti saugią aplinką, kur vaikas jaustųsi priimtas.“ (*SD5*). Adaptacijos laikotarpiu ypač svarbus saugumo jausmas, nes „<...> vaiko adaptacijos laikotarpiu, kai svarbiausia – saugumas ir pasitikėjimas.“ (*SD4*). Tyrimo duomenys rodo, kad emocinis saugumas yra esminė prielaida socialinių įgūdžių ugdymui nes tik saugioje aplinkoje vaikas gali atsiverti ir priimti naują socialinę patirtį.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad nemažiau svarbi prielaida yra pasitikėjimu grįsto santykio kūrimas. Tyrimo metu identifikuota, kas socialiniai darbuotojai didelį

dėmesį skiria santykio su vaiku formavimui, kuris grindžiamas empatija, supratimu ir palaikymu. Tyrimo dalyviai taip pat akcentavo **pasitikėjimu grįsto santykio svarbą**. Pasak tyrimo dalyvių, „<...> *empatiški klausimai padeda vaikui atsiverti, įgyti pasitikėjimą*.“ (SD1), todėl pirmiausia kuriamas „<...> *saugus ir pasitikėjimu paremtas santykis* <...>.“ (SD3). Be to, svarbu, kad „<...> *kad pats vaikas jaustųsi išgirstas ir suprastas*.“ (SD7). Tai leidžia teigti, kad pasitikėjimas yra būtina sąlyga socialinių įgūdžių formavimuisi, nes jis skatina vaiko įsitraukimą ir bendradarbiavimą.

Tyrimo metu taip pat nustatyta **stabilumo ir nuspėjamumo svarbą** ugdymo procese. Analizuojant duomenys paaiškėjo, kad aiškos taisyklės, ribos ir nuoseklumas padeda vaikams jaustis saugiau ir geriau suprasti socialinio elgesio normas. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad ugdymas vyksta „<...> *per stabilų kontaktą, nuoseklų bendravimą, aiškias ribas* <...>.“ (SD2), svarbus „<...> *sistemiškas ugdymas ir gebėjimą laikytis struktūros*.“ (SD8), o kuriama „<...> *kuriu saugią, nuspėjamą aplinką, kurioje vaikas žino, ko tikėtis*.“ (SD7). Tyrimo duomenys rodo, kad struktūruota aplinka padeda vaikams jaustis saugiai. Stabilumas ir aiškos ribos padeda vaikams jaustis saugiai ir suprasti socialinio elgesio taisykles.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė **individualių vaiko poreikių pažinimo svarbą**. Tyrimo metu nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas pradedamas nuo vaiko situacijos analizės ir gebėjimų įvertinimo. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad procesas prasideda nuo „<...> *vaiko poreikių ir gebėjimų įvertinimo* <...>.“ (SD1), siekiama suprasti, „<...> *įgūdžius vaikas jau turi, o kokių trūksta*.“ (SD2), o ugdymas pradedamas „<...> *nuo išsamios vaiko situacijos analizės* <...>.“ (SD8). Tyrimo duomenys rodo, kad individualizuotas požiūris yra būtinas siekiant efektyvaus socialinių įgūdžių ugdymo.

Tyrimo duomenys taip pat parodė, **vaiko motyvacijos ir įsitraukimo svarbą**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad vaiko aktyvus dalyvavimas ugdymo procese didina jo motyvaciją ir atsakomybę. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „su vaiku <...> *aptariame, kas jam atrodo aktualu* <...>.“ (SD1), o socialinis darbuotojas „<...> *įtraukia vaiką į pasirinkimą, kad jis jaustų atsakomybę* <...>.“ (SD7). Tai leidžia teigti, kad vaiko įtraukimas į ugdymo procesą stiprina jo savarankiškumą ir skatina aktyvų mokymąsi.

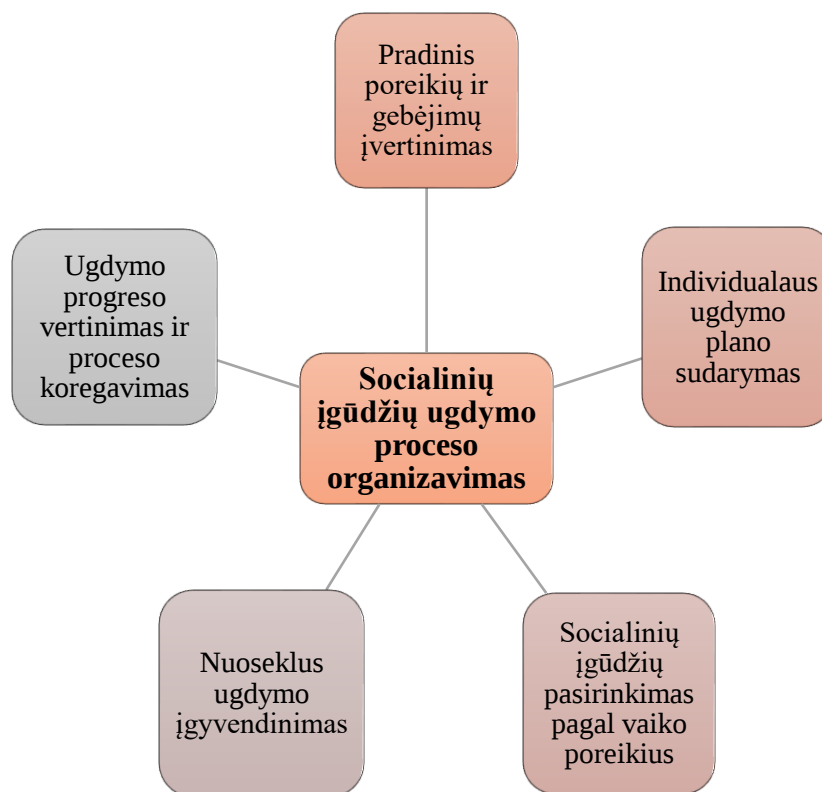
Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad Socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumą lemia tarpusavyje susijusių prielaidų visuma. Tyrimo metu nustatyta, kad emocinis saugumas, pasitikėjimu grįstas santykis, struktūruota aplinka, individualių poreikių pažinimas ir vaiko įsitraukimas sudaro pagrindą efektyviam socialinių įgūdžių formavimuisi.

Analizė parodė, kad šios prielaidos nėra atskiros, bet veikia kompleksiskai, viena kitą papildydamos. Galima daryti prielaidą, kad tik užtikrinus visas šias sąlygas socialinių įgūdžių ugdymas gali būti nuoseklus ir veiksmingas

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas šeiminiuose namuose prasideda nuo bazinių psichosocialinių prielaidų sukūrimo, kurios užtikrina vaiko emocinį saugumą ir pasitikėjimą. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad būtent šios prielaidos sudaro esminį pagrindą tolimesniam socialinių įgūdžių formavimuisi. Praktinių požiūriu tai reiškia, kad socialinių darbuotojų veiklą pirmiausia orientuota ne į tiesioginį įgūdžių mokymą, bet į sąlygų, leidžiančių vaikui mokytis, sukūrimą. Tai atskleidžia socialinio darbo kompleksiskumą ir pabrėžia santykio bei aplinkos svarbą, socialinių įgūdžių ugdymo procese.

Toliau analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo praktiką svarbu atskleisti, kaip šis procesas organizuojamas socialinių darbuotojų veikloje. Tyrimo duomenys leidžia netik identifikuoti pagrindinius ugdymo etapus, bet ir suprasti, kaip jie tarpusavyje susiję bei kaip užtikrinamas ugdymo nuoseklumas.

Siekiant struktūruotai atskleisti socialinių įgūdžių ugdymo proceso eigą, tyrimo metu buvo išskirti pagrindiniai proceso etapai, kurie pateikiami paveiksle (žr. 13 pav.). Paveiksle atspindi socialinių įgūdžių ugdymo organizavimo sistema šeiminiuose namuose, apimanti visą procesą nuo vaiko situacijos vertinimo iki pasiektų rezultatų analizės ir tolesnio ugdymo planavimo.

13 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo proceso organizavimo sistema šeiminiuose namuose

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **socialinių įgūdžių ugdymo procesas** vyksta nuosekliai organizuotais etapais, apimančiais poreikių vertinimą, individualaus plano sudarymą, įgūdžių parinkimą, nuoseklų ugdymo įgyvendinimą ir pažangos vertinimą. Pasak tyrimo dalyvių, šiame etape siekiama suprasti vaiko turimus gebėjimus ir nustatyti trūkstamus įgūdžius. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad procesas prasideda nuo vaiko situacijos vertinimo, nes „<...> *procesas prasideda nuo vaiko poreikių ir gebėjimų įvertinimo* <...>“ (SD1), „<...> *atlieku poreikių analizę* <...>“ (SD1), „<...> *siekiama suprasti kokius socialinius įgūdžius vaikas jau turi, o kokiu trūksta.*“ (SD2), o „*procesas pradamas nuo išsamios vaiko situacijos analizės* <...>.“ (SD8). Tai leidžia teigti, kad pradinis vertinimas yra esminė ugdymo proceso dalis, nes nuo jo priklauso tolimesni sprendimai. Šie teiginiai rodo, kad pradinė analizė yra būtina siekiant nustatyti ugdymo kryptį ir parinkti tinkamas intervencijas.

Analizuojant tyrimo duomenys taip pat nustatyta, kad remiantis vertinimu **sudaromas individualus socialinių įgūdžių ugdymo planas**. Tyrimo metu identifikuota, kad planavimas vyksta kryptingai ir orientuojamas į konkrečius tikslus. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> *kartu su vaiku sudarome individualų <...> planą su aiškiais tikslais.*“ (SD1), „*remiantis vertinimu <...> sudaromas individualus socialinių įgūdžių ugdymo planas.*“ (SD2), o plane numatomi konkretūs „<...> *planą su aiškiais tikslais ir veiksmais.*“ (SD8). Šie duomenys rodo, kad planavimas yra orientuotas į individualius vaiko poreikius ir leidžia kryptingai siekti pokyčių.

Tyrimo metų taip pat nustatyta, kad svarbus ugdymo proceso etapas yra **socialinių įgūdžių pasirinkimo svarbą pagal vaiko poreikius**. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai orientuojasi į tuos įgūdžius, kurie vaikui kelia didžiausius sunkumus kasdienėje veikloje. Pasak tyrimo dalyvių, orientuojamasi į tai, kas <...> *vaikui kelia daugiausia iššūkių* <...>“. (SD1), „<...> *kas vaikui <...> labiausiai trukdo kasdienybėje.*“ (SD7), o socialiniai įgūdžiai „*pasirenkami pagal vaiko <...>, bazinius poreikius, <...> ir emocinę brandą.*“ (SD2). Tyrimo duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra individualizuotas požiūris į ugdymą ir orientaciją į realius vaiko poreikius ir sunkumus.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymo **procesas įgyvendinamas nuosekliai ir sistemingai**. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad ugdymas vyksta ne atsektinai, bet planuotai ir integruojant jį į kasdienę veiklą. Pasak tyrimo dalyvių „*visą procesą vykdo nuosekliai - per suplanuotas veiklas* <...>.“ (SD1), o <...> *socialiniai įgūdžiai ugdomi per kasdienes situacijas* <...>.“ (SD3). Tyrimo duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas vyksta natūraliose gyvenimo situacijose, kurios suteikia galimybę vaikams praktiškai taikyti išmoktas strategijas.

Tyrimo metu identifikuota, kad svarbus **ugdymo proceso etapas yra pažangos vertinimas ir proceso koregavimo svarbą**. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai nuolat stebi vaiko pokyčius ir atitinkamai koreguoja ugdymo planą. Pasak tyrimo dalyvių, „<...> vertinami pokyčiai, <...> ir išsikeliami nauji tikslai <...>.“ (SD1), procesas „<...> nuolat koreguojamas pagal vaiko pažangą.“ (SD4), o „pabaigoje <...> analizuojame, kurie įgūdžiai sustiprėjo<...>.“ (SD8). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad nuolatinis vertinimas leidžia stebėti pažangą ir pritaikyti ugdymo strategijas prie besikeičiančių vaiko poreikių.

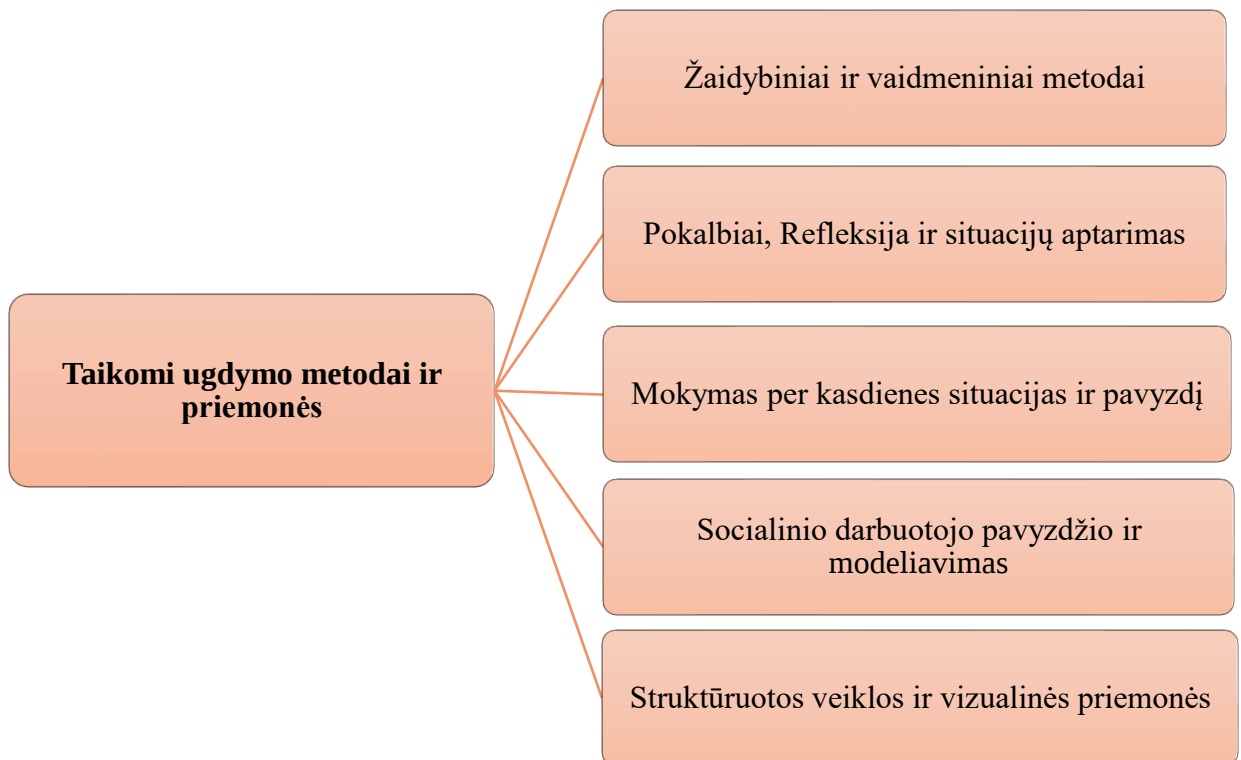
Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra nuoseklus ir struktūruotas, apimantis kelis tarpusavyje susijusius etapus: poreikių vertinimą, individualų planavimą, įgūdžių parinkimą, ugdymo įgyvendinimą bei pažangos vertinimą. Tyrimo metu nustatyta, kad šie etapai sudaro vientisą sistemą, kuri užtikrina ugdymo kryptingumą ir veiksmingumą.

Analizė parodė, kad procesas nėra linijinis, bet pasižymi ciklišku, nes kiekvienas etapas yra susijęs su grįžtamoju ryšiu ir nuolatiniu tobulinimu. Galima daryti prielaidą, kad būtent toks cikliškas procesas leidžia efektyviai reaguoti į vaiko poreikių pokyčius ir užtikrinti ilgalaikius ugdymo rezultatus.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas šeiminiuose namuose yra kryptingas, sistemingas ir individualizuotas. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad šio proceso veiksmingumą lemia nuoseklus jo organizavimas ir gebėjimas prisitaikyti prie individualių vaiko poreikių. Praktiniu požiūriu tai rodo, kad socialiniai darbuotojai ne tik taiko ugdymo metodus, bet ir nuolat analizuoja bei koreguoja procesą, siekdami geriausių rezultatų. Tai atskleidžia socialinio darbo kaip refleksyvaus ir dinamiško proceso pobūdį.

Analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu atskleisti, kokius konkrečius metodus ir priemones socialiniai darbuotojai taiko dirbdami su globojamais vaikais. Tyrimo duomenys leidžia identifikuoti ne tik dažniausiai naudojamus metodus, bet ir suprasti, kaip jie prisideda prie socialinių įgūdžių formavimo praktikoje.

Siekiant struktūruotai pateikti taikomus metodus, tyrimo metu buvo išskirtos pagrindinės socialinių įgūdžių ugdymo metodų grupės, kurios pateikiamos paveiksle (žr. 14 pav.). Paveiksle atsispindi metodai ir priemonės, kurios socialiniai darbuotojai naudoja ugdymo procese, bei jų taikymo kryptys.

14 pav. Socialinių darbuotojų taikomi socialinių įgūdžių ugdymo metodai ir taikomos priemonės

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad vieni dažniausiai taikomų metodų yra **žaidybiniai ir vaidmeniniai metodai**. Tyrime nustatyta, kad šie metodai leidžia vaikams mokytis socialinio elgesio saugioje ir jiems suprantamoje aplinkoje. Pasak tyrimo dalyviu, taikomi „Dažniausiai renkuosi vaidmeninių žaidimų <...>, teigiamų pastiprinimų, refleksijų <...>.“ (SD1), naudojamos „<...> vaidmeniniai žaidimai, kaukės, įvairi atributika <...>“ (SD1), o socialinių įgūdžių mokymas vyksta „<...> per žaidimus.“ (SD2). Taip pat naudojami „<...> stalo žaidimai, piešimo priemonės <...>, vaidmeniniai žaidimai <...>.“ (SD3), „<...> situacijų modeliavimas, <...> grupiniai žaidimai.“ (SD4), o „<...> vaidmeninės situacijos ar paprasti žaidimai, kuriuose vaikai mokosi laikytis taisyklių.“ (SD6). Šie duomenys rodo, kad žaidybiniai metodai padeda vaikams natūraliai įsitraukti į ugdymo procesą ir per patirtį mokytis socialinių normų.

Analizuojant tyrimo duomenys taip pat nustatyta **pokalbių, refleksijos ir situacijų aptarimo svarbą**. Tyrime identifikuota, kad socialiniai darbuotojai skatina vaikus analizuoti savo elgesį ir pasekmes. Tyrimo dalyviai nurodė, taikantys „<...> diskusijų – refleksijų metodus.“ (SD1), „<...> trumpą situacijų aptarimą, susitarimų sudarymą.“ (SD6), o dažnai naudojami „<...> pokalbiai, situacijų aptarimas <...>.“ (SD5). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad refleksija yra labai svarbi priemonė, padedanti vaikams analizuoti savo elgesį, geriau suprasti

socialinio elgesio pasekmes ir pasirinkti tinkamesnius reagavimo būdus. Šie metodai leidžia vaikams geriau suprasti savo veiksmus ir ugdo jų sąmoningumą

Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas vyksta per **kasdienes situacijas ir pavyzdį**. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad realios gyvenimo situacijos yra viena svarbiausių mokymosi formų. Pasak tyrimo dalyvių, socialiniai įgūdžiai ugdomi „<...> kasdienėse situacijose: parduotuvėje, virtuvėje, lauke, išvykose <...>.“ (SD1), „<...> socialiniai įgūdžiai ugdomi realiose situacijose <...>.“ (SD2), „<...> per kasdienes situacijas <...>.“ (SD3), o „socialinių įgūdžių ugdymas vyksta nuolat, kiekvieną dieną.“ (SD5). Be to svarbus „<...> reagavimu į jo elgesį realių laiku.“ (SD6), o „vaikai mokosi stebėdami, bandydami, klysdami ir gaudami mūsų palaikymą.“ (SD7). Šie rezultatai rodo, kad mokymasis realiose situacijose leidžia vaikams geriau suprasti socialinio elgesio pasekmes ir įtvirtinti socialinius įgūdžius praktikoje. Tokia praktika leidžia vaikams taikyti socialinius įgūdžius realiame gyvenime ir geriau suprasti socialinio elgesio pasekmes

Tyrimo metu taip pat išryškėjo **socialinio darbuotojo pavyzdžio ir modeliavimo svarbą**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad socialinis darbuotojas veikia kaip elgesio modelis. Pasak tyrimo dalyvių, „<...> labai svarbus yra socialinio darbuotojo asmeninis pavyzdys <...>.“ (SD4), „labai svarbus ir suaugusiojo pavyzdys, <...> vaikai <...> mokosi stebėdami.“ (SD5), o „<...> vaikams labai svarbu <...> ramu suaugusiojo paaiškinimą<...>.“ (SD6). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad socialinis darbuotojas atlieka svarbų vaidmenį formuojant vaikų socialinio elgesio. Socialinio darbuotojo elgesys tampa modeliu, kuris padeda vaikams perimti socialiai priimtinas bendravimo formas.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė **struktūruotą veiklą ir vizualinių priemonių svarbą**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad aiškiai organizuotos veiklos padeda vaikams geriau suprasti užduoti ir jų atlikimo eigą. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> ugdymas prasideda nuo bazinių gebėjimų – <...> ir palaipsniui pereina prie sudėtingesnių <...>.“ (SD2), „vaikai mokosi per struktūruotas situacijas, aiškiai apibrėžtas užduotis <...>.“ (SD8), o kai kuriems „<...> vaikams, <...>, efektyviau veikia <...> vizualinės priemonės.“ (SD8). Tyrimo duomenys rodo, kad struktūruotos veiklos padeda vaikams įgyti savikontrolę, organizuotumą ir geriau orientotis socialinėse situacijose ir geriau įsisavinti socialinius įgūdžius.

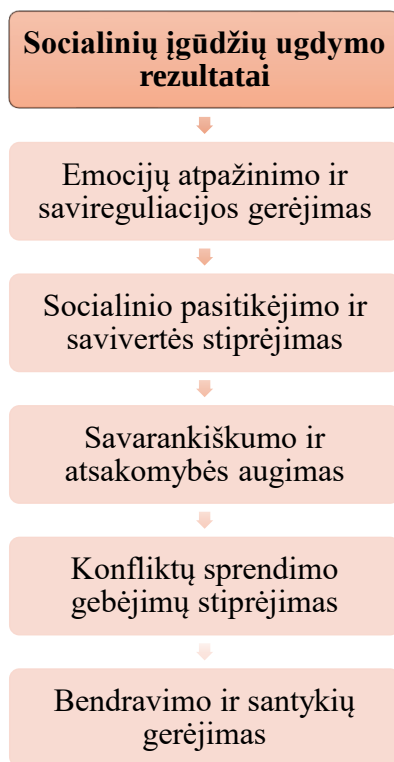
Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymui taikomi metodai yra įvairūs ir orientuoti į praktinį, patirtinį mokymąsi. Tyrimo metu nustatyta, kad žaidybiniai metodai, refleksija, situacijų analizė, kasdienės veiklos ir socialinio darbuotojo pavyzdys sudaro pagrindinės ugdymo priemones.

Analizė parodė, kad šie metodai papildo vienas kitą ir leidžia vaikams mokytis ne tik teoriniu, bet ir praktiniu lygmeniu. Galima daryti prielaidą, kad būtent metodų įvairovė ir jų pritaikymas realiose situacijose lemia socialinių įgūdžių ugdymo efektyvumą.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo metodai šeiminiuose namuose yra orientuoti į patirtinį mokymąsi ir praktinį įgūdžių taikymą. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad efektyviausi metodai yra tie, kurie leidžia vaikui aktyviai dalyvauti ugdymo procese, patirti socialines situacijas ir reflektuoti savo elgesį. Praktiniu požiūriu tai rodo, kad socialinių darbuotojų taikomi metodai nėra atsitiktiniai, bet parenkami atsižvelgiant į vaiko poreikius ir realias gyvenimo situacijas, o tai didina ugdymo veiksmingumą.

Toliau analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu įvertinti, kokį poveikį šis procesas daro vaikų socialinei ir emocinei raidai. Tyrimo duomenys leidžia atskleisti ne tik taikomu metodų reikšmę, bet ir konkrečius pokyčius, kurie pasireiškia vaikų elgesyje, emocinėje savijautoje ir socialinėje sąveikoje.

Siekiant sistemingai atskleisti ugdymo rezultatus, tyrimo metu buvo išskirtos pagrindinės vaikų socialinės ir emocinės raidos sritys, kuriose pastebimi pokyčiai (žr. 15 pav.). paveiksle pateikiamos kategorijos leidžia įvertinti socialinių įgūdžių ugdymo poveikį vaikų kasdieniam funkcionavimui.

15 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo poveikis vaikų socialinei ir emocinei raidai

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad vienas ryškiausių socialinių įgūdžių ugdymo rezultatų **emocijų pažinimo ir savireguliacijos gebėjimų gerėjimo priemonės**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad vaikai palaipsniui mokosi atpažinti savo emocines būsenas ir jas valdyti. Tyrimo dalyviai nurodė, kad ugdymo procese naudojamos įvairios priemonės, padedančios vaikams suprasti emocijas, pavyzdžiui, „<...> naudoju emocijų korteles, veidrodį, mimikos atpažinti <...>.“ (SD1), o „<...> po veiklos atliekame refleksiją, kuri padeda įvardyti jausmus <...>.“ (SD1). Taip pat pabrėžiama, kad „socialinių įgūdžių ugdymas prasideda nuo <...> emocijų atpažinimo, savireguliacijos <...>.“ (SD2), o „<...> pirmasis etapas vaiko nervų sistemos suregulavimas <...>“ (SD2). Emocijų atpažinimas ugdomas per žaidimus ir situacijų analizę, nes „<...> per <...> žaidimus vaikai mokosi atpažinti emocijas...“ (SD3), „su vaikais aptariame jausmus, mokomės juos įvardyti, taikome nusiramino technikas, žaidžiame situacinius žaidimus.“ (SD3), „<...> aptariame situacijas ir vaiko elgesį...“ SD4, o naudojamos „<...> priemonės padeda vaikams nusiraminti ir <...> kalbėti apie savo jausmus....“ (SD6). Tyrimo dalyviai taip pat akcentavo, kad labai svarbu „<...> padėti jiems suprasti savo elgesį ir jo pasekmes<...>.“ (SD7). Tyrimo duomenys rodo, kad emocinio raštingumo ugdymas yra esminė socialinių įgūdžių formavimo dalis, nes kryptingas emocinio raštingumo ugdymas padeda vaikams geriau suprasti savo vidines būsenas ir reguliuoti emocines reakcijas.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad stiprėja vaikų bendravimo ir santykių kūrimo gebėjimai. Tyrimo duomenys taip pat akcentavo **kontaktų sprendimo gebėjimų stiprėjimą**. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymas padeda vaikams lengviau užmegzti kontaktą su kitais. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad ugdymo procesas „<...> padeda vaikams <...> kurti ir palaikyti santykius, <...>.“(SD1), „<...> vaikai mokosi bendrauti, bendradarbiauti <...>.“(SD1), o socialinis mokymasis vyksta su kitais „<...> per bendravimą su kitais <...>.“ (SD5). Taip pat siekiama „<...> išmokyti konstruktyviai bendrauti <...>.“ (SD7). Šie rezultatai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas tiesiogiai prisideda prie vaikų socialinės integracijos ir jų gebėjimo funkcionuoti grupėje. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad ugdymo procesas stiprina vaikų socialinę kompetenciją ir gebėjimą kurti pozityvius tarpusavio santykius.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad ugdymo **procesė stiprėja konfliktų sprendimo gebėjimai**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad vaikai palaipsniui pereina nuo impulsyvaus reagavimo prie labiau apgalvotų sprendimų. Tyrimo dalyviai nurodė, kad ugdymo procesas „<...> padeda vaikams <...> spręsti konfliktus, išreikšti jausmus <...>.“ (SD4), vaikai „<...> mokosi susitarti ir ieškoti sprendimų <...>.“ (SD6), o laikui bėgant „<...> gerėja gebėjimas spręsti konfliktus be impulsyviu reakcijų <...>.“ (SD8). Tai leidžia teigti, kad konfliktų sprendimo įgūdžių ugdymas padeda vaikams konstruktyviau spręsti socialines situacijas ir mažina probleminio

elgesio pasireiškimą. Tyrimo duomenys rodo, kad konfliktų sprendimo įgūdžių stiprėjimas rodo auganti emocini saugumą ir gebėjimą taikyti socialiai priimtinius elgesio modelius.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė **savarankiškumo ir atsakomybės augimą**. Analizė atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas skatina vaikų gebėjimą savarankiškai veikti ir priimti atsakomybę už savo elgesį. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad ugdymo procese „<...> *vaikai tampa savarankiškesni*<...>.“ (SD1), jie „<...> *mokosi savarankiškumo ir atsakomybės natūraliose situacijose*.“ (SD3), o įgyti „<...> *socialiniai įgūdžiai* <...> *lemia vaikų gebėjimą prisitaikyti* <...> *įvairiuose situacijose*.“ (SD8). Šie duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbus ir prisideda prie vaiko pasirengimo savarankiškam gyvenimui ir socialinės atsakomybės formavimosi.

Tyrimo metu taip pat išryškėjo **socialinio pasitikėjimo ir savivertės stiprėjimas**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad vaikai tampa labiau pasitikintys savimi ir aplinka. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> *ugdymas* <...> *prasideda nuo bazinių psichologinių poreikių atkūrimo: saugumo, pasitikėjimo* <...>.“ (SD2), labai svarbu kad „<...> *vaikas jaustųsi priimtas*.“ (SD5), o ugdymo procese „<...> *vaikai labiau pasitiki savimi ir aplinka* <...>.“ (SD7). Tyrimo duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas turi ne tik elgesinį, bet ir emocinį poveikį, stiprinant vaikų savivertę.

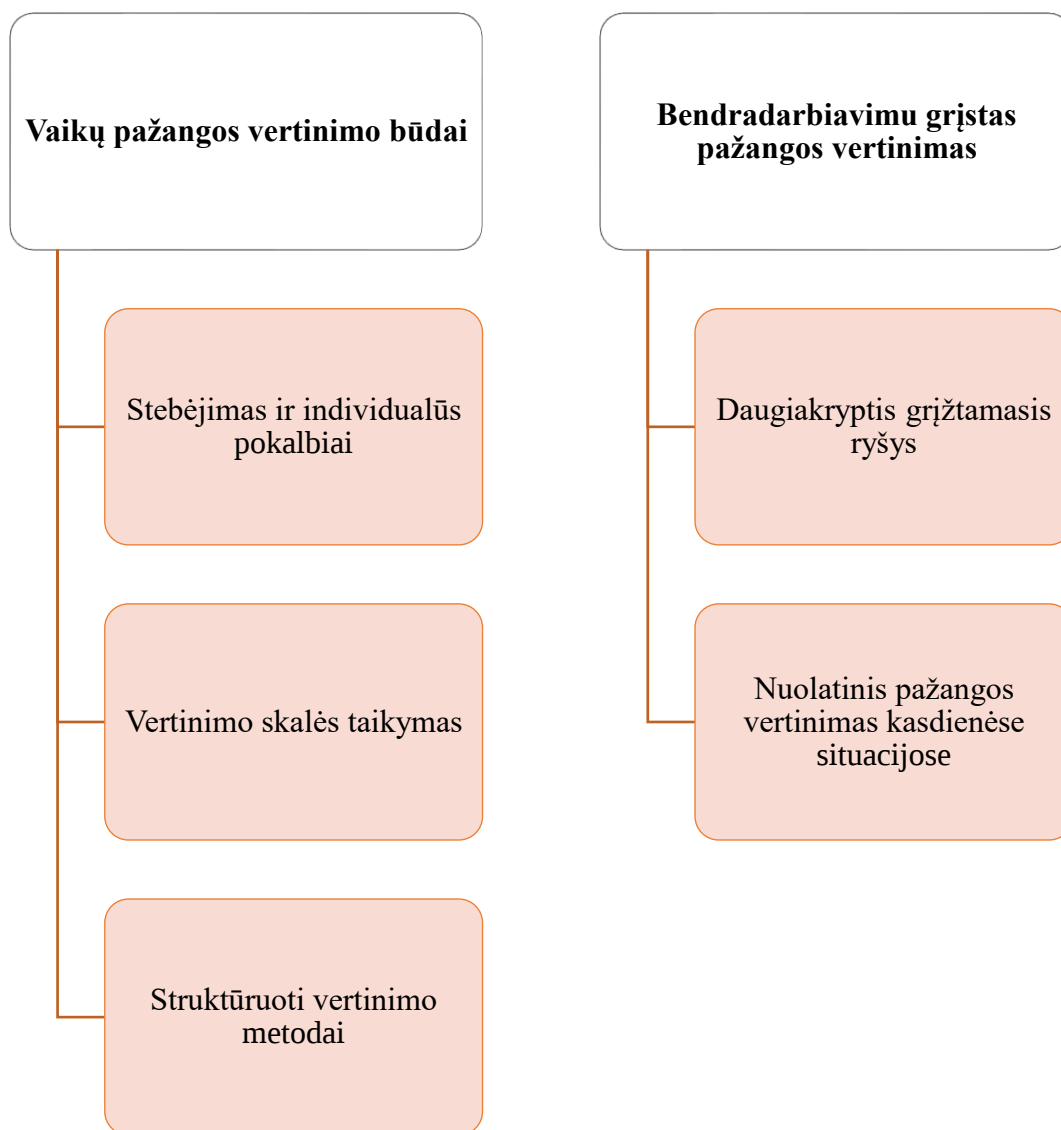
Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas daro reikšmingą poveikį vaikų socialinei ir emocinei raidai. Analizė parodė, kad didžiausi pokyčiai pasireiškia emocijų atpažinimo, bendravimo, konfliktų sprendimo ir savarankiškumo srityse.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra veiksmingas procesas, kuris padeda vaikams geriau adaptuotis socialinėje aplinkoje ir stiprina jų emocinį stabilumą.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo poveikis vaikų raidai pasireiškia ne tik elgesio pokyčiais, bet ir ilgesniais emociniais bei socialiniais transformacijos procesais. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad ugdymo procese įgyti gebėjimai sudaro pagrindą ilgalaikiai socialinei adaptacijai, nes stiprėja ne tik konkretūs įgūdžiai, bet ir vaiko pasitikėjimas savimi bei gebėjimas kurti santykius. Praktinių požiūriu tai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas turi kompleksinį poveikį ir yra esminė globojamų vaikų pasirengimo savarankiškam gyvenimui dalis.

Analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu ne tik įvertinti taikomus metodus ir pasiektus rezultatus, bet ir atskleisti, kaip yra vertinama vaikų pažanga. Pažangos vertinimas leidžia nustatyti ugdymo veiksmingumą, stebėti pokyčius ir koreguoti ugdymo procesą pagal individualius vaiko poreikius.

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad socialinių įgūdžių pažangos vertinimas šeiminiuose namuose yra nuoseklus ir daugialypis procesas, apimantis tiek kasdienį stebėjimą, tiek struktūruotų vertinimo priemonių taikymą, siekiant sistemingai pristatyti pažangos vertinimo būdus, išskirtos pagrindinės kategorijos, pateikiamos 16 paveiksle (žr. 16 pav.).

16 pav. *Vaikų socialinių įgūdžių pažangos vertinimo metodai ir būdai*

Tyrimo duomenį analizė parodė, kad vienas pagrindinių pažangos vertinimas grindžiamas **sistmingu vaiko stebėjimu ir elgesio analize**. Analizuojant duomenys nustatyta, kad socialiniai darbuotojai vertina vaikų elgesio pokyčius stebėdami jų reakcijas, bendravimą ir elgesį įvairiuose situacijose. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad pažangą vertina remdamiesi nuoseklų „<...> *stebėjimų*“

<...>.“ (SD1), ypatinga „<...> daugiausia dėmesio skiriu vaiko stebėjimui ir santykio kūrimui.“ (SD6), o taip pat stebi „<...> jo elgesį, bendravimo modelius, reakcijas į ribas <...>.“ (SD8). Šie duomenys rodo, kad tokia nuolatinė stebėsena leidžia pastebėti ir net didelius elgesio pokyčius, įvertinti emocinių reakcijų intensyvumą ir geriau suprasti vaiko socialinio funkcionavimo ypatumus.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė **struktūruotų vertinimo kriterijų taikymo svarbą**. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai naudoja tam tikrus vertinimo rodiklius, kurie padeda objektyviau įvertinti pokyčius. Tyrimo dalyviai nurodė, kad vertinimas atliekamas „<...> pagal nustatytus kriterijus: dažnai, kartais, retai <...>.“ (SD1), o vertinimo tikslas „<...> siekiama suprasti kokius socialinius įgūdžius vaikas jau turi, o kokių trūksta.“ (SD2). Tai leidžia teigti, kad struktūruotas vertinimas padeda sistemingai stebėti pažangos dinamiką ir planuoti tolimesnį ugdymą.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė **struktūruotų vertinimo priemonių taikymą**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad socialiniai darbuotojai naudoja įvairias priemones skirtas pažangos fiksavimui ir analizei. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> naudoja struktūruotus vertinimo lapus <...>.“ (SD1), o ugdymo „<...> programa sudaroma remiantis vertinimo duomenimis.“ (SD8). Šie rezultatai rodo, kad vertinimas leidžia užtikrinti ugdymo proceso nuoseklumą ir padeda specialistams kryptingai siekti socialinių įgūdžių stiprinimo.

Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad individualaus vertinimo, **svarbus ir bendradarbiavimu grįstas pažangos vertinimas**. Tyrimo metu nustatyta, kad socialiniai darbuotojai vertindami pažangą remiasi ne tik savo stebėjimais, bet ir kitų specialistų įžvalgomis. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> renka grįžtamąjį ryšį iš <...> mokytojų, globėjų ir specialistų.“ (SD1), „<...> bendradarbiaujame su specialistais, kad geriau suprastume vaiko pažangą <...>.“ (SD4). Tai rodo, kad pažangos vertinimas yra kompleksinis procesas, apimantis skirtingų aplinkų ir specialistų požiūrį.

Be to, tyrimo duomenys taip pat atskleidė **nuolatinio pažangos vertinimo kasdienėse situacijose svarbą**. Analizuojant duomenis nustatyta, kad vertinimas nėra atskiras etapas, bet integruotas į kasdienę veiklą. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „socialinių įgūdžių ugdymas vyksta nuolat, kiekvieną dieną.“ (SD5), tai <...> yra nuolatinis procesas <...>.“ (SD7), o <...> pokyčius stebime kasdienėse situacijose <...>.“ (SD3). Tai leidžia teigti, kad nuolatinis vertinimas padeda operatyviai reaguoti į vaiko elgesio pokyčius ir koreguoti ugdymo procesą.

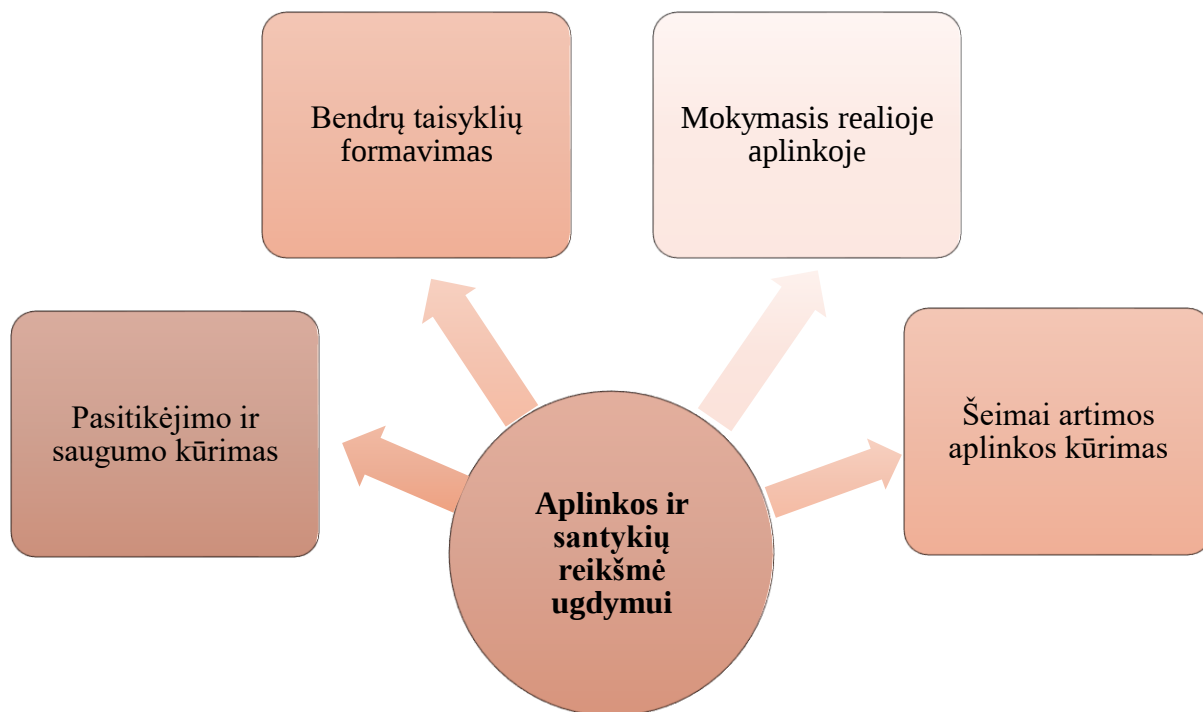
Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių pažangos vertinimas yra nuoseklus ir kompleksinis procesas, apimantis stebėjimą, struktūruotų kriterijų taikymą, vertinimo priemonių naudojimą ir bendradarbiavimą su kitais specialistais.

Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad sistemingas pažangos vertinimas yra būtina sąlyga efektyviam socialinių įgūdžių ugdymui, nes leidžia tiksliai nustatyti vaiko poreikius ir kryptingai planuoti tolimesnį ugdymą.

Analizuojant tyrimo duomenys galima teigti, kad pažangos vertinimas socialinių įgūdžių ugdymo procese atlieka netik kontrolės, bet ir ugdomąją funkciją. Nuoseklus stebėjimas ir refleksija leidžia ne tik fiksuoti pokyčius, bet ir padeda vaikui suvokti savo elgesį bei mokymosi procesą. Tyrimas parodė, kad vertinimas tampa integralia ugdymo dalimi, kuri užtikrina proceso tęstinumą, lankstumą ir orientaciją į individualus vaiko poreikius. Tai leidžia daryti prielaidą, kad efektyvus pažangos vertinimas yra viena svarbiausių sąlygų siekiant ilgalaikių įgūdžių ugdymo rezultatų.

Analizuojant socialinių įgūdžių ugdymo procesą svarbu atsižvelgti ne tik į taikomus metodus ir pasiektus rezultatus, bet ir į aplinkos bei tarpasmeninių santykių reikšmę. Tyrimo duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas yra glaudžiai susijęs su emocine aplinka, kurioje vaikas gyvena ir mokosi.

Siekiant atskleisti pagrindines sąlygas, lemiančias socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę, tyrimo metu buvo išskirti svarbiausi aplinkos ir santykių aspektai, kurie pateikiami paveiksle (žr. 17 pav.). Paveiksle atsispindi esminiai veiksniai, sudarantys prielaidas vaikų socialinei ir emocinei raidai.

17 pav. Socialinių įgūdžių ugdymui svarbūs aplinkos ir santykių aspektai.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad **pasitikėjimo ir saugumo kūrimo svarba** yra viena iš svarbiausių socialinių įgūdžių ugdymo sąlygų. Analizuojant duomenys nustatyta, kad vaiko emocinis saugumas yra pagrindinė sąlyga, leidžianti jam atsiverti ugdymo procesui. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> *vaikas turi jaustis saugus ir išgirstas* <...>.“ (SD1), todėl „*pirmiausia stengiamės sukurti saugią aplinką, kur vaikas jaustųsi priimtas.*“ (SD5). Taip pat akcentuojama, kad ugdymas dažnai prasideda nuo „<...> *saugumo, pasitikėjimo ir emocinio stabilumo.*“ (SD2). Šie duomenys rodo, kad emocinis saugumas yra būtina prielaida socialinių įgūdžių formavimuisi, nes tik saugioje aplinkoje vaikas gali aktyviai dalyvauti socialinio mokymosi procese.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat išryškėjo **bendrų taisyklių formavimo svarbą**. Tyrimo metu nustatyta, kad vaiko ir socialinio darbuotojo santykis turi esminę reikšmę ugdymo procesui. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> *kartu kuriame taisykles* <...>.“ (SD1), „<...> *susitarimai padeda vaikams suprasti ribas* <...>.“ (SD6), o „<...> *aiškios ribos ir struktūra padeda vaikui jaustis saugiau* <...>.“ (SD8). Šie rezultatai rodo, kad bendrų taisyklių kūrimas skatina vaikų dalyvavimą, atsakomybės jausmą ir socialinių normų suvokimą. Tai leidžia teigti, kad pasitikėjimų grįstas santykis skatina vaiko įsitraukimą ir sudaro sąlygas efektyvesniam socialinių įgūdžių ugdymui.

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad **reikšmingą vaidmenį socialinių įgūdžių ugdymui turi mokymosi realioje aplinkoje**. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymas vyksta ne tik planuotose veiklose, bet ir kasdienėje aplinkoje. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „<...> *mokymasis vyksta parduotuvėje, išvykose* <...>.“ (SD1), „<...> *vaikai mokosi per realios gyvenimo situacijas* <...>.“ (SD7), o socialiniai įgūdžiai ugdomi „<...> *įgūdžius ugdome kasdienėse situacijose* <...>.“ (SD3). Tai rodo, kad patirtinis mokymasis leidžia vaikams praktiškai taikyti įgytus įgūdžius ir geriau juos įtvirtinti.

Be to, tyrimo duomenys atskleidė **šeimai artimos aplinkos kūrimo svarbą**. Analizuojant duomenys nustatyta, kad artima ir palaikanti aplinka stiprina vaikų emocinį saugumą. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad ugdymo procese „<...> *kuriame artimą, palaikančią aplinką* <...>.“ (SD5), o svarbu, kad „<...> *vaikas jaustųsi priimtas ir suprastas* <...>.“ (SD7). Tyrimo duomenys rodo, kad tokia aplinka stiprina vaikų priklausimo jausmą, stiprina emocinį saugumą ir skatina pozityvių socialinių ryšių kūrimą.

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas yra glaudžiai susijęs su aplinkos ir santykių kokybe. Analizė parodė, kad

svarbiausi veiksniai yra emocinis saugumas, pasitikėjimu grįsti santykiai, aiški struktūra ir galimybė mokytis realiose situacijose.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad socialinių įgūdžių ugdymas negali būti efektyvus be palaikančios ir saugios aplinkos, kuri sudaro pagrindą vaiko socialinei ir emocinei raidai. Analizuojant tyrimo duomenis galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę lemia ne tik taikomi metodai, bet ir visos ugdymo aplinkos kokybė.

Tyrimas parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra efektyviausias tada, kai jis vyksta saugioje, struktūruotoje ir palaikančioje aplinkoje, kurioje vaikas gali jaustis priimtas ir suprastas. Praktiniu požiūriu tai leidžia daryti prielaidą, kad socialinių darbuotojų veikla turi būti orientuota ne tik į konkrečių įgūdžių ugdymą, bet ir į emocinio saugumo bei pasitikėjimu grįstų santykių kūrimą. Tokia aplinka sudaro esmines prielaidas ilgalaikiam socialinių įgūdžių įtvirtinimui ir sėkmingai vaikų socialinei integracijai.

DISKUSIJA

Šio tyrimo tikslas buvo atskleisti globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifiką šeiminiuose namuose, remiantis socialinių darbuotojų patirtimi. Tyrimo metu gauti rezultatai leidžia išsamiau suprasti socialinių įgūdžių ugdymo procesą, jo prielaidas, metodus ir reikšmę vaikų socialinei adaptacijai bei savarankiškumui.

Atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose yra kompleksinis procesas, apimantis emocinių, bendravimo ir savarankiškumo gebėjimų formavimą. Tyrimo rezultatai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas padeda vaikams geriau suprasti savo emocijas, kurti tarpusavio santykius bei pasirengti savarankiškam gyvenimui.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas pirmiausiai siejamas su emocinio saugumo kūrimu ir pasitikėjimų grįstu santykių formavimu. Socialiniai darbuotojai pabrėžė, kad ugdymo procesas prasideda nuo vaiko emocinės būklės stabilizavimo ir saugios aplinkos kūrimo. Tai leidžia teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas glaudžiai susijęs su emocijų atpažinimu ir savireguliacija. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad gebėjimas suprasti ir valdyti emocijas yra būtina sąlyga sėkmingai socialinei sąveikai. Ši išvada sutampa su mokslinėje literatūroje pateikiamais teiginiais, kad emocinis raštingumas yra vienas iš svarbiausių socialinės adaptacijos prielaidų (Eidokaitienė, 2011).

Tyrimo metu nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbi savarankiškumo formavimo prielaida. Analizuojant duomenys nustatyta, kad ugdymo procese vaikai mokosi bendradarbiauti, spręsti konfliktus ir laikytis socialinių normų, planuoti veiklą, priimti sprendimus ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Tai leidžia teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas tiesiogiai prisideda prie vaikų pasirengimo savarankiškam gyvenimui. Šios įžvalgos atitinka mokslinėje literatūroje išskiriamą socialinių įgūdžių sampratą, kuri apima bendravimo, konfliktų sprendimo ir prisitaikymo gebėjimus (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018).

Analizuojant tyrimo duomenis taip pat nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymo poreikį lemia vaikų patiriami socialiniai ir emociniai sunkumai. Tyrimas parodė, kad globojamiems vaikams būdingi emocijų reguliavimo, bendravimo ir elgesio kontrolės sunkumai. Šie rezultatai patvirtina literatūroje pateikiamas įžvalgas, kas globojami vaikai dažnai susiduria su socialinės adaptacijos iššūkiais dėl ankstesnių neigiamų patirčių ir socialinės aplinkos nestabilumo (Raudeliūnaitė ir Pagozina, 2009, p. 174).

Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose vyksta per kasdienes situacijas ir patirtinį mokymąsi. Socialiniai darbuotojai pažymėjo, kad vaikai socialinių įgūdžių mokosi per bendravimą, dalyvavimą bendrose veiklose ir sprenddami realias gyvenimo situacijas. Šios įžvalgos sutampa su literatūroje pateikiamais teiginiais, kad patirtinis

mokymasis yra vienas efektyviausių socialinių įgūdžių ugdymo būdų (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018).

Analizuojant tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai taiko įvairius ugdymo metodus, tokius kaip vaidmenų žaidimai, situacijų analizė, refleksija ir elgesio modeliavimas. Šie metodai padeda vaikams praktiškai išbandyti socialinius vaidmenis ir mokytis tinkamo elgesio. Literatūroje pabrėžiama, kad žaidybinė veikla ir socialinių situacijų modeliavimas padeda vaikams geriau įsisavinti socialines normas ir stiprina jų socialinę kompetenciją (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2018, p. 55–57; Raudeliūnaitė, 2019, p. 105).

Tyrimu taip pat išryškinta socialinio darbuotojo vaidmens svarba. Socialiniai darbuotojai ne tik organizuoja ugdymo procesą, bet ir veikia kaip elgesio modeliai, kurių pavyzdžiu vaikai mokosi socialiai priimtino elgesio. Šį įžvalgą atitinka socialinio mokymosi teorija, kuri teigia, kad elgesys formuojasi stebint kitų žmonių veiksmus ir juos modeliuojant (Bandura, 1977, p. 22). Tyrimo duomenys taip pat parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra ne linijinis, o cikliškas. Procesas apima poreikių vertinimą ir nuolatinį proceso koregavimą. Šis modelis atitinka literatūroje aprašomą individualizuoto socialinio darbo procesą, kuriame svarbus nuoseklus poreikių vertinimas ir intervencijos pritaikymas (Gudžinskienė, 2023, p. 82).

Svarbus tyrimo rezultatas yra tai, kad socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas priklauso nuo aplinkos ir santykių kokybės. Tyrimo dalyviai pabrėžė saugios, stabilios ir palaikančios aplinkos svarbą. Vaikai, kurie jaučiasi saugūs ir priimti, lengviau įsitraukia į socialinio mokymosi procesą. Ši išvada sutampa su literatūroje pateikiamais teiginiais, kad emocinis saugumas ir pasitikėjimas yra būtinos sąlygos socialiniam mokymuisi ir adaptacijai (Eidokaitienė, 2011, p. 68). Be to, tyrimo rezultatai parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas prisideda prie vaikų savivertės ir socialinio pasitikėjimo stiprinimo. Vaikai tampa atviresni bendravimui, labiau pasitiki savimi ir aplinkiniais. Literatūroje pabrėžiama, kad savivertės ir pasitikėjimo stiprinimas yra svarbi socialinės integracijos prielaida (Gudžinskienė, 2023).

Apibendrinant galima teigti, kad šio tyrimo rezultatai patvirtina mokslinėje literatūroje išskiriamus socialinių įgūdžių ugdymo principus, tačiau taip pat atskleidžia praktinius šio proceso aspektus šeiminiuose namuose. Tyrimas parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra nuoseklus, individualizuotas ir patirtimi grindžiamas procesas, kurio sėkme priklauso nuo emocinio saugumo, socialinio darbuotojo vaidmens ir realių socialinių situacijų taikymo.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizę nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra viena iš svarbiausių globojamų vaikų socialinės adaptacijos, savarankiškumo ir pasirengimo savarankiškam gyvenimui prielaidų. Socialiniai įgūdžiai apima gebėjimą bendrauti, bendradarbiauti, valdyti savo emocijas, spręsti konfliktus, laikytis socialinių normų, prisiimti atsakomybę ir kurti pozityvius santykius su aplinkiniais. Teorinė analizė atskleidė, kad globojami vaikai dažnai susiduria su socialinių įgūdžių formavimosi sunkumais, kurie susiję su ankstesnėmis nepalankiomis patirtimis, emocinių nesaugumu, pasitikėjimo savimi stoka ir ribotomis socializacijos galimybėmis. Šeiminių namų aplinka sudaro palankesnės sąlygas socialinių įgūdžių ugdymui, nes joje vaikai gali mokytis per kasdienes veiklas, praktines situacijas, bendravimą ir santykių kūrimą. Taip pat išryškėjo socialinio darbuotojo vaidmens svarba. Socialinių darbuotojų kompetencijos, tai gebėjimas kurti saugų santykį, atpažinti individualius vaiko poreikius, taikyti tinkamus ugdymo metodus, bendradarbiauti su kitais specialistais, reflektuoti savo veiklą o taip pat palaikyti vaiką, tai yra esminės siekiant veiksmingo socialinių įgūdžių ugdymo. Teorinė analizė parodė, kad pagrindiniai iššūkiai ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius yra vaikų emocijų reguliavimo sunkumai, bendravimo problemos, nepasitikėjimas suaugusiais, konfliktų sprendimo gebėjimų stoka, impulsyvumas ir skirtingi individualus vaikų poreikiai.

2. Atlikus empirinį tyrimą apie globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo šeiminiuose namuose, remiantis socialinių darbuotojų patirtimis, nustatyta, kad:

- Socialinių įgūdžių ugdymas praktikoje suvokiamas kaip nuoseklus, ilgalaikis ir individualizuotas procesas, vykstantis kasdienėse situacijose;
- Socialinių įgūdžių ugdymo procesas prasideda nuo emocinio saugumo, pasitikėjimu grįsto santykio ir stabilios aplinkos kūrimo, nes tik saugioje ir priimančioje aplinkoje vaikai gali atsiverti, mokytis bendrauti ir priimti naujus elgesio modelius;
- Socialiniai darbuotojai pirmiausia įvertina vaiko poreikius, turimus gebėjimus ir sunkumus, sudaro individualų ugdymo planą, parenka vaikui aktualius socialinius įgūdžius ir nuosekliai juos ugdo per kasdienes veiklas;
- Socialiniams įgūdžiams ugdyti taikomi metodai yra pokalbiai, refleksija, situacijų aptarimas, vaidmeniniai ir žaidybiniai metodai, elgesio modeliavimas, teigiamas pastiprinimas, struktūruotos veiklos ir mokymasis realiose gyvenimo situacijose;
- Socialinių įgūdžių ugdymas padeda vaikams geriau atpažinti ir reguliuoti emocijas, konstruktyviau spręsti konfliktus, kurti santykius, laikytis taisyklių, stiprinti savarankiškumą, atsakomybę, pasitikėjimą savimi ir socialinę integraciją;

- Socialiniai darbuotojai praktikoje susiduria su vaikų emocijų reguliavimo, impulsyvaus elgesio, bendravimo, taisyklių laikymosi, konfliktų sprendimo, motyvacijos ir atsakomybės stokos sunkumais;
- Socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas šeiminiuose namuose priklauso nuo saugios aplinkos, nuoseklaus socialinio darbuotojo darbo, individualizuoto požiūrio, nuolatinio pažangos vertinimo ir pasitikėjimu grįstų santykių su vaiku.

REKOMENDACIJOS

1. Socialiniams darbuotojams:

- Sistemingai taikyti socialinių įgūdžių ugdymo metodus: organizuoti vaidmenų žaidimus, modeliuoti socialines situacijas ir aptarti realias kasdienes patirtis, siekiant stiprinti vaikų praktinius socialinius gebėjimus.
- Skirti kryptingą dėmesį emocinio saugumo kūrimui, nuosekliai formuojant pasitikėjimų grįstą santykį su vaikais, užtikrinant stabilų bendravimą, aiškias ribas ir palaikančią aplinką, nes tai sudaro pagrindą sėkmingam socialinių įgūdžių ugdymui.
- Nuosekliai ugdyti vaikų emocijų atpažinimo ir savireguliacijos gebėjimus, taikant emocijų įvardijimo pratimus, refleksiją po veiklų, nusiramavimo technikas (pvz. kvėpavimo pratimai, dėmesio nukreipimas) bei situacijų aptarimą.
- Individualizuoti socialinių įgūdžių ugdymo procesą, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, patirtį, emocinę būseną ir turimus gebėjimus, sudarant individualius ugdymo planus ir reguliariai jos koreguojant pagal vaiko pažangą.
- Nuosekliai taikyti pozityvaus elgesio stiprinimo principus, skatinant tinkamą vaikų elgesį pagyrimais, paskatinimais ir konstruktyviu grįžtamoju ryšiu, taip formuojant socialiai priimtino elgesio modelius.
- Aktyviai įtraukti vaikus į sprendimų priėmimą ir kasdinių veiklų planavimą, kartu planuoti veiklas, susitarimus ir dienos struktūrą, siekiant stiprinti jų atsakomybės jausmą, savarankiškumą ir motyvaciją.
- Nuolat stebėti ir vertinti vaikų socialinių įgūdžių pažangą kasdienėse situacijose, reflektuoti taikomas priemones ir prireikus koreguoti ugdymo strategijas.
- Užtikrinti stabilią, saugią ir nuspėjamą aplinką, užtikrinant aiškią dienotvarkę, nuoseklias taisykles ir emocinį palaikymą, nes tai yra esminė prielaida socialinių įgūdžių ugdymui.
- Sudaryti daugiau galimybių vaikams dalyvauti realiuose socialinėse situacijose, organizuojant:
 - Išvykas į parduotuves, viešas įstaigas, renginius,
 - Dalyvavimą bendruomenės veiklose (šventėse, projektuose, savanorystėje),
 - Praktines veiklas (maisto gaminimas, apsipirkimas, laisvalaikio planavimas),
- Užtikrinti sistemingą pažangos vertinimą: naudoti stebėjimo metodus, vertinimo kriterijus ir individualius pažangos stebėjimo planus.

2. Šeiminių namų administracijai:

- Organizuoti aiškią ir nuoseklią kasdienės veiklos struktūrą (dienotvarkę, taisykles ir jų laikymosi aptarimą), kuri padėtų vaikams geriau suprasti ribas, jaustis saugiau ir prognozuoti aplinką bei stiprintų jų savikontrolės ir socialinio elgesio įgūdžius.
- Organizuoti kvalifikacijos tobulinimo mokymus socialiniams darbuotojams:
 - Socialinių įgūdžių ugdymo metodų taikymo;
 - Trauma patyrusių vaikų elgesio ir emocijų ypatumus,
 - Emocinio intelekto ir savireguliacijos ugdymą,
 - Sudėtingų elgesio situacijų valdymą.
- Skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą: užtikrinti nuolatinį ryšį tarp socialinių darbuotojų, psichologų, pedagogų ir kitų specialistų.
- Skirti dėmesį darbuotojų emocinei gerovei ir profesiniam palaikymui, organizuojant reguliarias supervizijas, konsultacijas ir psichologinę pagalbą, siekiant mažinti profesinį perdegimą ir užtikrinti kokybišką ir veiksmingą socialinių įgūdžių ugdymo procesą.
- Užtikrinti vieningos socialinių įgūdžių ugdymo organizavimo sistemos diegimą įstaigoje, apimančią aiškią dienos struktūrą, bendras elgesio taisykles ir jų nuoseklų taikymą visų specialistų praktikoje, siekiant kurti vaikams saugią, stabilią ir nuspėjamą ugdymo aplinką.

3. Būsimiems tyrėjams:

- Tirti socialinių įgūdžių ugdymo ilgalaikį poveikį globojamų vaikų savarankiškam gyvenimui ir socialinei integracijai.
- Analizuoti skirtingų socialinių įgūdžių ugdymo metodų (pvz. patirtinio mokymosi, žaidybinių veiklų, mentorystės) veiksmingumą, lyginant jų poveikį vaikų socialinei raidai.
- Giliau tirti socialinių darbuotojų emocinės gerovės, profesinio perdegimo ir darbo sąlygų įtaką, socialinių įgūdžių ugdymo kokybei.
- Analizuoti šeiminių namų aplinkos ir tradicinės institucinės globos skirtumus, vertinant jų poveikį vaikų socialinių įgūdžių formavimuisi.
- Tirti vaikų požiūrį į socialinių įgūdžių ugdymą, siekiant įtraukti jų patirtis ir vertinimus į ugdymo proceso tobulinimą.

LITERATŪRA

1. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. Prieiga prie internetą: https://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf
2. Barkauskaitė, M., Rupšienė, L., & Targamadzė, V. (2010). *Sėkmingos ugdymo praktikos paieškos: nacionalinės švietimo konferencijos medžiaga*. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
3. Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydzūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėdos universiteto leidykla. [\(PDF\) Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija](#)
4. Breidokienė, R., Ignatovičienė, S., Keturakytė, E., & Macuk, J. (2007). *Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa*. Vilnius: VLGN „Atsigręžk į vaikus“.
5. ChatGPT (žiūrėta 2026 m. balandžio mėn.) <https://chatgpt.com/>
6. Dragu, A. (2019). Promoting independent living skills for children in care institutions. *Revista de Asistență Socială*, 2, 274–280.
7. Dragu, L. M. (2019). Deinstitutionalization of youth under institutional care: Transition from institutional care to independent life. *Revista Universitară de Sociologie*, 1, 271–281. Prieiga prie internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=818305>
8. Eidokaitienė, D. (2011). Socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės vaikams. *Pedagogika*, 102, 32–39.
9. Eidukaitė, M., & Peleckaitė, V. (2017). *Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos*. Mykolo Romerio universitetas.
10. Elliott, S. N., & Gresham, F. M. (2008). *Social Skills Improvement System (SSIS) Intervention Guide*. Minneapolis, MN: Pearson Assessments, 5-16. Prieiga prie internetą: https://ronellekriegerprofile.weebly.com/uploads/7/4/8/4/7484534/social_skills_improvement_system.pdf
11. Goldstein, A. P. (1998). *Skillstreaming the adolescent: New strategies and perspectives for teaching prosocial skills, 12-14*. Prieiga prie internetą: [Skillstreaming the adolescent : new strategies and perspectives for teaching prosocial skills : Goldstein, Arnold P : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)
12. Greeson, J. K., Garcia, A. R., Kim, M., & Courtney, M. E. (2015). Foster youth and social support: The role of caregivers and adult mentors. *Child & Family Social Work*, 20(1), 36–45. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.1111/cfs.12096>
13. Gresham, F. M. (2002). Best Practices in Social Skills Training. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best Practices in School Psychology IV*, 102–113. Bethesda, MD: National

- Association of School Psychologists. Prieiga prie internetą: https://www.researchgate.net/publication/309418856_Best_Practices_in_Social_Skills_Training
14. Gudžinskienė, V. (2007). Mokymo(si) metodai ir mokymo metodų parinkimo kriterijai. *Inovatyvių šiuolaikinių studijų technologijų kriterijai ir aprašas. 3 knyga*, 51-58.
 15. Gudžinskienė, V. (2013). Jaunimo socialinės sveikatos ugdymas. Monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. 186 p. (145–167 p.). Prieiga prie internetą: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/4da0e908-049d-408b-a904-bd70e4f27e60/content>
 16. Gudžinskienė, V. (2023). Socialinių įgūdžių ugdymas. Iš *Multidimensinė socioedukacinė pagalba: vadovėlis* (pp. 68-169). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
 17. Gudžinskienė, V., & Agutavičius, A. (2014). Globos namų auklėtinių savarankiško gyvenimo įgūdžių raidos ir jų ugdymo ypatumai. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 14(1), 113–129.
 18. Gudžinskienė, V., & Burvytė, S. (2018). Mentorystės patirtys padedant tėvams ugdytis pozityviosios tėvystės įgūdžius vaikų dienos centruose. *Pedagogika*, 130(2), 165–183. Prieiga prie internetą: <https://dio.org/10.15823/p.2018.29>
 19. Gudžinskienė, V., & Raudeliūnaitė, R. (2018). Socialiniai įgūdžiai ir savarankiškumo ugdymas vaikų globos procese. *Vaikų globos pertvarka Lietuvoje*, 5(1).
 20. Gudžinskienė, V., & Raudeliūnaitė, R. (2018). Socialinių įgūdžių ugdymas ir savarankiškumo skatinimas globojamiems vaikams. *Socialinis darbas: mokslas ir praktika*, 16(1), 54-65.
 21. Gudžinskienė, V., Burvytė, S. ir Barkauskaitė, M. (2017). Vaikų dienos centrų specialistų patirtys ugdant vaikų socialinius įgūdžius. *Pedagogika: mokslo darbai*, 128(4), 128-146. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.15823/p.2017.59>
 22. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R. ir Uscila, R. (2017). Socialinių darbuotojų patirtys rengiant vaikus savarankiškam gyvenimui bendruomeniniuose vaikų globos namuose. *Pedagogika: mokslo darbai = Pedagogy*, 125(1), 158-174. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.15823/p.2017.12>.
 23. Henson, M., Schelbe, L., & Lee, H. (2024). Helping youth in foster care develop life skills: Perspectives from caregivers, child welfare professionals, and agency representatives. *Child & Youth Care Forum*, 53(6), 667–691. Prieiga prie internetą: <https://dio.org/10.1007/s10566-023-09766-5>
 24. Indrašienė, V., & Merfeldaitė, O. (2012). Neformaliojo ugdymo organizavimas vaikų socializacijos centruose. *Pedagogika*, 108, 104–110. Prieiga prie internetą: [Pedagogika 108.indb](https://doi.org/10.1007/s10566-023-09766-5)

25. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
26. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas. (2018). *Bendrieji komentarai dėl alternatyvios globos formų svarbos. Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo gairės*. Prieiga prie internetą:
27. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas. (2018). Bendrieji komentarai dėl vaikų socialinių įgūdžių ugdymo. JT Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo gairės. p. 109.
28. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija. (1989). Vaiko teisių įgyvendinimo principai.
29. Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
30. Klaipėdos Ernesto Galvanausko profesinio mokymo centras. (2020). *Socialinių įgūdžių ugdymo programa*. Prieiga prie internetą: [Socialiniu-igudziu-programa.pdf](#)
31. Kubilienė, L. (2014). Socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose: metodinės gairės. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). Sage.
33. Lešinskytė, Monika & Slušnienė, Giedrė. "Ugdamosios aplinkos reikšmė ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymu." *Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų išvalgos*, 2021, 1 (12), p. 256-265. Prieiga prie interneto: : [Lituanistika | Ugdamosios aplinkos reikšmė ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymu](#)
34. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. (2006). Valstybės žinios, Nr. 17-589.
35. Magalhães, E., & Calheiros, M. M. (2021). Youth's rights and mental health: The role of supportive relations in care. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(3), 848–864. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.1177/02654075209755077>
36. Malinauskienė, D. (2014). Žaidimo svarba ikimokyklinio amžiaus vaiko socializacijai, 7, 33–38.
37. Merrell, K. W. (2001). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. *Social skills of Children and Adolescents*. Prieiga prie internetą: <https://archive.org/details/socialskillsofch0000merr>.
38. Miltenienė, L., & Bagdonaitė, V. (2021). Socialinių darbuotojų emocinis perdegimas globos įstaigose: priežastys ir prevencija. *Socialinis darbas*, 23(2), 78–91.
39. OECD. (2021). *Fostering social and emotional skills for lifelong success*. OECD Publishing. Prieiga prie internetą: <https://www.oecd.org/education/fostering-social-and-emotional-skills.pdf>
40. Pivorienė, J. (2020). Institucinės globos pertvarkos iššūkiai ir galimybės. *Socialinės politikos studijos*, 19, 120–130.

41. Railienė, A., & Gudžinskienė, V. (2012). Socialinių įgūdžių ir karjeros kompetencijų ugdymas vaikų dienos centre: vaikų dienos centrų darbuotojų požiūris. *Socialinis darbas*, 11(1), 85–96. Prieiga prie internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=60098>
42. Raudeliūnaitė, R. (2019). *Deinstitucionalizacijos įtaka globojamų vaikų socialinių įgūdžių plėtrai*. *Socialinis darbas*, 20(3), 90–100.
43. Raudeliūnaitė, R., & Gudžinskienė, V. (2017). Socialinių įgūdžių ugdymo metodai globos namuose. *Socialinis darbas: mokslas ir praktika*, 15(2), 90–95.
44. Raudeliūnaitė, R., & Gudžinskienė, V. (2022). Vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymasis bendruomeniniuose vaikų globos namuose: vaikų patirčių analizė. *Pedagogika*, 145(1), 233–257. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.15823/p.2022.145.13>
45. Raudeliūnaitė, R., & Paigozina, R. (2009). Socialinių įgūdžių ugdymo iššūkiai globos įstaigose. *Specialusis ugdymas*, 19(2), 31–44.
46. Raudeliūnaitė, R., & Paigozina, R. (2009). *Vaikų, gyvenančių globos namuose ir pilnose šeimose, socialinių įgūdžių empirinis tyrimas*. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4(25), 169–176. Prieiga prie internetą: [Lituanistika | Vaikų, gyvenančių globos namuose ir pilnose šeimose, socialinių įgūdžių empirinis tyrimas](https://www.lituanistika.lt/nauda/10.15823/p.2009.145.13)
47. Samašonok, K. (2013). Globos namuose gyvenančių vaikų ir paauglių savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas: pasiekimai, sunkumai, sprendimai. *Pedagogika*, 110, 103–114. Prieiga prie internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=28639>
48. Samašonok, K. (2013). Vaikų globos institucijose augančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas ir stiprinimas. *Pedagogika*, 109, 102–108.
49. Smith, A., & Johnson, K. (2020). *Trauma-Informed Social Skills Development for Foster Children*. New York: Routledge.
50. *Strategies and Perspectives for Teaching Prosocial Skills*. Champaign, IL: Research Press. Prieiga prie internetą: <https://archive.org/details/skillstreamingad0000gold>
51. Sulimani-Aidan, Y. (2016). Mentoring at-risk youth transitioning from out-of-home care to adulthood: A review. *Children and Youth Services Review*, 63, 146–153.
52. Sulimani-Aidan, Y., Melkman, E., & Greeson, J. K. P. (2020). The contribution of mentoring to the life skills of youth leaving care in Israel. *Child & Family Social Work*, 25(2), 345–354. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.1111/cfs.12690>
53. Taussig, H. N., & Culhane, S. E. (2010). Impact of a mentoring and skills group program on mental health outcomes for maltreated children in foster care. *Child Welfare*, 89(5), 65–89. Prieiga prie internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3009469/>

54. Vaiko gerovės 2022–2026 m. veiksmų planas. (2022). Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
55. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija. (2003). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
56. Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2003). Socialiniai įgūdžiai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
57. Walker, H. M., Ramsey, E., & Gresham, F. M. (1995). *Antisocial Behavior in School: Strategies and Best Practices*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company. Prieiga prie internetą: <https://archive.org/details/antisocialbehavi0000walk>
58. Weiler, L. M., Taussig, H. N., & Garrido, E. F. (2019). A positive youth development approach to improving mental health outcomes for maltreated children in foster care: Replication and extension of an RCT of the Fostering Healthy Futures program. *American Journal of Community Psychology*, 64(3–4), 405–417. Prieiga prie internetą: <https://doi.org/10.1002/ajcp.12385>
59. Weiler, L. M., Taussig, H. N., & Garrido, E. F. (2019). Mentoring relationships and foster youth social-emotional functioning. *Journal of Adolescence*, 70, 213–223.
60. Žydžiūnaitė, V., & Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vaga.

SANTRAUKA

Baigiamojo darbo temos pavadinimas: Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose. Darbo autorius – Ana Sinkevič, darbo vadovas – prof. dr. Vida Gudžinskienė.

Darbo tikslas: Atskleisti globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifiką šeiminiuose namuose, remiantis socialinių darbuotojų patirtimi.

Pagrindiniai uždaviniai: 1. Išanalizuoti socialinių įgūdžių ugdymo teorinius aspektus globos kontekste. 2. Atskleisti globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo specifiką šeiminiuose namuose, remiantis socialinių darbuotojų patirtimi.

Tiriamieji: Socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose ir turintys praktinės patirties ugdant globojamų vaikų socialinius įgūdžius. Tyrime dalyvavo 8 socialiniai darbuotojai.

Tyrimo metodai: Teoriniai – mokslinės literatūros analizė, sisteminimas ir apibendrinimas; empiriniai – duomenų rinkimui taikytas pusiau struktūruoto interviu metodas; duomenų analizei taikyta kokybinė turinio analizė.

Tyrimo aktualumą lemia tai, kad socialiniai įgūdžiai yra esminė vaikų socialinės adaptacijos, emocinės gerovės ir pasirengimo savarankiškam gyvenimui prielaida, ypač globos sistemoje augantiems vaikams, kurių patirtys dažnai susijusios su emocinių nesaugumu ir socialinių ryšių nestabilumu..

Tyrimo rezultatai: Tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose yra nuoseklus ir kompleksinis procesas, apimantis emocinių, socialinių ir elgesio gebėjimų formavimą. Nustatyta, kad šis procesas prasideda nuo emocinio saugumo užtikrinimo, pasitikėjimu grįsto santykio kūrimo ir individualių vaiko poreikių pažinimo.

Tyrimo metu nustatyta, kad socialinių įgūdžių ugdymas vyksta per kasdienes situacijas, patirtinį mokymąsi, socialinio darbuotojo elgesio modeliavimą, refleksiją ir struktūruotas veiklas. Taip pat nustatyta, kad globjami vaikai dažnai susiduria su emocijų atpažinimo, savireguliacijos, bendravimo, konfliktų sprendimo ir savarankiškumo sunkumais.

Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymas lemia teigiamus vaikų pokyčius: gerėja emocijų valdymas, stiprėja bendravimo ir konfliktų sprendimo gebėjimai, didėja savarankiškumas ir atsakomybė, stiprėja pasitikėjimas savimi ir aplinka. Taip pat nustatyta, kad ugdymo veiksmingumą lemia saugi emocinė aplinka, aiški struktūra, nuoseklus ugdymo procesas ir specialistų bendradarbiavimas.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas šeiminiuose namuose yra kompleksinis, individualizuotas ir nuoseklus procesas, sudarantis prielaidas globojamų vaikų socialinei integracijai ir pasirengimui savarankiškam gyvenimui.

Reikšminiai žodžiai: socialiniai įgūdžiai, globojami vaikai, šeiminiai namai, socialinis darbas, emocinė gerovė, savarankiškumas.

SUMMARY

Title of the final thesis: The development of social skills in children in family based homes.

Author: Ana Sinkevič. **Supervisor:** Prof. Dr. Vida Gudžinskienė.

Aim of the study: To reveal the specifics of developing social skills in children under foster care within family-based care homes, based on the experiences of social workers.

Objectives:

1. To analyse the theoretical aspects of social skills development in the context of foster care.
2. To reveal the specifics of developing social skills in fostered children living in family-based care homes, based on social workers' experiences.

Participants: Social workers employed in family-based care homes with practical experience in developing fostered children's social skills. A total of 8 social workers participated in the study.

Research methods: Theoretical methods included analysis, systematization, and generalization of scientific literature. Empirical data were collected using semi-structured interviews, and qualitative content analysis was applied for data analysis.

Relevance of the study: The relevance of the research is grounded in the fact that social skills are essential for children's social adaptation, emotional well-being, and readiness for independent living, especially for children growing up in the foster care system, whose experiences are often associated with emotional insecurity and instability in social relationships.

Research results: The findings revealed that the development of social skills in family-based care homes is a consistent and complex process involving the formation of emotional, social, and behavioural competencies. This process begins with ensuring emotional security, building trust-based relationships, and understanding the individual needs of the child.

The study found that social skills are developed through everyday situations, experiential learning, modelling of social worker behaviour, reflection, and structured activities. It was also identified that fostered children often face difficulties in recognizing emotions, self-regulation, communication, conflict resolution, and independence.

The results showed that social skills development leads to positive changes in children: improved emotional regulation, stronger communication and conflict resolution skills, increased independence and responsibility, and enhanced self-confidence and trust in their environment. The effectiveness of this process is influenced by a safe emotional environment, clear structure, consistency in the educational process, and collaboration among specialists.

Conclusion: In summary, the development of social skills in family-based care homes is a complex, individualized, and consistent process that creates favourable conditions for the social integration of fostered children and their preparation for independent living.

Keywords: social skills, fostered children, family-based care homes, social work, emotional well-being, independence.

PRIEDAI

PRIEDAI

Duomenų rinkimo instrumentas - Interviu socialiniams darbuotojams

1. Papasakokite apie socialinių įgūdžių ugdymo procesą globojamiems vaikams?
2. Papasakokite apie socialinių įgūdžių ugdymo procesą nuo jo pradžios iki pabaigos?
3. Kuo socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra svarbus globojamiems vaikams?
4. Kaip nustatote globojamų vaikų turimus įgūdžius?
5. Kokius įgūdžius turi įgiję vaikai, tik apgyvendinti šeiminiuose namuose?
6. Kokių įgūdžių globjami vaikai dažniausiai stokoja?
7. Kaip pasirenkate, kokį įgūdį vaikui padėsite ugdytis?
8. Kaip sudarote įgūdžių ugdymo(si) programą?
9. Kokius būdus pasirenkate globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymui(si)?
10. Kaip sudarote sąlygas vaikų socialinių įgūdžių ugdymui(si) ir stiprinimui?
11. Kokiose vietose ar erdvėse teko ugdyti globojamų vaikų socialinius įgūdžius?
12. Kaip organizuojate veiklą socialinių įgūdžių ugdymo procese?
13. Kaip globojamiems vaikams, ugdydama jų socialinius įgūdžius, pritaikote ugdymo metodus, atsižvelgdama į jų poreikius?
14. Kokias priemones parenkate globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymui(si)?
15. Kaip vaikai reaguoja į skirtingas priemones? Ar pastebite, kurios jiems labiausiai patinka ir labiau įtraukia?
16. Kaip vaikai įsitraukia į veiklą ar priemonių pasirinkimą? Papasakokite, kaip teiraujatės jų, nuomonės apie veiklas ar priemones, kurias jie norėtų išbandyti?
17. Kaip pastebite, kad skirtingiems vaikams labiau tinka skirtingos priemonės? Gal galėtumėte pateikti pavyzdžių iš savo praktikos?
18. Kaip vaikai išreiškia savo jausmus ar patirtis naudodami menines ar žaidybines priemones? Papasakokite, ar tai padeda jiems lengviau atsiverti?
19. Kokias priemones vaikai dažniausiai patys siūlo ar prašo naudoti veiklą metu?
20. Kaip priemonių pasirinkimas keičiasi vaikui augant ar stiprėjant jo socialiniams įgūdžiams?
21. Kaip atsirenkate priemones? Kur įsigyjate priemones Kiek įstaiga padeda priemonių įsigijimui?
22. Apie ką reflektuojate su globotiniais pasibaigus socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesui?
23. Kokias refleksijos formas renkatės? Kaip vyksta refleksija? Grupėje ar individualiai?
24. Kaip aktyviai globjami vaikai reflektuoja savo patirtį? Kokius metodus teko taikyti?

25. Kaip vyksta globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo rezultatų vertinimas?
26. Kokius būdus/ instrumentus ar metodus taikote vaikų pažangos įvertinimui?
27. Kaip pasikeitė globojamų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas jiems augant ne dideliuose vaikų globos namuose, o į šeimos aplinką panašiuose namuose?

Ačiū Jums už skirtą laiką ir pasidalintą patirtį. Jūsų įžvalgos yra labai svarbios šio tyrimo sėkmei. Linkiu Jums sėkmės tolimesniame darbe ir veikloje globojamų vaikų gerovės srityje.

1 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo aspektai ir juos pagrindžiantys teiginiai.

Kategorija	Subkategorija	Išrodantys teiginiai
Socialinių įgūdžių ugdymo samprata	Socialinių įgūdžių ugdymo esmė ir svarba	SD1. „<...> nuoseklus procesas, kurio metu mokosi bendrauti, bendradarbiauti, spręsti konfliktus, laikytis taisyklių <...>“ SD1 „<...> vaikas mokosi suprasti save <...> kitus ir supančią jo aplinką, kurioje gyvena.“ SD2. Socialinių įgūdžių ugdymas prasideda nuo <...> emocijų atpažinimo, savireguliacijos <...>“
	Socialinių įgūdžių struktūra	SD1. „<...> padeda adekvačiai reikšti emocijas <...>“ SD3. „...mokome įvardyti jausmus <...>. <...> spręsti konfliktus klausytis <...>.“ SD8. „<...> būtina išmokti struktūruotai bendrauti, valdyti emocijas <...>.“
	Asmeninių kompetencijų formavimas	SD1. „<...> ugdomas atsakomybės, savarankiškumas bei pasitikėjimas savimi <...>“ SD3. „<...> padeda vaikui tapti savarankiškesniam, pasitikinčiam savimi <...>.“ SD8. „<...> stiprina vaiko gebėjimą prisitaikyti ir veikti savarankiškai <...>.“
	Socialinių gebėjimų stiprinimas	SD1. „<...> padeda kurti ir palaikyti santykius, padeda atkurti ir stiprinti emocinę raidą, <...>.“ SD4. „<...> įgūdžiai padeda vaikams kurti santykius, <...> jaustis priimtiems ir saugiams...“ SD7. „<...> padeda suprasti savo elgesį ir pasekmes, <...> konstruktyviai bendrauti <...>.“

2 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo reikšmę atskleidžiančios kategorijos

Kategorija	Subkategorija	Irodantys teiginiai
Socialinių įgūdžių ugdymo reikšmė	Santykių kūrimo ir saugumo stiprinimas	SD1. „<...> padeda vaikams <...> kurti ir palaikyti santykius <...>.“ SD1. „<...> vaikai jaučiasi saugesni <...>.“ SD4. „<...> įgūdžiai padeda vaikams <...> jaustis priimtiems ir saugiams.“
	Emocinės gerovės ir emocinio saugumo stiprinimas	SD1. „<...> padeda vaikams išmokyti adekvačiai reikšti emocijas, <...>.“ SD2. <...> socialiniai įgūdžiai yra <...>, emocinio gijimo priemonė.“ SD3. Socialinių įgūdžių ugdymo procesas <...> padeda atkurti saugumo jausmą <...>.“
	Integracijos ir savarankiškumo prielaidos	SD1. „<...> tiesiogiai prisideda prie jų sėkmingos integracijos į bendruomenę ir būsimą savarankišką gyvenimą.“ SD7. „<...> pagrindas jų savarankiškumui ir gebėjimui prisitaikyti bendruomenėje.“ SD8. „<...> lemia vaikų gebėjimą prisitaikyti <...> įvairiose situacijose.“
	Savarankiško gyvenimo ir atsakomybės ugdymas	SD1. „Šis procesas <...> didina savarankiškumą ir atsakomybę.“ SD3. „<...> padeda vaikui tapti labiau savarankiškam <...>“

3 lentelė. *Vaikų patiriami socialiniai, emociniai ir elgesio sunkumai*

Vaikų socialinių įgūdžių stoka ir sunkumai	Emocijų atpažinimo ir reguliavimo sunkumai	SD1. „<...> ribotas emocijų atpažinimas <...>.“ SD1. „<...> vaikams trūksta emocijų reguliavimo įgūdžių <...>.“ SD3. „<...> vaikai labai greitai emociškai užsidega<...>.“ SD6. „<...> vaikams sudėtinga atpažinti savo emocijas ir jas išreikšti žodžiais.“
	Bendravimo ir santykių kūrimo sunkumai	SD1. „<...> sunkumai bendraujant su suaugusiais ar bendraamžiais <...>.“ SD4. „<...> trūko tinkamų bendravimo pavyzdžių.“ SD5. „Daug vaikų nemoka tinkamai bendrauti, išreikšti jausmų, <...>.“ SD7. „<...> trūksta gebėjimo išklausti <...>.“
	Konfliktų sprendimo sunkumai	SD1. „<...> sunku spręsti iškilusius konfliktus <...>.“ SD6. „Dėl to kyla konfliktai, kurios tenka spręsti <...>.“ SD8. „<...> dažnai pasitaiko sunkumų sprendžiant konfliktus be impulsyvių reakcijų.“
	Savikontrolės ir taisyklių laikymosi sunkumai	SD1. „<...> sunku laikytis ribų ir taisyklių <...>.“ SD4. „Vaikams būdingas impulsyvumas, emocijų proveržiai <...>.“ SD6. „<...> sunku susitarti <...>.“
	Gebėjimo planuoti laiką stoka	SD1. „<...> sunku planuoti laiką ir veiklas <...>.“ SD1. „<...> pastebiu atsakomybės stoka, menkesnį savarankiškumą <...>.“ SD2. „<...> sunku laikytis rutinos <...> negebėjimas planuoti.“ SD7. „<...> vaikams sunku numatyti savo veiksmų pasekmes.“

4 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo prielaidos: emocinis saugumas, pasitikėjimas ir poreikių pažinimas

Socialinių įgūdžių ugdymo prielaidos	Emocinis saugumas	SD2. „<...> pirmasis etapas visada yra emocinio stabilumo atkūrimas <...>.“ SD5. „Pirmiausia stengiamės sukurti saugią aplinką, kur vaikas jaustųsi priimtas.“ SD4. „<...> vaiko adaptacijos laikotarpiu, kai svarbiausia – saugumas ir pasitikėjimas.“
	Pasitikėjimu grįstas santykis	SD1. „<...> empatiškai klausimai padeda vaikui atsiverti, įgyti pasitikėjimą.“ SD3. „Pirmiausia kuriu saugų ir pasitikėjimu paremtą santykį <...>.“ SD7. „<...> svarbu, kad pats vaikas jaustųsi išgirstas ir suprastas.“
	Stabilumas ir nuspėjamumas	SD2. „<...> per stabilų kontaktą, nuoseklų bendravimą, aiškias ribas <...>.“ SD8. „<...> gebėjimą laikytis struktūros.“ SD8. „Svarbu, kad ugdymas būtų sistemingas <...>.“ SD8. „Vaikai mokosi per struktūruotas situacijas <...>.“ SD7. „<...> kuriu saugią, nuspėjamą aplinką, kurioje vaikas žino, ko tikėtis.“
	Vaiko individualių poreikių pažinimas	SD1. „<...> procesas prasideda nuo vaiko poreikių ir gebėjimų įvertinimo <...>.“ SD2. „<...> siekiama suprasti kokius <...> įgūdžius vaikas jau turi, o kokių trūksta.“ SD8. „Procesą pradedu nuo išsamios vaiko situacijos analizės <...>.“
	Vaiko motyvacija ir įsitraukimas	SD1. „Su vaiku <...> aptariame, kas jam atrodo aktualu <...>.“ SD7. „<...> įtraukiu vaiką į pasirinkimą, kad jis jaustų atsakomybę <...>.“

5 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo proceso organizavimo etapai

Socialinių įgūdžių ugdymo proceso organizavimas	Pradinis poreikių ir gebėjimų įvertinimas	SD1. „<...> procesas prasideda nuo vaiko poreikių ir gebėjimų įvertinimo <...>“ SD1. „<...> atlieku poreikių analizę <...>“ SD2. „<...> siekiama suprasti kokius socialinius įgūdžius vaikas jau turi, o kokių trūksta.“ SD8. „Procesą pradedu nuo išsamios vaiko situacijos analizės<...>.“
	Individualaus ugdymo plano sudarymas	SD1. „<...> kartu su vaiku sudarome individualų <...> planą su aiškiais tikslais.“ SD2. „Remiantis vertinimu <...> sudaromas individualus socialinių įgūdžių ugdymo planas.“ SD8. „<...> sudarau individualų planą su aiškiais tikslais.“
	Socialinių įgūdžių pasirinkimas pagal vaiko poreikius	SD1. „<...> atsižvelgiu į tai, kas <...> vaikui kelia daugiausia iššūkių <...>“. SD7. „Atsiremiu į tai, kas vaikui <...> labiausiai trukdo kasdienybėje.“ SD2. „Pasirenkame pagal vaiko <...>, bazinius poreikius, <...> ir emocinę brandą.
	Nuoseklus ugdymo įgyvendinimas	SD1. „Visą procesą vykdu nuosekliai - per suplanuotas veiklas <...>.“ SD3. „<...> socialiniai įgūdžiai ugdomi per kasdienes situacijas <...>.“ SD4. „Ugdymas vyksta kasdienėse situacijose <...>.
	Ugdymo progreso vertinimas ir proceso koregavimas	SD1. „Proceso pabaigoje vertinu pokyčius, <...> ir išsikiame naujus tikslus <...>.“ SD4. „Procesas <...> nuolat koreguojamas pagal vaiko pažangą.“ SD8. „Pabaigoje <...> analizuojame, kurie įgūdžiai sustiprėjo<...>.“

6 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo metodai ir taikomos priemonės.

Taikomi ugdymo metodai ir priemonės	Žaidybiniai ir vaidmeniniai metodai	SD1. „Dažniausiai renkuosi vaidmeninių žaidimų <...>, teigiamų pastiprinimų, refleksijų <...>.“ SD1. „<...> vaidmeniniai žaidimai, kaukės, įvairi atributika <...>“ SD2. „<...> mokymas per žaidimus.“ SD3. „<...> naudoju stalo žaidimus, piešimo priemonių<...>, vaidmeninius žaidimus <...>.“ SD4. „Tai vaidmenų žaidimai, situacijų modeliavimas, <...> grupiniai žaidimai.“ SD6. „<...> padeda vaidmeninės situacijos ar paprasti žaidimai, kuriuose vaikai mokosi laikytis taisyklių.“
	Pokalbiai, Refleksija ir situacijų aptarimas	SD1. „<...> diskusijų – refleksijų metodus.“ SD6. „<...> trumpą situacijų aptarimą, susitarimų sudarymą.“ SD5. „Dažniausiai tai <...> pokalbiai, situacijų aptarimas <...>.“
	Mokymas per kasdienes situacijas ir pavyzdį	SD1. „<...> ugdau įgūdžius kasdienėse situacijose: parduotuvėje, virtuvėje, lauke, išvykose <...>.“ SD2. „<...> socialiniai įgūdžiai ugdomi realiose situacijose <...>.“ SD3. „<...> socialiniai įgūdžiai ugdomi per kasdienes situacijas <...>.“ SD5. „Socialinių įgūdžių ugdymas vyksta nuolat, kiekvieną dieną.“ SD6. „<...> reagavimu į jo elgesį realių laiku.“ SD7. „Vaikai mokosi stebėdami, bandydami, klysdami ir gaudami mūsų palaikymą.“
	Socialinio darbuotojo pavyzdžio ir modeliavimas	SD4. „<...> labai svarbus yra socialinio darbuotojo asmeninis pavyzdys <...>.“ SD5. „Labai svarbus ir suaugusiojo pavyzdys, <...> vaikai <...> mokosi stebėdami.“ SD6. „<...> vaikams labai svarbu <...> ramu suaugusiojo paaiškinimą<...>.“

	Struktūruotos veiklos ir vizualinės priemonės	SD2. „<...> ugdymas prasideda nuo bazinių gebėjimų – <...> ir palaipsniui pereina prie sudėtingesnių <...>.“ SD8. „Vaikai mokosi per struktūruotas situacijas, aiškiai apibrėžtas užduotis <...>.“ SD8. „<...> vaikams, <...>, efektyviau veikia <...> vizualinės priemonės.“
--	---	--

7 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo rezultatai ir stebimi pokyčiai

Socialinių įgūdžių ugdymo rezultatai	Emocijų atpažinimo ir savireguliacijos gerėjimas	SD1. „<...> naudoju emocijų korteles, veidrodį, mimikos atpažinti <...>.“ SD1. „<...> po veiklos atliekame refleksiją, kuri padeda įvardyti jausmus <...>.“ SD2. „Socialinių įgūdžių ugdymas prasideda nuo <...> emocijų atpažinimo, savireguliacijos <...>.“ SD2. „<...> pirmasis etapas vaiko nervų sistemos sureguliojimas <...>“ SD3. „<...> per <...> žaidimus vaikai mokosi atpažinti emocijas...“ SD3. Su vaikais aptariame jausmus, mokomės juos įvardyti, taikome nusiramino technikas, žaidžiame situacinius žaidimus. SD4. „<...> aptariame situacijas ir vaiko elgesį...“ SD6. „<...> priemonės padeda vaikams nusiraminti ir <...> kalbėti apie savo jausmus...“ SD7. „<...> padėti jiems suprasti savo elgesį ir jo pasekmes<...>.“
	Bendravimo ir santykių gerėjimas	SD1. „<...> padeda vaikams <...> kurti ir palaikyti santykius, <...>.“ SD1. „<...> vaikai mokosi bendrauti, bendradarbiauti <...>.“ SD5. „Vaikai mokosi per bendravimą <...>.“ SD7. „<...> išmokyti konstruktyviai bendrauti <...>.“
	Konfliktų sprendimo gebėjimų stiprinimas	SD4. „<...> padeda vaikams <...> spręsti konfliktus, išreikšti jausmus <...>.“ SD6. „<...> mokosi susitarti ir ieškoti sprendimų <...>.“ SD8. „<...> gerėja gebėjimas spręsti konfliktus be impulsyvių reakcijų <...>.“
	Savarankiškumo ir atsakomybės augimas	SD1. „<...> vaikai tampa savarankiškesni<...>.“ SD3. „<...> mokosi savarankiškumo ir atsakomybės natūraliai.“ SD8. „<...> įgūdžiai <...> lemia vaikų gebėjimą prisitaikyti <...> įvairiuose situacijose.“

	Socialinio pasitikėjimo ir savivertės stiprinėjimas	SD2. „<...> ugdymas <...> prasideda nuo bazinių psichologinių poreikių atkūrimo: saugumo, pasitikėjimo <...>.“ SD5. „<...> vaikas jaustųsi priimtas.“ SD7. „<...> vaikai labiau pasitiki savimi ir aplinka <...>.“
--	--	---

8 lentelė. *Vaikų pažangos stebėjimas ir vertinimas*

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Vaikų pažangos vertinimo būdai	Stebėjimas ir individualūs pokalbiai	SD1. „<...> vertinu stebėjimų <...>.“ SD6. „<...> daugiausia dėmesio skiriu vaiko stebėjimui ir santykio kūrimui.“ SD8. „<...> stebiu jo elgesį, bendravimo modelius, reakcijas į ribas <...>.“
	Vertinimo skalės taikymas	SD1. „<...> vertinimas pagal nustatytus kriterijus: dažnai, kartais, retai <...>.“ SD2. „<...> siekiama suprasti kokius socialinius įgūdžius vaikas jau turi, o kokių trūksta.“
	Struktūruoti vertinimo metodai	SD1. „<...> naudoju struktūruotus vertinimo lapus <...>.“ SD8. „Programa sudaroma remiantis vertinimo duomenimis.“
Bendradarbiavimu grįstas pažangos vertinimas	Daugiakryptis grįžtamasis ryšys	SD1. „<...> renku grįžtamąjį ryšį iš <...>, mokytojų, globėjų ir specialistų.“ SD4. „<...> bendradarbiaujame su specialistais, kad geriau suprastume vaiko pažangą <...>.“
	Nuolatinis pažangos vertinimas kasdienėse situacijose	SD5. „Socialinių įgūdžių ugdymas vyksta nuolat, kiekvieną dieną.“ SD7. „<...> socialinių įgūdžių ugdymas yra nuolatinis procesas <...>.“ SD3. „<...> pokyčius stebime kasdienėse situacijose <...>.“

9 lentelė. *Aplinkos ir santykių reikšmė ugdymui*

Aplinkos ir santykių reikšmė ugdymui	Pasitikėjimo ir saugumo kūrimas	SD1. „<...> vaikas turi jaustis saugus ir išgirstas <...>.“ SD5. „Pirmiausia stengiamės sukurti saugią aplinką, kur vaikas jaustųsi priimtas.“ SD2. „<...> ugdymas dažnai prasideda nuo <...> saugumo, pasitikėjimo ir emocinio stabilumo.“
	Bendrų taisyklių formavimas	SD1. „<...> kartu kuriame taisykles <...>.“ SD6 „<...> susitarimai padeda vaikams suprasti ribas <...>.“ SD8. „<...> aiškos ribos ir struktūra padeda vaikui jaustis saugiau <...>.“
	Mokymasis realioje aplinkoje	SD1. „<...> mokymasis vyksta parduotuvėje, išvykose <...>.“ SD7. „<...> vaikai mokosi per realios gyvenimo situacijas <...>.“ SD3. „<...> įgūdžius ugdome kasdienėse situacijose <...>.“
	Šeimai artimos aplinkos kūrimas	SD5. „<...> kuriame artimą, palaikančią aplinką <...>.“ SD7. „<...> svarbu, kad vaikas jaustųsi priimtas ir suprastas <...>.“